

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politic'
ZATVORENIK

GODINA XXII. - LIPANJ 2012. CIJENA 15 KN

BROJ **243**

LEPOGLAVA

I HRVATSKA „DUŽNA K'O GRČKA“

Što se može očekivati od obiteljskog gospodarstva, ako domaćin zapusti zemlju, prestane obrađivati vinograd i voćnjak, isprazni štalu i prestane uzgajati stoku?

Ništa dobra, jer sve što se prije uzgojilo i proizvelo, sad se mora kupiti na tržištu, a za to je potreban novac. Ako nije zarađen iz nekih drugih djelatnosti, da bi preživjeli, članovi gospodarstva se zadužuju, ali samo do granice koju određuju vjerovnici. Nastupa bankrot, obiteljsko gospodarstvo je pod hipotekom, a članovi postaju socijalni slučajevi umjesto da su nastavili proizvoditi za sebe i za tržiste.

Zbir tisuća obiteljskih gospodarstava daje današnju sliku Hrvatske, gdje je polovica plodne zemlje neobrađena. Kako bismo dobili vjernu sliku o kakvoj se površini radi, to je čitava površina susjedne Slovenije. Polazim od obične livade koja služi stoci za ispašu ili se kosi, a kao takva u Austriji, Njemačkoj ili u Sloveniji svaki njezin četvorni metar predstavlja vrijednost. U Hrvatskoj su livade zakorovljene ili se spaljuju. Hrvatska je jedina zemlja u Europi koja u rano proljeće iz zraka izgleda kao zgarište, umjesto nježnoga proljetnog zelenila - crne parcele, što je čak i estetski ružno. Hrvati kose zelene površine po naseljima i uz autoceste do iznemoglosti, kako bi se dopali stranim gostima, kao da gosti ne primjećuju šikare malo dalje.

Ne krivim naše ljude koji su prestali uzgajati stoku, tako da Hrvatska uvozi više svinjetine nego sve zemlje EU/27 zajedno, isto tako ne krivim one koji su prestali proizvoditi voće i povrće, pa uvozimo 80 posto vlastitih potreba itd. Hrvati su se kao gastarbajteri dokazali da su dobri radnici, pa proizlazi da je krivnja za stanje u kakvom smo se našli isključivo na političarima koji su vodili ovu zemlju u proteklih dvadeset godina (naravno, i ranije). Jedina olakotna okolnost je rat, makar su baš tada kad je zemlja bila napadnuta, trebali postupati zakonito i moralno, a ne zemlju ekonomski iscrpljivati i slabiti.

Zemlju s takvim morem, šumama, plodnom zemljom i obiljem vode, dovesti u ovisnost za puko preživljavanje mogu samo nesposobne i korupcijom prožete vlade. Naime, gotovo svi koji su se izredali na vladajućim položajima osiromašili su zemlju, prodavši vrijedne tvrtke, zaduživši nas toliko da će generacije Hrvata vraćati dugove, a oni napuštaju upravljačke položaje kao bogataši. To je temeljna karakteristika naše vladajuće elite, radi li se o upravljanju državom ili velikim državnim poduzećima, dok sustavi kojima upravljaju propadaju i odlaze u stecaj, njihovo osobno bogatstvo se uvećava do nebesa. Kladim se, kad bi se kojim slučajem dodjeljivala Nobelova nagrada za korupciju, mi bismo imali mnogo kandidata i bila bi velika nepravda da takvu laskavu titulu ponese neki pripadnik drugog naroda.

Nisam ekonomist, ali moja laička prognoza glasi: Grčka je bankrotirala, Hrvatska je sljedeća na redu! Na takav zaključak upućuju svi parametri bitni za ocjenu gospodarskog stanja, stalni pad BDP-a, povećanje nezaposlenosti, katastrofalni omjer zaposlenih prema broju umirovljenika i sve to uz korupciju u svim porama života. Mislim da je u današnje vrijeme iluzorno na prostoru Hrvatske očekivati investiranje u bilo kakvu novu industriju, pošto je to upitno i za mnogo razvijenije europske zemlje. Sve industrije svijeta preselile su u zemlje jeftine radne snage, a mi se na tu poziciju više ne možemo vraćati. Stoga treba iskoristiti vrijednosti koje imamo na raspolaganju: zemlju, vode, šume, more i na tome postupno i strpljivo graditi boljšetak buduće Hrvatske.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Alfred Obranić, Ljubomir Brdar,
Vladimir Mrkoci, Višnja Sever

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

<http://www.hdpz.t-com.hr>

IZA DIMNE ZAVJESE

Recept je poznat: kad nemaš rješenje za prave društvene probleme, svrati pozornost javnosti na teme koje će ju zabaviti i polarizirati. A ako time usput uspiješ potvrditi naklonost onoga dijela političkoga spektra koji ti tradicionalno naginje, ostavit ćeš dojam dosljedna i uspješna političara.

To je recept koji su primjenjivale i druge vlade, pa nije čudo da ga primjenjuje i aktualna vladina koalicija u Hrvatskoj. Suočena s objektivno teškim prilikama, protkana unutarnjim sukobima i animozitetima te istodobno svjesna vlastitih ideoloških i personalnih ograničenja i nedostataka, vladajuća koalicija već mjesecima uspijeva usmjeriti javnost na teme koje su objektivno sekundarne važnosti.

Smjena vodstva nogometne organizacije u razdoblju uoči Europskoga nogometnog prvenstva bila je zajamčeno jedan od takvih dimnih balona: narod u kome jedan bivši osrednji nogometničar može bez sankcija javnosti kazati kako je uloga izbornika nacionalne selekcije po važnosti druga funkcija u državi (odmah iza predsjednika vlade!), zajamčeno će nasjeti na višetjednu partiju tračeva o ljudima koje je pristojno – ne poznavati, o događajima koje je danguba pratiti i o zabavama koje ponižavaju kako one koji u njima sudjeluju, tako i one koji ih gledaju.

Kad se ta tema iscrpila, jedan trećerazredni publicist s firmom povjesničara pokrenut će raspravu o saborskome pokroviteljstvu nad bleiburškom komemoracijom.

Vladina većina, koja uvelike baštini jugoslavensku i komunističku tradiciju, namah će zgrabitи prigodu, zaboravivši da je to pokroviteljstvo – kao ulog u političkoj trgovini – svojedobno uvela jedna slična, Račanova vlada, opterećena hipotekom pravoprosinačkog pendrečenja.

I onda mjesec-dva nacija živi samo od rasprave o tome (a usput najžešće kritike dolaze iz redova onih koji su bili na vlasti od 1990. do 2000., pa se tijekom tih deset godina nisu odvažili komemoraciju počastiti saborskim pokroviteljstvom, niti je tadašnjemu državnom poglavaru palo na pamet da Bleiburg nije tako daleko čak ni za vozila koja u austrijski gradić odlaze bez pratnje, a kamoli za ona koja bi se pratilo i državnički častilo).

Na koncu je pokroviteljstvo ukinuto, pa su drugovi komunisti i oficiri JNA mogli odahnuti. Njihovim je protivnicima ostalo žaliti za Tuđmanovim dobom, tj. dobom kad je hrvatskom vladom upravljaо Stipe Mesić. hrvatske obavještajne službe vodili Josip Manolić i Josip Perković, a u Brezovici se 22. lipnja častio dan kad je skupina boljševičkih fanatika na čelu s Vladom Janjićem Capom – čovjekom koji nije ni znao kojem narodu pripada – odazvala sirenskom zovu druga Josifa Džugašvilija. Oni koji između tih dvaju razdoblja i ne vide osobite, pogotovo ne supstancialne razlike, ionako su na margini.

Nakon što se i taj dim razišao, splitska parada homoseksualaca ukazala se kao nova prigoda. Naravno da – osim samih homoseksualaca – o njihovim pravima nitko ne brine zbog samih homoseksualaca. Oni su, a da to i ne shvaćaju, samo oruđe u tuđim rukama, sredstvo kojim se pozornost javnosti skreće s važnih problema. I zato čovjek ne zna, prema komu treba osjećati sažaljenje, a prema komu prijezir: prema onima koji su paradu organizirali, poticali i ideološki eksplotirali, ili prema onima koji su na taj igrokaz nasjeli, ne uočavajući da su time samo zauzeli ulogu koja im je scenarijem igrokaza namijenjena. Jer, da nije njih, koga bi uopće zanimalo što tamo nekih stotinu ili dvije stotine ljudi korača ulicom i uzvikuje krilatice koje veliku većinu pučanstva zanimaju koliko i preklanjski snijeg...?

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

KAPACITETI	4
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
ZLO PUTUJE NIZVODNO!	7
<i>Dr. sc. Srećko BOŽIČEVIĆ</i>	
SILOVANJE - PREŠUĆENI	
RATNI ZLÖČIN	9
<i>Marija SLIŠKOVIĆ</i>	
RAĐANJE EUROPE (XIX.)	18
<i>Dr. Vjeko Božo JARAK</i>	
DESETA IZBORNA SKUPŠTINA	
OSJEČKO-BARANSKE PODRUŽNICE	21
<i>Ivo TUBANOVIĆ</i>	
NAŠ NUTARNJI SVIJET (6)	22
<i>Maja RUNJE, prof.</i>	
SAVJET LIJEČNIKA	22
<i>Dr. med. Drina BLAŽEKOVIĆ-SOJČIĆ</i>	
KRV MUČENIKA JE SJEME POBJEDE	25
<i>Kazimir KATALINIĆ, prof.</i>	
KAKO JE SAČUVANA	
LEPOGLAVSKA CRKVA	31
<i>Dr. Augustin FRANIĆ</i>	
ODVJETNIK, POLITIČAR I PISAC	
DR. MIJO ŠALKOVIĆ (MIŠO SLAVONAC)	
O ZATVORIMA U JUGOSLAVIJI,	
1945.-1955.	32
<i>Dr. sc. Vladimir GEIGER &</i>	
<i>Dr. sc. Suzana LEČEK</i>	
DUVANJSKE RATNE I PRATNE PRILIKE:	
SVJEDOČANSTVO RUŽE RADOŠ	38
<i>Mate TADIĆ</i>	
KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA (XV.)	41
<i>Mladen KALDANA</i>	
O TUĐMANU, UZ DLAKU AKADEMSKIM	
PODUZETNICIMA I POLITIČKIM	
TRGOVCIMA (III.)	44
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESER AUSGABE	48

VERBA VOLANT...

TUDEM SLUZI SLUGE, TUDE PRIREPINE...

«Što se tiče donošenja odluka, hrvatska Vlada šalje nacrte hrvatskog zakonodavstva i prijevode prava Europske unije na odobrenje Europskoj komisiji a ne Parlamentu. Nada se povoljnim rezultatima. Strogi. Što će biti ako zakoni ne dobiju prolaznu ocjenu? Strašno je i pomisliti da bi Hrvatski sabor odbio neku sugestiju europskih stručnjaka.»

(Prof. dr. Branko Smerdel, «Mit da je iznad Sabora samo Bog treba srušiti: vlast ima premijer», *Obzor*, br. 447, *Večernji list*, 52/2012., br. 17374, 12. svibnja 2012.)

*

SIROTICA ISTRA...

«Često se pitam jesmo li mi uopće dio hrvatskoga političkog korpusa. Tko god došao na vlast u Zagrebu, njemu odgovara Ivan Jakovčić. On je prema Sanaderu bio manji od makova zrna. Samo tako valjal može opstatiti.»

(Bruno Langer, rock-glazbenik, *Hrvatski list*, br. 393, Zadar, 5. travnja 2012.)

*

NEPORECIVA ISTINA: TKO PRIZNA, POLA MU SE PRAŠTA

«U Rijeci je SDP na vlasti od 1945. godine...»

(Ivan Ninić, bivši saborski zastupnik SDP-a, u emisiji «In medias res», 1. program HTV-a, 31. svibnja 2012.)

*

NI NIKOLIĆEV NOVAC NE SMRDI

«Teško je zamisliti da bi čak i Bill Montgomery mogao uvjeriti Nikolića da prekine srpske konstipirane postjugoslavenske državne procese – kaže Charles Crawford (nekadašnji britanski diplomat u Beogradu, op. prir.). A ako neće Mon-

tgomery, tko će, zapitali bi se oni koji su pratili karijeru toga američkog diplomata, a sada i lobista i savjetnika, čiji je klijent i Nikolić. Suradnju su zanijekali iz Srpske napredne stranke, no ugovor koji posjedujemo jasno kaže kako su (bili) u poslovnom odnosu – Montgomery je, kako je ispunio u upitniku 6. listopada 2010., uvedenom u registar američkog Ministarstva pravosuđa, potpisao kako će SNS savjetovati do polovice sljedeće godine u osmišljavanju politike prema SAD-u te lobirati za njezin imidž. Za te usluge, navodi se, dobiva 7500 eura početkom svakog mjeseca. Kolika je zaista bila Montgomeryjeva uloga u pripremi za predsjedničke izbore, teško je reći i njegovim poznanicima. (...)»

Američki je specijalac zadužen za svrgavanje Amerikancima nepoželjnih, kažu neki. Bugarska, Hrvatska, Srbija, navode mu ratni put. Nakon Dayton, Amerikanci gase dva žarišta – režim u Beogradu i onaj Tuđmanov u Zagrebu. U Zagrebu je, čim je stigao 1997. godine, prisjećaju se neki sudionici, okupio političku elitu i izravno ih upitao misle li sasjeći veze s dijasporom. Sastanci tajni, uživanje javno – bio je moto para Montgomery u Hrvatskoj. Sa suprugom Lynne brzo su okupili kliku – unatoč tomu što je supruga znala zaplesati na stolovima, ta je nova politička i medijska elita, lijevo orijentirana, koja je i preuzeila vlast na trećeječanskim izborima, miljama bila udaljena od rigidne, i za američki ukus riskantne “nikada ne znaš kad bi mogli posegnuti za salvetom” hadzeovske Hrvatske.»

(Montgomery Nikolićev lobist za 7500 E mjesечно, *Večernji list*, 52/2012., br. 17395, 2. VI. 2012.)

*

PRAKTIČNI POUČAK O HRVATSKOJ SUVERENOSTI

«Potpredsjednik Vlade za unutarnju, vanjsku i europsku politiku Neven Mimica primio je šefa delegacije Europske unije Paula Vandoren. Razmotrene su

aktivnosti RH u idućem razdoblju do stupanja u punopravno članstvo EU.

Mimica je naglasio punu posvećenost nastavku ispunjavanja preostalih obveza iz pristupnih pregovora, a s ciljem postizanja pune spremnosti za članstvo do dana pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Obostrano je potvrđena važnost redovite suradnje i kvalitetne koordinacije između predstavnika obiju strana, izvijestila je Vlada na svojim stranicama.

No, u priopćenju koje je stiglo s druge strane navodi se da je Vandoren *opomenuo* Vladu kako bi se *moralu suzdržati* od donošenja odluka koje bi mogle "baciti sumnju na preuzete obveze". U takvim je slučajevima preporučljiva *prethodna konzultacija* s EU i njegovom delegacijom, naglasio je Vandoren.»

(Priopćenje Vlade Republike Hrvatske, 22. svibnja 2012.)

*

BUSINESS AS USUAL: JA ZNAM SVE O SVEMU (I ZATO IZABERITE PRAVOPIS KOJI JA OBJAVLJUJEM!)

«Rješenje aktualne pravopisne zavrzla me ministru obrazovanja Željku Jovanović predložio je Slavko Goldstein, posebni savjetnik premijera Milanovića za kulturu.

Trenutačno se u školama i na fakultetima koristi pet pravopisa, od kojih jedino Pravopis iz 1994. godine Babića, Finke i Moguša ima službeno odobrenje Ministarstva, a potpisala ga je tadašnja ministrica Vesna Girardi Jurkić. Dodatnu zbrku unosi činjenica da svaki nakladnik lektorira udžbenike u skladu s pravopisom koji mu najviše odgovara.

Školska knjiga, primjerice, koristi se isključivo rješenjima iz Hrvatskog školskog pravopisa autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša koji je 2005. dobio preporuku tadašnjeg ministra Dragana Primorca. Školska knjiga izdala je naknadno još jedno izdanje

Hrvatskoga školskog pravopisa. Rješenja u njemu potpuno su uskladjena s preporukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, premda odluke koje je donijelo to vijeće nikada nisu postale standard.

Ministar Jovanović, koji je odmah nakon stupanja na dužnost najavio da će učiniti sve da bi se došlo do jedinstvenoga pravopisa, rekao nam je jučer kako je prijedlog Slavka Goldsteina vrlo ozbiljno razmotrio pa će uskoro, najavio je, imenovati tročlanu radnu grupu za izradu Osnovnog pravopisnog rječnika te odrediti jaka lingvistička imena kao recenzente...»

(«Goldstein nudi rješenje Jovanoviću: Ministre, moramo imati jedinstveni pravopis, i to onaj koji ljudi žele», www.jutarnji.hr, 17. veljače 2012.)

SJEME JE ZASAĐENO, BILJKA CVATE...

«NOVOSTI: Nedavno je Tariq Ali izjavio da nam je potrebna balkanska konfederacija koja bi uključila i Grčku. Je li to moguće?

DOUZINAS: To na neki način sliči Otomanskom Carstvu, u kojem smo svi u pogledu politike i državne strukture bili potpuno ujedinjeni. O tome se nije raspravljalo u Grčkoj, jer u njoj – kao jedinoj balkanskoj državi koja je u EU-u od 1981. – postoji nekakva kulturnoška ideologija orientirana prema Zapadu, pogotovo kod obrazovanih ljudi, kod elite koja se osjeća Europljanim. Usput rečeno, u isto vrijeme Europljani na Grke gledaju svisoka, kao na barbare. Mislim da se sada prvi put ta vrsta kulturne orientiranosti prema Bruxellesu, Parizu i Berlinu počela premeštati, jer je postalo vrlo očito da je razaranje društvenih veza nametnula Unija.

U takvoj atmosferi razgovori o stvaranju balkanske unije zvuče vrlo zanimljivo, no o tome se nije mnogo raspravljaljalo. To se, primjerice, događa u Latinskoj Americi: Venezuela, Bolivija, Čile i Argentina stvaraju neku vrstu latinske unije, unije zemalja koje imaju problema sa SAD-om. Smatram da je ta ideja dobro sjeme koje treba zasaditi. No, valja se zapitati govorimo li o ekonomskoj, političkoj ili kulturnoj uniji. Ja, koji sam rođen u Grčkoj, po dolasku u Zagreb, Beograd ili Ljubljano uočavam da su ljudi, što se tiče kulturnoške pripadnosti i razumijevanja, puno bliži Grcima nego Britancima. Ima nešto u toj ideji, ali prije bismo trebali stvoriti radne grupe i imati jasnu misao o tome što se želi predstaviti ljudima.»

(Dragan Grozdanić: «Zasadimo sje me ideje o balkanskoj uniji. Razgovor s Costasom Douzinasm, Novosti, br. 650, Zagreb, 2. lipnja 2012. •

POSLOVIČNO NEZNANJE NESUĐENOG AKADEMIKA

U emisiji «Hrvatska uživo», koja je na HTV-u prikazana 11. lipnja 2012. popodne, vidjeli smo prilog o jednoj čakovečkoj Židovki, čijoj je obitelji 1941. oduzeta imovina. Ona je tijekom rata završila u Srbiji, udala se za jednoga tamošnjega komunista koji je tri-četiri godine nakon razlaza drugova Staljina i Tita uhićen kao tobožnji sovjetski špijun. Već sutradan je bio mrtav, a narodne vlasti su njegovu suprugu pozvali da ga se odrekne, kako bi vijest bila objavljena u Borbi. Ona je to odbila te je uskoro emigrirala u Izrael gdje se nastanila u jednom kibucu, a kasnije se i udala. Sad je došla u Hrvatsku kako bi možda postigla da joj bude vraćena kuća oduzeta 1941. njezinu obitelji, ili da joj Zagrebačka banka, koja je u tu kuću smjestila svoju čakovečku podružnicu, počne plaćati zakupninu.

Jedna od tisuća tužnih sudbina, jedna od milijuna nepravdi počinjenih u Drugome svjetskom ratu i nakon njega. I ništa

se tu ne bi imalo prigovoriti da se i autor priloga, i voditeljica emisije i neizbjegni «stručni komentator» takvih i sličnih tema, nesuđeni akademik **dr. Ivo Goldstein**, nisu tijekom čitava priloga upinjali razglabati o ustaškome režimu i NDH. Nikomu od njih nije palo na pamet da NDH u Međimurju 1941. nije mogla baš ništa oduzeti, nacionalizirati, sekvestrirati i sl., jednostavno zato što tamo faktičnu vlast nije imala: Mađari su Međimurje okupirali, a uskoro jednostrano i anektirali. Hrvatska to nikad nije priznala, ali jednako tako nije 1941. uspjela faktično uspostaviti svoju vrhovničku vlast u toj hrvatskoj pokrajini. Prema tome, ne može se Hrvatsku kriviti za zla koja su se događala u Čakovcu i uopće u Međimurju. A ovdje se Mađare i Mađarsku nije spomenulo ni jednom jedinom riječu. Jer, očekivati da to dr. Goldstein znade, pa još da kaže, doista bi bilo pretjerano. Tu os-

moškolsku lekciju etike i historije nesuđeni akademik tek treba svladati. (R. O.)

Kandidat za akademika: dr. Ivo Goldstein

KAPACITETI

„Razlozi za ozbiljnu skepsu glede HDZ-ove budućnosti u prvom redu se tiču njegove kadrovske insuficijentnosti. Izborna je kampanja pokazala da ni jedan od kandidata za novog šefa nije dorastao zadatku vođenja respektabilne stranke. Svi odreda demonstrirali su veliku intelektualnu i lidersku potkapacitiranost.“

To je uvodni dio teksta crvene kolumnistice *Jutarnjeg lista*, **Jelene Lovrić**, od 22. svibnja ove godine. Dotičnu drugaricu spomenuo sam i u prošlom broju *Političkog zatvorenika*, iako sam uvjeren da je glupost trošiti vrijeme na osobe političke i moralne razine kao ona ili kao što je ona. No, i uz uvažavanje činjenice da je Lovrićkino životno, političko i profesionalno poslanje mržnja prema svemu što ima makar dašak hrvatstva u sebi, koja tu mržnju distribuirala svojim prljavim škrabotinama, nameće se potreba za reakciju. Ona sustavno kruh svoj služi isključivo na sotonizaciji HDZ-a. Naime, njeni tekstovi su prepuni mržnje prema HDZ-u i nositeljima funkcija u HDZ-u.

Dakle, ponovit će njene riječi napisane vjerojatno 10-ak sati prije izbora **Tomislava Karamarka** za predsjednika HDZ-a: „Svi odreda demonstrirali su veliku intelektualnu i lidersku potkapacitiranost.“

Lovrički su dakle šest kandidata HDZ-a za predsjednika od kojih su trojica od njih liječnici, dvojica i ugledni sveučilišni profesori, a ostala tri kandidata sa sveučilišnim diplomama i minulim visokim državnim funkcijama – intelektualno i liderski potkapacitirani. Tako dakle, drugarice Lovrić, navedeni su intelektualno potkapacitirani za razliku npr. od **Borisa Šprema**, aktualnog predsjednika Sabora koji je za vas vjerojatno prekapacitiran. To se dade uočiti prema svim njegovim dosadašnjim „briljantnim“ izjavama. A i po životnom curriculumu. Navodno je isti pročitao sva „djela“ *Hrvatskog autokluba*. Bilo bi zgodno pročešljati aktualnu

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

vladu i provesti analizu „prekapacitiranosti“ njezinih članova.

Od koga početi? Svejedno! Evo npr. prva zvijezda aktualne vlade, razvikana **Vesna Pusić**, medijski etablirana ministrica vanjskih poslova i europskih integracija. Možete li se, drugarice Lovrić sjetiti, ponoviti ili interpretirati neki njen učinak koji bi bio spomena vrijedan ili koristan za Hrvatsku? Pardon, ne bih želio omaložavati njezin prijedlog da bi male životinje (psi, mačke, papige, kornjače itd.) mogle zajedno sa svojim vlasnicima putovati

mljekarima. I više ga nema. To što je polovica Hrvatske u ambroziji, to nije njegova briga. Taj problem je ispod njegove razine. **Željko Jovanović**, tobogenji ministar obrazovanja itd. i vjerojatno skriveni miljenik Jelene Lovrić. On je eklatantan primjer intelektualne prekapacitiranosti po Lovrićkinu ukusu. On doslovno razara sve što duhovno, intelektualno i obrazovno atribuira Hrvatsku. Od pljuvanja ikona hrvatskog sporta pa sve do likvidacije akademika poput **Radoslava Katičića** i **Mislava Ježića** ili, konkretnije, rečeno do ukidanja Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika. Ukratko, ono što radi Željko Jovanović na rastakanju hrvatskog nacionalnog bića nije se nekada usudio činiti niti unitaristički Beograd.

Jelena Lovrić

kroz **Dončićev** budući zatvoreni koridor kroz BiH u Dubrovnik. Ta njena ideja zaista je velika dobrobit za Hrvatsku. Ništa manja nije ni njena nazočnost na „Paradi ponosa“ u Splitu. To zaista upućuje na prekapacitiranost dotične ministricе.

Ne bi bilo korektno ne spomenuti i još neke članove aktualne vlade. Raskoš intelektualne prekapacitiranosti krasi i novokomponiranog ministra **Sinišu Hajdasha Dončića**. On narod u ovim kriznim vremenima svaki dan uveseljava najavama bar tri nova grandiozna projekta. On stvara ozračje hrvatske bajkovitosti. Ministar poljoprivrede se „iskazao“ na

Ostali ministri, manje-više, nisu zahvalna tema. Njih kao da i nema. Osim dvojice glavnih. To su: prvi potpredsjednik vlade i ministar gospodarstva **Radimir Čačić** i ministar financa **Slavko Linić**. Njih dvojica su ustvari Vlada, ukoliko zanemarimo premijera koji ima „odgovornu“ funkciju povremene medijske šminke. Dvojica navedenih zadužena su za kapitalni resor koji bi se kolokvijalno mogao nazvati „lisnica Hrvata u njihovu džepu“. Oni su konkretni realizatori politike „udari po narodu do zadnje lipe“. Projekti koji se nude kao kompenzacija za pljačku naroda su – kazalište. Komedija.

Medijska prezentacija tih budućih „projekata“ je zadaća spomenutih „kapaciteta“. No, tim kapacetetima više nitko ne vjeruje. Prema tome, uzaludno je medijsko podcjenjivanje HDZ-a. Za navedene medije nije temeljni nedostatak Karamarkova curriculuma to što nema kumrovečku diplomu, nego mu je „nedostatak“ ono što oni skrivaju, to je njegova sposobnost da crvene – sruši. A za srušiti crvenu koaliciju koja vlada danas, ne treba neko osobito junaštvo i specijalno oružje. Jedino treba narodu otvoriti oči. I to je to. Najveći dio te zadaće crvena koalicija provodi sama. Bez trunka HDZ-ove ili bilo koje druge pomoći. Naime, narod ukoliko ne boluje od kolektivnog mazohizma, ni u najgorem snu ne bi smio ponovno birati ovu ili ovakvu vladu.

Ako zanemarimo i političku simboliku koja krasiti ovu vladu, koja se „časti“ izborom šefa svoje partije po titovskom modelu, gdje je partijski plenum i izbor potpredsjednika politička farsa koje se ne bi postidjeli nekadašnji komunistički izbori; ako zanemarimo klasična partijska kadroviranja u javnom sektoru društva pa čak i pokušaj instalacije partije na HTV, što je „diglo na noge“ čak i Bruxelles. Ako dakle zanemarimo to odiozno aktualno crveno ozračje koje nas turobno vraća u sedamdesete godine prošlog stoljeća, ako se možemo oslobođiti tog dojma, onda nam ostaje ono temeljno egzistencijalno područje. Kako preživjeti? Kako preživjeti uz stvarni državni harač, uz svakodnevno propadanje tvrtki, obrtništva, nezaposlenosti, poskupljenja, redukcije radničkih prava, poreza itd.

U tako dramatičnoj situaciji mislim da je nepristojno čak komentirati sitnice kao npr. brutalnost Vesne Pusić koja udrugu silovanih žena u Domovinskom ratu upućuje da se pridruže gay-paradi u Splitu. U kontekstu gospodarskih prilika, ako zanemarimo etičku komponentu „Parade ponosa“, nameće se pitanje, je li se jedan ili nekoliko milijuna kuna moglo podijeliti splitskoj sirotinji i nezaposlenima u zamjenu za demonstraciju stražnjica pedera i lezbijki na splitskoj Rivi?

Eto, ta tužna i smiješna splitska priča je jedini zasad ostvareni „projekt“ ove vlade.

I pitanje koje na koncu vapi do područja zdravog razuma. Kome to zapravo treba? U smislu dosega demokratskog standarda civiliziranog svijeta, nemoralno je i nezakonito diskriminirati ljude po bilo kojoj osnovi, pa prema tome i prema seksualnoj opredijeljenosti. I kad bi ta društvena skupina bila diskriminirana i šikanirana, valjalo bi ju zaštititi. Ali ne znam tko to danas institucionalno diskriminira tu skupinu? Nitko! Osim izdvojenih slučajeva kao i u drugim sferama društva. Kada zapošljavate stolara, električara, glumca, liječnika, krojača, nastavnika, te kandidate zasigurno nitko ne pita koje su seksualne orijentacije, nego se testira njihova stručnost.

Činjenica je da ljudi pate od raznih fobijskih. Ljudska priroda, tradicija i odgoj čine svoje. Ljudi, odnosno većinu ljudi, bilo bi teško pridobiti na toleranciju da npr. dva homiča ili dvije lezbijke u bijelim vjenčanicama s vjenčanim buketima kroče „pridoltar“. Ili da dječicu vode na prvu sv. pričest. To bi u aktualnom trenutku bio prevelik zahtjev. Ali da dva gaya ili dvije lezbijke žive skupa, brinu jedno o drugom itd. ne bi trebalo nikoga smetati. Žive li unutar četiri zida zajedno dva homiča ili dva člana npr. SDP-a, to je dragom Bogu svejedno. No, gay-parada sigurno nije terapija za homofobe. Te povorke ustvari radikaliziraju i potiču homofobiju. Zato se dade zaključiti da su one u funkciji prkosa, a ne društvenog pomirenja. Vesna Pusić i ministri koji su bili na „paradi ponosa“ u Splitu, kao i cijela Vlada, trebali bi promišljati o egzistencijalnoj ugroženosti cijelog naroda, a ne se fokusirati na jednu minornu društvenu skupinu koja svojim „paradama“ ne smiruje, nego čak produbljuje društvene konflikte.

Kao što sam počeo, tako bih i završio s preporukom crvenim kolumnistima, da ne troše energiju na omalovažavanje HDZ-a. Aktualnu vladu ne mora rušiti HDZ. Ona će se sama – urušiti. •

BOSNA

*Ljepota u Kamenu
negdje si
u mojem srcu
na mome ramenu
moja strast
prošlost
i povijest
rana naroda
dok srca kucaju
obzori pucaju
u ljudima
meka srca grcaju
planine uzdižu se k nebu
dok rijeke plove
u tvojim ljudima
ja vidim obrise
žene majke
Domovine
i plač
i suze
i smijeh
netko mi uze tvoje livade
stare kuće
sutone
stalo je vrijeme
ostadoh sam
i čekam
da me misao prene*

Mihovil ČIRJAK

VURE

*Zakaj vure tak letiju
Kak lesjaki stekli?
Zakaj leta tak bežiju?
A nikaj si nismo rekli.*

Višnja SEVER

PISMA IZ ISTRE

PREVAŽNO ILI NEVAŽNO?

Štovani štioče ovoga štiva!

Ja bih sad malo standardnim jezikom hrvatskim, ako nemaš ništa protiv. Da predahnemo malo. Ti od nagađanja što zapravo znači izraz na čakavici i ikavici mojoj istarskoj, a ja od traženja kompromisa između dijalekta i književnog jezika. Da bi ti poruka moja razumljiva bila.

Pa da pokušamo.

Pored inih mojih mana, loših navika, jest i moj nemaran odnos prema tiskovinama. Novine obično kupujem petkom zbog TV-programa. Koji, usput rečeno, tek povremeno pratim. Teletekst? E, pa treba ga znati uključiti! Dakako, novine kupim i kad me neki zanimljiv naslov privuće. Pa najčešće samo taj članak i pročitam. Sve ostalo uglavnom zanemaram.

Listam ja tako neki dan stare novine, prije nego ču njima vatrnu potpaliti. „Glas Istre“ od 19. svibnja 2012., Kolumna: „Dogodilo se na današnji dan“.

Da vidimo: „1991. održan je referendum za samostalnost, na kojem se je 94 posto birača očitovalo za samostalnu i suverenu Hrvatsku.“

To i ništa više! Proslave? Zastave? Prigodni govori? Ničega od toga nije toga dana bilo, štioče dragi.

Pa je zato i nezapažen prošao. Zašto? Zato!

Jer, toga je doista povijesnog, sudbognog dana, o sudbini Hrvatske odluči- vao hrvatski narod. A ne neke tamo poli-

tičke elite. Koje u ovoj našoj, Lijepoj našoj, odlučuju, propisuju, što se ima slaviti i obilježavati, a što ne. I? Zašto bi oni takav dan slavili? Zar da priznaju da sve što su stekli, duguju ovomu narodu hrvatskom, zanemarenom, prevarenom, opijačkanom, izdanom!

Hajte, molim vas, naravno da ne će!

Eh, ta 1991.! S kojim smo se žarom māca dohvatali, moj Thompsonsone! Da potvrdimo i obranimo volju naroda, koju oni tamo nisu priznavali. I nitko od nas, ama baš nitko, žarko želeći ono što je sad, nije želio da bude *takvo*, kakvo je sad!

A za takvo što nas na tom referendumu ni pitali nisu.

Jer da su nas pitali, ti što ga raspisaše, može li sve što je naše postati njihovo, odgovor bi zasigurno bio: „NE!“. Tako bi odgovorilo i više od 94 posto nas Hrvata.

Pa se sad nešto žale oni što naše u svoje pretvorise!

Loše poduzetničko ozračje!

Tek 25 posto Hrvata ima o poduzetnicima dobro mišljenje! A što drugo očekujete, kad je znano da je preko 90 posto pretvorbe bila legalizirana pljačka i otimačina! A svima onima koji danas na debelome zlatnom lancu zlatni križ nose, nevažno je ono što je prevažno nama koji smo uz strojnicu, kalašnjikov, krunicu drvenu ili plastičnu, kao simbol nosili.

Vremena se mijenjaju!

I simboli!

Blaž PILJUH

1909.

Na vješalima. Suha kao prut.

Na uzničkome zidu. Zidu srama.

Pod njome crna zločinačka jama,
Ubijstva mjesto, tamno kao blud.

Ja vidjeh negdje ladanski taj skut,
Jer takvo lice ima moja mama,
A slične oči neka krasna dama:
Na lijepo mjesto zaveo me put!

I mjesto nje u kobnu rupu skočih
I krvavim si njenim znojem smočih
Moj drski obraz kao suzama.

Jer Hrvatsku mi moju objesiše,
Ko lopova, dok njeno ime briše,
Za volju ne znam kome, žbir u
uzama!

Antun Gustav MATOŠ

MOJE NEBO OD KAMENA

moje nebo od kamena

moje nebo užareno

moje nebo zamišljeno

kao srce ono gori

kao čovjek ono zbori

kao kamen tvrda stijena

moje nebo kamen jedan

tvrdi kamen od kamena

Bruno ZORIĆ

Kristian Kreković, Hrvatska smrt

ZLOČIN NAD PRIRODOM ZLO PUTUJE NIZVODNO!

Piše:

Dr. sc. Srećko BOŽIČEVIC

Da je pitke vode sve manje na Zemljinoj površini – a i u nas – a da potrošnja postaje sve veća, to danas, kako se kaže, znaju i pjevaju već vrapci na grani! No, da je voda i hirovita, osjeća se također u ovim globalnim klimatskim promjenama, jer negdje su duge suše i bezvodica što nanosi veliku štetu svemu živome, dok na drugom djelu istoga kontinenta iznenadni pljusak ruši kosine brda s naseljima, plavi gradove, ruši mostove, ceste, kuće i usmrćuje ljudе. Priroda nas tako razočara, ali i prijeti svojom snagom.

Ulije li se u tu toliko potrebnu tekućinu i neki neželjeni otpad ili zagađenje, ono putuje nizvodno i teško se od njega spasti. Nažalost, često to odmah i ne vidimo, dok nam ribe u nekom vodotoku ne zaplivaju leđno! Tada nastaje uzbuna, a često je puta tada već – prekasno! Tada se traži krivac ili „krivci“, a oni ponajčešće ostaju „nepoznati“, iako zapravo imadu i svoje ime i prezime, pa se znade se tko je učinio zločin prema prirodi, a i prema onima koji su stradali. U pravilu se države same ili međunarodnim dogovorima obvezuju na uzajamno poštivanje općih pravila i propisa, ali i u takvim slučajevima „veći“, spretniji i domišljatiji nalaze opravdanje u „višoj sili“, pa obično „vuk pojede magare“, a zbog održavanja dobrih susjedskih odnosa netko mora „prugutati“ nakupljenu gorčinu u grlu i snalaziti se dalje, liječeći svoje rane.

Tako nama najbliži uzvodni susjadi od Save i Krškoga do nasipa na Muri i Dravi još nisu stigli nadograditi obećani i dogovoren svoj dio nasipa! Kada nadode iznenada neželjeni poplavni val – jao si ga nama, jer eto – to je „viša sila“! No, zbilo se to i po dva puta u jednoj godini, a zlo je ipak ostalo 'naš problem'. Kako to proživljavaju ugroženi stanovnici – vjerojatno znadete, jer štetu si nadoknađujemo sami. Država nije prosjedovala, jer smo mi „ovisili“ o susjednoj „deželi“ prigodom pristupa u Europsku uniju – pa bi bilo nezgodno, kažu...

No, da će i u području našeg krša doći ili se pojavit neki slični slučaj s vodnim tokovima – kao nedavno presušivanje delte Neretve – zbog sve manjega dotoka vode ove preko 200 km duge rijeke – uzbudilo je brojne naše medije, a i same Neretvljane! Moram priznati da nisam mogao povjerovati, ali naši mediji sve češće upozoruju, da se i naši međudržavni razgovori ili pregovori odvijaju oko tog

pitanja. Očito je: nešto se događa ili „kuha“ – svejedno je, da li na „tihoj“ vatri ili se vrti na nečijem ražnju?! Važno je tko će biti za stolom?

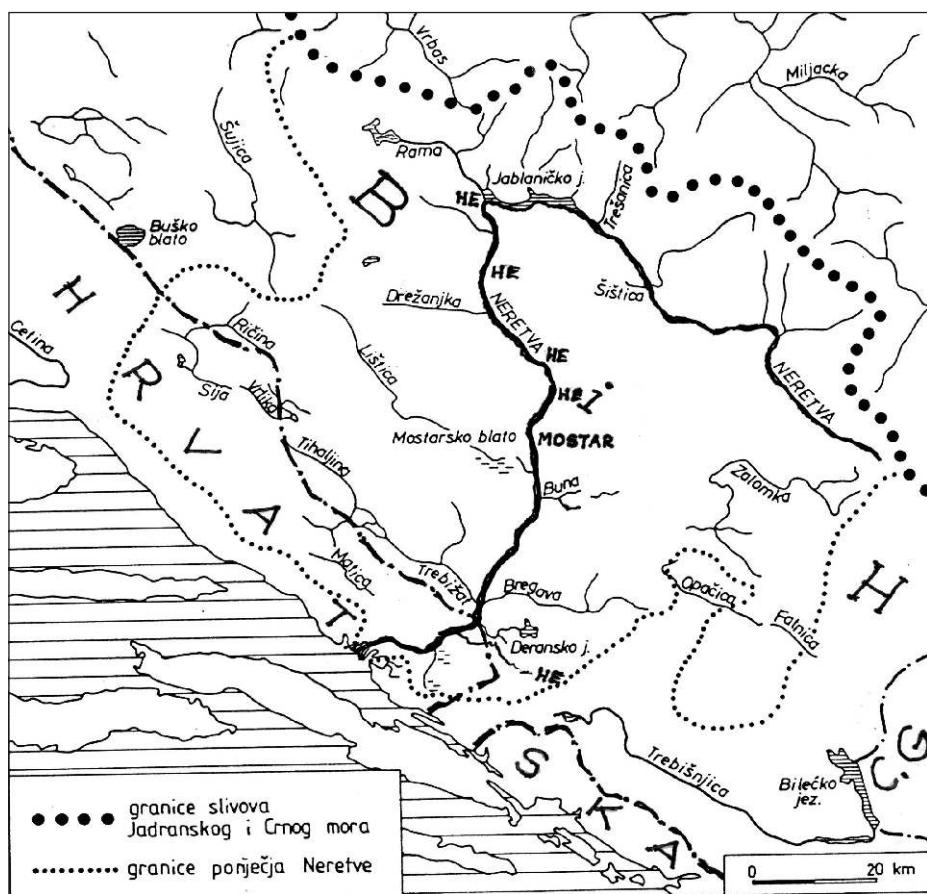
Strah je nastao zato što se najavljuje skretanje riječnog toka ili neke akumulacije – što je u kršu Dinarida ipak znatno složeniji i opasniji zadatak ili zahvat, koji je praktično vrlo problematičan iz hidrogeoloških razloga te nedovoljno dokumentiranih tektonskih odnosa u tom prostoru. Napokon, i vrlo skup je za izvedbu. No, kao ideja – koliko ja kao hidrogeolog znadem – postoji još od 1954. godine, tj. iz vremena planirane socijalističke izgradnje tadanje Jugoslavije, kad je najavljen da će započeti potrebna stručna ispitivanja i istraživanja. U neka od njih bio sam i uključen s tadašnjom grupom speleologa, pa mi je dobro poznat dio te „priče“.

Vodena snaga Neretve

Rijeka Neretva duga je 218 km i izvire na visini od 1.095 m, uz hercegovačko selo Luka na obroncima preko 2000 m vi-

soke Zelengore i Živanj-vrha visokog blizu 1700 m, na uzvisini Vučevu uz granicu s Nacionalnim parkom Sutjeska. U tom dijelu krša je jedno i razvodnica između crnomorskog i jadranskog sliva. Porjeće ili slijev ove rijeke iznosi više od 5.500 km², od čega na prostor Republike Hrvatske otpada 430 km² u donjem dijelu vodotoka Neretve.

Duboko urezani kanjon od izvora odnosi brzu i snažnu vodu prvo u smjeru sjevero-zapada sve do Konjica i morfoloških proširenja uz padine između Bjelašnice i Prenja, gdje skreće prema zapadu. Zbog promjene geološke građe naslaga ispod Konjica, sagrađena je velika jablanička akumulacija s elektranom. Iza toga naša rijeka naglo skreće prema jugu kroz klisuru između zapadne strane Prenja te visoke kamenite Čvrsnice, spuštajući se prema Mostaru. Na toj razdaljini ona je sada „zarobljena“ betonskim branama za potrebe elektroenergetike na hidroelektranama Grabovića, Salakovac i Mostar. Tada se nastavlja spuštaći zapadnim podnožjem Veleža prema Čapljinji i Metkoviću. Od njega 20 km teče teritorijem Republike Hrvatske, sve do delte u moru kod Ploča, račavajući se na 12 „rukava“ ili kanala.

Kao kod svih rijeka u našem kršu, i Neretvina protočnost varira od niskoga ljetnog stanja do povremenog maksimuma u jesenskom i proljetnom razdoblju, kad ispunjava korito. Uglavnom, svaka takva rijeka sama svojim prirodnim uvjetima postojećeg slijeva i meteorološkim specifičnostima određuje svoju protočnost, a čovjek je uglavnom samo promatrač i korisnik. Koliko li je pak čista i bistra na svom ušću, ovisi od onoga što se s njom događalo u gornjem dijelu – o kome sada u našem slučaju – brinu oni „drugi“!

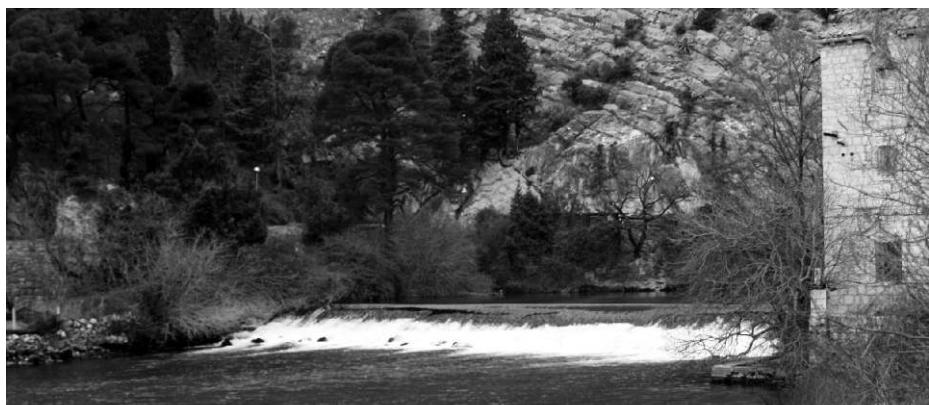
Ideja gornjeg horizonta

Južno od samog izvora Neretve, na prostranom krškom platou sve od Stolca na zapadu do Bileće i crnogorske granice na istoku, te od Nevesinja na sjeveru, poredao se niz krških polja: Nevesinsko, Dabarsko, Gatačko, Cerničko, Fatničko i kao najniže – Popovo polje, s tokom najpoznatije ponornice Trebišnjice. Bijaše to nekad s 94 km najdulja ponornica u dinarskom kršu. Ona je ponirala u nizu ponora prije Hutova kroz brojne velike kanale ili vertikale, na žalost još i danas nedovoljno ispitanih speleoloških objekata.

Vjekovno plavljenje ovih polja i sustavna hidrogeološka ispitivanja trasiranjem podzemnih tokova otkrila su nam nepoznate veze brojnih ponora i nizvodnih izvora – kako onih na mjestu izvorišta Trebišnjice kod Bileće, a i dalje na izvorima od Bunice ispod Mostara na lijevoj strani toka Neretve, a i uz samo more.

Godine 1956. započinje realizacija izgradnje preko 100 m visoke lučne brane Grančarevo i stvaranje prostrane akumulacije Bileća iznad Trebinja. Nešto nizvodnije gradi se oko 30 m visoka brana Gorica te se buši 16,5 km dug tunel za HE Dubrovnik kod Plata na Jadranском moru. Zabetonirano je i obloženo staro korito Trebišnjice, koje je pretvoreno u kanal dug 65 km. On je odvodio vodu do vršne akumulacije Hutovo radi pokretanja turbina u HE Čapljinu kod Svitave s lijeve strane vodotoka Neretve. Voda je do ovog dijela rijeke Neretve dolazila iskopanim tunelom duljine 6,5 km te se po potrebi po noći diže ili vraća na viši horizont Hutova za korištenje i prodaju skuplje struje po danu.

Dio voda što teku podzemljem na čitavu ovom prostoru gubi se u dubini krša i izbjija na površinu u obliku izvora, sve od snažnog vrela Omble te dalje izvora kraj Slanoga, do ušća Neretve i Ploča, prema hidrološkim zakonomjernostima svog tijeka kroz raspucane karbonatne naslage duž tektonskih rasjeda i lomova. Građevinske izvedbe od brane do tunela izvo-

Ombla postaje ključno pitanje sadašnjega političkog trenutka

dile su se na više ili manje uspješan način, uz brojna iznenađenja, naročito u tunelima i na akumulaciji Hutovo. Sve što je bilo započeto, moralno se i realizirati često i uz nepredviđene izdatke i nova građevinska rješenja, koja je nalagala tajanstvena i nepredvidiva raspucalost kamenih stijena ili prirodne nepoznanice krša. Sve je to trebao netko platiti, a tko – zna se! Od ostalih povezivanja i drugih viših krških polja te izgradnje novih akumulacija i zamisljenih elektrana moralno se odustati.

Tako je bilo nekada...

Postojeće elektrane trebalo je dalekovodima povezati od Plata do Trebinja i Čapljine te priključiti na tadašnje postojeće jugoslavenske elektro-veze, što, nažalost, postoji još i danas uz obvezu davanja i plaćanja.

Rat zbog vode

Mnogi od nas znaju i čuju kako se govorи, da je iza današnje svjetske bitke za naftu, na redu bitka ili rat za pitku vodu. Taj rat će se voditi na različite, otvorene i vidljive, ali i nažalost manje vidljive ili posve prikrivene načine, snagom novca ili vještinom globalnog kapitala, odnosno udruženih monopolista (kvaziekologa), zapravo moćnika svjetskih velesila. Zadnjeg korisnika u tom lancu potreba ništa se ne pita, jer se znade da bez vode nema života, pa će je ona koji želi preživjeti, morati i platiti. Pakiranje i način dostave nisu važni: izvori vode danas su u posjedu koncesionara, vještih trgovaca, kome je taj položaj dala ili omogućila sama država svojim nedorečenim ili „nejasnim“ zakonima ili odredbama.

Dok nam najsjećniji (od početka mjeseca lipnja!) medijski komentari otkrivaju „slučajne“ razgovore naših vodećih političara, odjednom počinjemo shvaćati, da svatko od njih pokazuje uglavnom svoju moć, premoć ili nemoć, uz iskazano veće ili manje znanje ekonomskih i prirodnih zakonitosti. U tijeku Domovinskog rata vidjeli smo što znači kada agresor zauzme

vodoopskrbno crpilište (zaleda Zadra, Dubrovnik!) ili kada zbog razlike entiteta – Republika Srpska u BiH – dolazi do zatvaranja cjevovoda i rada HE Dubrovnik. Je li to – da ne kažemo i pravu riječ – „iskorištanje“ ili „izrabljivanje“ vodom, kad znamo da ju je „proizvelo“ ili dalo zajedničko nebo nad nama, a po zakonu sile teže, zahvaljujući podzemnim pukotinama i kanalima okrenog vapnenca, ona se tisućljećima pojavljuje na našim izvorima, dok ju tijekom posljednjih godina srpski entitet smatra „svojom“ vodom i svojim vlasništvom? Čekam samo kada će izmislići i obrazložiti, da Dubrovnik za korištenje vode iz Omble bude pozvan platiti i kamate iz godina i stoljeća unatrag? Jer, već sada možemo čitati da vodeći ljudi tzv. Republike Srpske pitaju, je li već izračunato koliki će udio biti njihov od zamišljene podzemne elektrane Ombla, koja još nema odobren projekt. Voda – kako kažu – dolazi s njihova horizonta, odnosno teče od njih nizvodno – prema nama Hrvatima.

U tim složenim i vrlo stvarnim odnosima treba imati na umu da jedno zlo postoji i u tom prirodnom toku nizvodno! Zašto danas i s kakvom računicom možemo „planirati“ izgradnju takvih hidrocentrala, ako znamo da tzv. Republika Srpska „kontrolira“ vodu, a ne razmišljamo o činjenicama koje su se događale u nedavnoj prošlosti? Misle li o tome premijer i vlada? Zar rat za vodu u kršu Dinarda nije započeo i zar ne traje već danas u glavama političara, uz podršku zainteresiranih europskih kreditnih lobija? Pitam se samo, koliko Hrvata to znade, razumije ili shvaća kao zalog naše budućnosti? Mogu li se pouzdati u izvještavanje naših medija, ako smo, prema izvješću neovisnih medija, po građanskim slobodama na 83. mjestu u svijetu, iza Crne Gore i Srbije! Zar nismo i danas guske koje lutaju u magli? Zato, "Duni vjetre, malo sa Neretve...". Ako ti dopuste oni u Strasbourg u Bruxellesu.♦

SILOVANJE - PREŠUĆENI RATNI ZLOČIN

Kad sam se prihvatile prikupljanja svjedočanstava žena o proživljenoime u Domovinskom ratu, primarno mi je bilo iskazati pozitivni doprinos žena obrani zemlje. Prije svega bilo mi je važno zabilježiti sve o prvim mirovnim inicijativama koje su pokretale žene Hrvatske, upozoravajući i tražeći da se spriječi mogući rat. U vremenu kad su mnogi vjerovali da rata sigurno ne će biti, majke vojnika staju u Zagrebu na Trg bana Jelačića već u siječnju 1991. i Apelom Generalštabu JNA i **Veljku Kadijeviću** traže da se nastali problemi u tadašnjoj Jugoslaviji riješe mirnim putem.

Taj Apel potpisalo je 64.000 građana Zagreba; to je svjedočanstvo istinskoga mirotvornog raspoloženje hrvatskog naroda. Hrvati nisu tražili rat, pozivali su na mir.

Nakon te prve mirovne inicijative nižu se mnoge druge usmjерene na put u Beograd i mnoge međunarodne centre političke moći.

Kako hrvatski političari ni u prigodnim trenutcima nisu govorili o tim mirovnim aktivnostima žena, a ni o ostalome vrijednom doprinosu onoga što su činile žene, bilo je potrebno zapisati, otgnuti od zaborava a i budućim generacijama posvjedočiti o važnom vremenu obrane zemlje. Radeći na svjedočanstvima žena Vukovara o teškom vremenu življena u napadnutom gradu, nisam dobivala očekivano. Dimenzija stradalog Vukovara nije bila iskazana u zapisima žena. U svakom svjedočanstvu bilo je previše suzdržanosti, a premalo istinske proživljene patnje u višemjesečnom agresorskom napadu svim oružanim sredstvima.

Iz zapisa žena Vukovara saznajemo mnogo toga što nam je bilo prešućeno, o čemu se nije govorilo ni u vrijeme samoga

Piše:

Marija SLIŠKOVIĆ

rata, a ni kasnije. Tako saznajemo da su okolna sela bila okupirana već u rujnu 1991., da su dijelovi Vukovara također bili okupirani i da su u pojedinim dijelovima grada mnogi Vukovarci bili u rukama JNA i paravojske Srbije. Na hrvatskom sudu, prilikom ispitivanja u srpnju 1993. zarobljeni četnik, pripadnik dobromiljačke organizacije "Štit", izjavljuje: «*Bilo je to 6. 4. 1991. g. Vidio sam veći broj muškaraca među kojima i dosta poznanika koji su bili ukrcani u 6 autobusa, pa kada sam čuo od njih da su se svi prijavili kao dobromiljci koji žele učestvovati u*

borbi protiv ustaša, priključio sam im se...

Iz Novog Sada krenuli smo autobusima prema Vukovaru. Nakon izyjesnog vremena prekrcali se na kamione s kojima smo stigli do Vukovara, do mesta na kojem je bio iskopan jedan rov i bilo razapeto više šatora.»

Naknadno saznajemo za rani pad okoline i dijelova Vukovara, kao što naknadno saznajemo i za dimenziju počinjenih zločina. To se ne odnosi na dužnosnike hrvatske državne uprave.

Šutnju o počinjenim zločinima nad hrvatskim žrtvama uvela je službena hrvatska državna politika, a žrtve prihvatile. Žene u svojim zapisima nisu spominjale ratni zločin silovanja.

Kako istina uvijek pronalazi put, tako je bilo za očekivati da ova teška proživljena stradanja ne će ostati zauvijek tajnom. Razgovor oko svih tih teških dana ponavljale smo, nadopunjavale. Znala sam da je bilo teško, ali kad je izgovoren "žene su silovane", ostala sam zatećena. Nije moguće da se o tome šuti punih dvadeset godina.

"Sve ima svoje vrijeme". Očito da je došlo vrijeme da se progovori. Ratni zločin počinjen nad ženama Vukovara ne smije ostati tajnom.

Otvorila sam tu temu za javnost. Priku-pila svjedočanstva žena i objavila ih u knjizi. Naslovila sam je "Sunčica", po najmlađoj zatočenici, osmomjesečnoj bebi, zatvorenoj u stanu u kojem su njenu majku držali kao roblje za silovanje, a na nju bacali teške vojničke jakne kad bi plakala.

Sunčica je preživjela pod vojničkim jaknama i postala simbol stradanja.

Svjedočenje majke: «*Nakon toga su me s djecom prebacili u stan na Olajnici u vlasništvu jednog od njih. Tamo su već bila trojica. Jedan od njih je određivao koji će redoslijed biti. Tu noć na Olajnici silovalo me njih šestorica. Pri silovanju mučili su me na sve načine, tukli, prijetili, bili perverzni, gurali pivsku bocu u čmar. U istom prostoru bila je moja šestogodišnja sestra i sedmomjesečna kćerka. One su plakale. Sestra je sa šest godina bila svjesnija i šuteći je plakala, a moja sedmomjesečna kćerkica gladna, uznenirena, kako je plakalo. Na to je jedan iznerviran na nju bacio kožnatu jaknu da je ušutka. Nisam mogla ništa učiniti, mislila sam da su je ugušili.*»

Druga svjedokinja navodi: «*Između ispitivanja Ikać Miki odvodi me u jednu drugu prostoriju, udara me šakom u glavu, potpuno ošamućenu baca na bod i siluje. Nakon njega u prostoriju je ušao Marušinec isto tako nasilno uz udarce, započinje iživljavanje i silovanje. Nakon njega ulazi treća osoba i on isto ponavlja*»

svo nasilje kao i prva dvojica. Uz brutalne udarce vrši silovanje. Nakon svega vraćaju me natrag u prostoriju u kojoj su okupili veći broj ljudi za ispitivanje. Među njima moja kćerka, prijateljičina kći. Nisam im ništa rekla što se sa mnom događalo od straha da me ne čuju. Nitko nije smio glasno ni dihati a kamoli govoriti.»

Knjiga "Sunčica" govori o najtežem ratnom stradanju žena silovanju i najstrašnjem gaženju ljudskih prava.

Nitko tko govori o pravdi ili ljudskim pravima nije uvjerljiv zagovornik ukoliko prešuće stradanje žena. Stoga sam mnogima uputila knjigu na uvid. Knjiga je prevedena i na engleski tako da je upućena i mnogim predstavnicima međunarodne zajednice.

Suprotstavljanje prešućivanju i traženje pravde

Posebno je bilo važno zatražiti sudjelovanje u rješavanju izostale pravde i statusa žena žrtava kod predstavnika hrvatskih institucija.

U Ministarstvo branitelja uputili smo zahtjev za rješavanje zakona kojim bi žrtve dobile status i prava koja iz njega proizlaze.

Ministrici vanjskih poslova, gospođi Vesni Pusić, kad je preuzela dužnost,

uputile smo zahtjev za prijam, kako bi joj žene-žrtve osobno svjedočile i kako bi ministrica u susretima s predstvincima zemlje odakle su pristigli zločinci mogla voditi razgovore i o potrebi provedbe pravnih procesa protiv počinitelja.

U trenutku kad je ministrica na televiziji njavila svoje osobno sudjelovanje na paradi u Splitu s ciljem zaštite ljudskih prava osoba drukčije spolne orijentacije, shvatila sam da se ministrici ne smije dopustiti da selektivno brani ljudska prava. Na poziv žena nad kojima je izvršen ratni zločin silovanja, žena kojima je najgrublje oduzeto i pogaženo ljudsko pravo, ministrica ne odgovara četiri mjeseca.

Ministrica daje prioritet onima koji svoju seksualnu orijentaciju javno proklamiraju, a zanemaruje žene koje nisu imale pravo na nikakav odabir, one su morale, one su bile tučene, maltretirane, zlostavljane, pa i ubijane.

Ministrica njih prešućuje, ne želi ih primiti.

Ministričina današnja pozicija počiva i na žrtvama žena. Potrebno je javno progovoriti o odnosu ljudi koji jedna ljudska prava štite, a druga prešućuju. Ljudska prava se ne smiju selektirati. Uputila sam osobno i otvoreno pismo:

Marija Slišković

Danijel Rehak i Marija Slišković na predstavljanju knjige

Otvoreno pismo ministrici Pusić

Ministarstvo vanjskih poslova i
europskih integracija
Ministrica gđa. Vesna Pusić

Poštovana ministrici Pusić,

U ime udruge Žene u Domovinskom ratu i žena žrtava ratnog zločina silovanja uputila sam Vam 4. siječnja 2012. g. zamolbu za prijam; prenosim dio teksta:

„...najljepše molimo da nam dozvolite iznijeti problem prešućenog ratnog zločina nad ženama Vukovara u vrijeme agresije i okupacije 1991. g. Imamo potrebu iskazati Vam istinita svjedočanstva žena nad kojima je izvršen ratni zločin silovanje kako bi imali uvid u dimenziju počinjenih zločina u vrijeme agresije Srbije i JNA na prostor Hrvatske.

Zamolit ćemo Vas da se zauzmete za pravno procesuiranje počinitelja i pripadajući status žrtava“.

Isti dan iz Vašeg kabineta pristigao je odgovor: „Zahvaljujemo na vašoj poruci

i upitu koji će biti dostavljeni ministrici Pusić“.

Vjerujem da Vam u kabinetu nisu zatajili našu zamolbu stoga moram izreći da pitanje silovanih žena, posljedica, izostale pravde, odnosa sa zemljom iz koje je pokrenuto djelovanje i provedbe ratnog zločina za Vas ne predstavljaju pitanje pravde i ljudskih prava, ne predstavljaju ni poticaj ženske solidarnosti i pokazanog razumijevanja za strahote koje su trpjele.

Ovih dana iskazuјete podršku i razumijevanje za prava gey populacije, kritike od međunarodne zajednice za slobodu manifestiranja spolne orijentacije prihvataće na način da pronalazite vrijeme za osobno sudjelovanje na paradi u Splitu.

Taj stav osobno dozvoljavam da možete imati, ali kao predstavnica hrvatske državne politike Vi to ne smijete. Unosite nemir, razdor, razgrađujete ne gradite.

Kada se zalažete za ljudska prava, a ignorirate prava žena nad kojima je izvršen ratni zločin Vi gosp. Pusić vršite nasilje nad demokracijom, Vi selektirate, što je

suprotno istinskom zalaganju za dostonstvo svih.

Dvadeset godina silovane žene, one koje nisu imale pravo na izbor, one su prisiljene šakom, puškom, premlaćivanjem, danas one trpe posljedice zločina i šutnju onih koji su se morali boriti za njih, izboriti prava koja im omogućuju medicinsku skrb i materijalnu sigurnost, tu svakako pripadate i Vi. Kao što danas osjećate da se trebate boriti za prava drukčije seksualne orijentacije na poziciji državnog službenika, prioritETno bi bilo da ste se na isti način založili za žrtve seksualnog nasilja.

Prešutili ste zamolbu žrtava da Vam osobno svjedoče strahote, niste htjeli ni poslušati najstrašnije gaženje ljudskih prava i poniženja proživljenog. Mislite li da se za njih nije potrebno založiti, to se Vas ne tiče ni kao žene, intelektualke Vesne Pusić ni kao Ministrici u Vladi RH?

Jesu li i one ljudi s pravima ?

Takav stav stvara nepovjerenje za Vaše istinsko zalaganje za bilo koja ljudska prava.

Ovaj narod je umoran od politike, one koja u ovih dvadeset godina više razjedinjuje, više razgrađuje nego gradi, više nameće nego osluškuje, više pokazuje nemoć i poslušnost nego znanje i želju za istinsko stvaranje zemlje modernog demokratskog življena.

Ignoriranje ratnog zločina i izostanak uspostavljanja pravde i prava od osoba koje su imenovane na važne državne funkcije sigurno nije put stvaranja tolerancije, prihvaćanja različitosti, slobode svih.

To je pokazivanje političke moći.

Uz neznanje svakako najgoreg savezničku u stvaranju modernog demokratskog društva i istinskih ljudskih prava.

Marija Slišković, predsjednica Žene u Domovinskому ratu

*

Na pismo poslano u kabinet ministrici nisam dobila odgovor. Na pismo upućeno preko medija, na pitanje novinara ministrica je odgovorila: pozvala je žene-žrtve da i one dođu u Split i da predvode povorku ljudi drukčije seksualne orijentacije. Ministrica je protumačila svoj prijedlog

da su žene žrtve i da bi bilo dobro stanu ute ljude proglašavajući i njih žrtvama.

Degutantan prijedlog ministrici Pusić

Prvi komentari na takvu izjavu ministrici bili su "morbidno i degutantno". Dovoditi pod zajednički nazivnik "žrtva" silovane žene i ljudi koji u miru, u demokratskom društvu, u zemlji u kojoj mnogi nisu sigurni za radno mjesto i golu egzistenciju, prioritetno stavljaju u prvi plan odnos prema svom seksualnom opredjeljenju, izaziva užas kad se pomisli da

je to izgovorila žena, majka, intelektualka, državna službenica.

Na ovu žalosnu činjenicu treba dodati, da je sličan stav prema hrvatskim žrtvama prisutan kod gotovo svih hrvatskih političara. Oni se nisu založili za dostojanstvo žrtve koja je u temelju njihovih političkih funkcija.

Poziv ministrici Pusić da žene predvode paradu u Splitu, pokazao je izrazitu drskost prema žrtvama iz Domovinskog rata, a sasvim sigurno je naišao i na čuđenje mnogih predstavnika drugih zemalja, jer nikada i nitko od nas nije čuo da oni imaju takav stav prema žrtvama u svojoj zemlji. Ovaj istup ministrici Pusić potaknuo je neke udruge da se oglase i daju podršku ženama žrtvama. Evo nekoliko njih. (Dokumente objavljujemo u izvorniku, bez lektorskih i korektorskih intervencija, op. ur.)

*

Žene-žrtve silovanja doživjele su danas novo silovanje.

Inicijativa za potporu udruzi Sunčica i smjenu ministrici Vesne Pusić

(Renato Šelj, 8. lipnja 2012.).

OTVORENO PISMO VLADI SABORU I PREDSJEDNIKU RH

Smatramo nedopustivom i neoprostivom izjavu ministrici vanjskih poslova,

Mjesta u prvom redu čekala su na predsjednika Republike, predsjednicu Vlade, predsjednicu Sabora, državnog odvjetnika...

Ministrica dr. Vesna Pusić

gospođe Vesne Pusić, kako bi žene koje su žrtve ratnog zločina silovanja trebale hodati na čelu kolone u paradi homoseksualaca.

Poštovana gospodo ministri, gospodo saborski zastupnici i gospodine predsjedniče, nije nam namjera ovim pismom voditi dnevopolitičke rasprave niti polemizirati javnosti s vama o različitim ideo-loškim stavovima. Samo vas molimo da s pozicije na koju vas je postavio hrvatski narod, taj isti narod zaštitite, posebno

njegov najranjiviji dio, a to su žene. U konkretnom slučaju riječ je o ženama žrtvama ratnog zločina silovanja.

Smatramo nedopustivom i neoprostivom izjavu ministricе vanjskih poslova, gospođe Vesne Pusić, kako bi žene koje su žrtve ratnog zločina silovanja trebale hodati na čelu kolone u paradi homoseksualaca. Takve izjave nisu primjerene nikome zdravog razuma, a poglavito ne nekome tko obnaša visoku političku dužnost, čak štoviše, dužnost ministricе vanjskih pos-

lova, dakle nekoga tko našu Domovinu predstavlja u svijetu. Prethodno ignoriranje zahtjeva za prijemom na razgovor žena žrtava, također nije zanemarivo.

Svojom monstruoznom izjavom gospođa Pusić dokazuje kako nije dorasla funkciju koju obnaša, jer je osnovna dužnost svakog od vas brinuti se o svakom hrvatskom državljaninu, bez obzira na vjeru, spol, nacionalnost, pa i seksualnu orijentaciju. Na to vas obvezuje Ustav Republike Hrvatske. Smatramo da gospođa Pusić ne obavlja svoju dužnost ni časno ni odgovorno a u prilog toj našoj tvrdnji navest ēemo vam samo dva primjera.

Ministarstvo vanjskih poslova nije prosljedilo nikakvu reakciju niti prosvjednu notu Republici Srbiji nakon divljačkog napada na hrvatske navijače na teritoriju Srbije za vrijeme trajanja Europskog prvenstva u rukometu, niti je učinilo bilo što kako bi zaštitilo naše rukometaše od divljanja srpskih navijača. Pitamo vas, što je zadaća Ministarstva vanjskih poslova ako ne zaštita hrvatskih državljanova dok se nalaze izvan teritorija RH?

Na više puta ponovljene izjave srpskih dužnosnika pa i novoizabranog predsjednika Srbije o tome kako je Vukovar srpski grad, ili pak svojatanje Dubrovnika, Ruđera Boškovića i slično, Ministarstvo vanjskih poslova nije se niti rječju oglasilo. Naše je pitanje: tko bi to trebao štititi čast i ugled naše Domovine u svijetu i braniti naše nacionalne interese, ako ne Ministarstvo na čijem je čelu gospođa Pusić?

Zbog ovakvih teških propusta i izjava neprimjerenih prije svega čovjeku, pa onda i političaru, tražimo hitnu i neopozivu ostavku gospođe Pusić. Smatramo da bi ostavka bila moralan čin i svojevrsna isprika za uvredu nanešenu, kako žrtvama ratnog zločina tako i ostatku hrvatskog naroda koji suosjeća s njima.

Gospodo saborski zastupnici, podsjećamo vas da sjedite u Saboru izabrani demokratskim putem. Za tu demokraciju

platili smo najskuplju moguću cijenu; 15 tisuća naših mrtvih suboraca, naša prolivena krv i strahovite patnje hrvatskog naroda u Domovinskom ratu u koje se ubraja i patnja ovih nesretnih žena čijoj žrtvi se gospođa Pusić izruguje. Da li se i vi izrugujete žrtvama podižući ruku potpore dotičnoj?

Gospodo ministri, na vama je da dokažete hrvatskom narodu da li mislite isto kao i vaša kolegica ili ipak imate ljudskosti u sebi.

Gospodine predsjedniče, obećali ste nam pravdu za sve, zar ste zaboravili svoje obećanje ili ste nas svjesno lagali?!

S poštovanjem,

*Udruge proizašle iz
Domovinskog rata:*

*HVIDR-a Črnomerec
UHB 1990-1996 RH*

*UUHBDR Grada Zagreba i Zagrebačke
županije*

*Udruga hrvatskih ratnih veterana 5.
gardijske brigade „Sokolovi“
Udruga dragovoljaca HOS-a*

Političke stranke:

*Akcija za bolju Hrvatsku – ABH
Volim Hrvatsku – VH*

*Hrvatska čista stranka prava – HCSP
Obiteljska stranka – OS
dragovoljac.com*

*

Nepodnošljivo uvredljiva izjava ministrici Pusić

Poštovani gospodine predsjedniče Vlade,

obraćamo Vam se u ime niže navedenih udruga, a u svezi sa javnim izjavama ministrici Vaše vlade, gospođe Vesne Pusić.

Kao što znate gospođa Vesna Pusić je uputila poziv ženama iz udruge "Sunčica" da se u znak solidarnosti sa svim žrtvama poredaju u prvom redu na "Paradi ponosa" u Splitu.

Povod takvoj njezinoj izjavi je bilo otvoreno pismo udruge "Sunčica" u kojemu se zlostavljanje i silovanje žene te članovi udruge pitaju zašto gospođa ministrice

ima vremena za sudjelovanje u "Paradi ponosa" u Splitu, a istovremeno nema vremena za primanje članica udruge "Sunčica" i žrtava silovanja u Domovinskom ratu i nakon njega.

Nama se u ovom kontekstu čini potpuno nebitnim je li "Parada ponosa" idealno mjesto za iskazivanje solidarnosti ili nije.

Ono što smatramo uvredljivim i ponižavajućim je činjenica da ministrica iz Vašeg kabineta žrtvu silovanih žena stavlja u istu ravan s navodnim žrtvama koje moraju trpjeti homoseksualne osobe.

Smatramo takvu izjavu nepodnošljivo uvredljivom jer slobodni odabir seksualnog opredjeljenja, na koje su te osobe i ponosne, te eventualnu socijalnu neprihvjetačnost u društvu Vaša ministrica izjednačava sa jednim od najgorih zločina, zločinom silovanja.

Uvjereni smo da Vi kao osoba i te kako uviđate razliku i da Vam nije ni na kraj pamet ove dvije grupe uspoređivati, te se

- da zatražite neopozivu ostavku gospođe ministrici Pusić

- da poduzmete sve korake u smislu ispravljanja nepravde prema žrtvama silovanja.

Uvjereni smo da ćete pokazati odlučnost i snagu da ispravite ovu moralnu i ljudsku nepravdu prema žrtvama silovanja.

POMAK – udruga za aktivno oblikovanje demokracije i školovanje druge udruge poimenice – abecednim redom

*

Otvoreno pismo svim braniteljskim i drugim demokratskim udrušnjicama

Poštovani i dragi prijatelji,

sigurno Vam nije promaklo da je ovih dana ministrica Republike Hrvatske, gospođa Vesna Pusić, uputila poziv ženama iz udruge "Sunčica" da se u znak solidar-

nadamo i uvjereni smo da ćete poduzeti korake koje bi na Vašem mjestu poduzeo svaki odgovorni premijer svake demokratske države.

Očekujemo od Vas kao premijera Hrvatske Vlade da:

- se u ime Vlade javno ispričate žrtvama silovanja

nosti sa svim žrtvama poredaju u prvom redu na "paradi ponosa" u Splitu.

Kao što i sami znate ova parada se odražava uz veliku medijsku potporu, a cilj joj je hrvatsko društvo prikazati kao netolerantno, te se ovom paradom izboriti za prava homoseksualnih osoba, kojih navodno nemaju u Republici Hrvatskoj.

**UDRUGA UDOVICA HRVATSKIH BRANITELJA IZ DOMOVINSKOG RATA - RH
GRAD ZAGREB I ZAGREBAČKA ŽUPANIJA**

Ul. Kneza Ljudevita Posavskog 33, Zagreb; tel: 01/46 49 521; fax: 01/46 49 747; MB 0706035;
žr 2360000-1101453401

Zagreb, 05. svibnja 2012. god.

Ministarstvo vanjskih poslova i
europskih integracija
Ministrici
gđi. Vesni Pusić

Gospodo Pusić,

Žaljenje je vrijedan nedostatak Vaše ljudske suosjećajnosti i političke korektnosti.

Ostali smo i ostajemo zgroženi manipulativnošću i obezvrijedivanjem ljudske patne u Vašim izjavama kojima želite skrenuti pozornost sa sebe i neoprostivosti Vaše ignorancije na vapaje žrtava te pokušaj da se politički jeftino izvuče na Gay Pride.

Udruga udovica hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Grada zagreba i Zagrebačke županije u potpunosti podržava potpisuje upućeno Vam Otvoreno pismo Udruge žena u Domovinskom ratu i Udruge žena žrtava ratnog zločina silovanja „Sunčica“, te podsjećamo da smo Vam se i mi u nekoliko navrata, bezuspešno obraćali sa zamolbom za prijem.

Gospodo Pusić, ljudska patnja zaslužuje pjetet bez obzira kojoj narodnosti pripada.

Ratni zločin i patnja žrtava istog, je univerzalna i ne podliježe političkim pamfletima i diktatima po kojima Vi očito i jedino postupate.

Poistovjećivanje žrtve žena u Domovinskog rata sa „patnjama“ poklonika Gay Pridea, u potpunosti oslikava vaše osobne vrednote, ljudskost i empatiju!

Trpjeli smo Vašu ignoranciju, jer prateći Vaše istupe u javnosti bila je i očekivana.

Mi žene iz Domovinskog rata, udovice i žrtve, nećemo prikrivati ničiji zločin i nećemo šutjeti o zločinu počinjenom nama i našoj djeci, da bi Vi i Vama slični gradili političku budućnost i osiguravali osobnu mirnu egzistenciju u Europskom parlamentu.

Na Vašu žalost, a na našu sreću, postoje institucije iznad Vaše, a kojima ćemo uporno i dovoljno glasno slati poruke žrtava, sve dok ih svjetska pravda ne čuje i ne procesuiru počinitelje kako bi odgovarali za svoja zlodjela. To je naše poslanje!

U buduće molimo, barem samo iz poštovanja instituciji u kojoj sad obnašate dužnost, ipak malo više političke korektnosti.

A Vama i političoj javnosti, kao i svim građanima Republike Hrvatske postavljamo pitanje, nije li sramota da Udrugu žena žrtava rata pozivate na ulicu da paradom sa gay populacijom traže svoja prava. Tim pozivom gđo Pusić rugate se žrtvama rata, relativizirate ih i duboko vrijedate sve žrtve Domovinskog rata. Zar ćemo na ulici rješavati pitanje naših prava i obećenja za sve naše patnje?

Unatoč svemu, poštovanje instituciji koju predstavljate,

Za Udrugu udovica hrvatskih branitelja
iz Domovinskog rata
Grada Zagreba i Zagrebačke županije
Rozalija Bartolić, predsjednica

Sama činjenica da homoseksualne osobe održavaju paradu ponosa, a ne paradu protesta, pokazuje da oni sebe ne smatraju nekim posebnim žrtvama, nego samo žele ukazati na to da su ponosni na svoju seksualnu orijentaciju.

Na drugoj pak strani se radi o zahtjevu da se konačno nešto učini za žrtve silovanja, za žene koje su pretrpile najveće zločine od strane jugokomunističke armade u vrijeme Domovinskog rata. U tom kontekstu je nevjerojatno i ponižavajuće da gospođa ministrica Pusić žrtve silovanih žena stavљa u istu ravan s navodnim žrtvama koje trpe osobe homoseksualne orijentacije.

Ona svojim istupom ponižava svaku žrvu jugokomunističkog terora, pogotovo na bezobrazan način pljuje u lice ženama koje su jugoslavensko-srpski vojnici za rata i nakon rata masovno silovali i zlostavliali.

Dragi prijatelji, naši branitelji su svojom žrtvom oslobodili Hrvatsku. svojom borbom su omogućili političarima da slobodno djeluju i da na kraju krajeva jako dobro žive od svojeg rada, koji nije uvijek u interesu hrvatskog naroda.

Upravo zbog te žrtve je danas opet neophodno da dignemo svoj glas u obrani prava žrtava Domovinskog rata, na koje

hrvatski političari očigledno zaboravljaju ili čak i pljuju.

Pozivamo Vas da se kao udruga ili pojedinci oglasite, da konačno kažete da je dosta ponižavanja i da se pridružite akciji za smjenu ministritice Pusić.

Pridružite se našoj akciji slanja javnih poziva, mailova, otvorenih pisama Vladu Republike Hrvatske, posebno pak njezinom predsjedniku Zoranu Milanoviću. Pokažimo im da nismo spremni trpjeti svaki bezobrazluk i ponižavanje.

Zoran Milanović i njegova koalicija nisu dobili povjerenje naroda da ponižavaju hrvatske žrtve, nego su dobili povjerenje naroda da državu i narod izvedu iz krize. Ovakve izjave njegovih ministara samo produbljuju podjele i pokažuju da oni nisu zreli ili voljni za odgovoran rad u interesu hrvatskog naroda.

Budimo kreativni i poduzetni, iskoristimo sva demokratska sredstva i pokažimo da nismo ni gluhi ni slijepi na uvrede od strane ministara.

Svojim glasom ili dopisom pokažimo solidarnost sa stvarnim žrtvama.

POMAK – udruga za aktivno oblikovanje demokracije i školovanje

*

Gđo Pusić rugate se žrtvama rata, relativizirate ih i duboko vrijedate sve žrtve Domovinskog rata

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija

Ministrici gđi Vesni Pusić

Gospođo Pusić,

žaljenja je vrijedan nedostatak Vaše ljudske suosjećajnosti i političke korektnosti.

Ostali smo i ostajemo zgroženi manipulativnošću i obezvrijedivanjem ljudske patne u Vašim izjavama kojima želite skrenuti pozornost sa sebe i neoprostivosti Vaše ignorancije na vapaje žrtava te po-

kušaj da se politički jeftino izvučete na Gay Pride.

Udruga udovica hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Grada Zagreba i Zagrebačke županije u potunosti podržava i potpisuje upućeno Vam Otvoreno pismo Udruge žene u Domovinskom ratu i Udruge žena žrtava ratnog zločina silovanja „Sunčica“, te podsjećamo da smo Vam se i mi u nekoliko navrata, bezuspješno obraćali sa zamolbom za prijam.

Gospođo Pusić, ljudska patnja zaslužuje piset bez obzira kojoj narodnosti pripada.

Ratni zločin i patnja žrtava istog, je univerzalna i ne podliježe političkim pamfletima i diktatima po kojima Vi očito i jedino postupate.

Poistovjećivanje žrtve žena u Domovinskog ratu s „patnjama“ poklonika Gay Pridea, u potpunosti oslikava vaše osobne vrednote, ljudskost i empatiju!

Trpjeli smo Vašu ignoranciju, jer preteći Vaše istupe u javnosti bila je i očekivana.

Mi žene iz Domovinskog rata, udovice i žrtve, ne ćemo prikrivati ničiji zločin i ne ćemo šutjeti o zločinu počinjenom nama i našoj djeci, da bi Vi i Vama slični gradili političku budućnost i osiguravali osobnu mirnu egzistenciju u Europskom parlamentu.

Na Vašu žalost, a na našu sreću, postoje institucije iznad Vaše, a kojima ćemo uporno i dovoljno glasno slati poruke žrtava, sve dok ih svjetska pravda ne čuje i ne procesuira počinitelje kako bi odgovarali za svoja zlodjela. To je naše poslanje!

U buduće molimo, barem samo iz poštovanja instituciji u kojoj sad obnaštate dužnost, ipak malo više političke korektnosti.

A Vama i političoj javnosti, kao i svim građanima Republike Hrvatske postavljamo pitanje, nije li sramota da Udrugu žena žrtava rata pozivate na ulicu da paradigm sa gay populacijom traže svoja prava?

Tim pozivom, gđo Pusić, rugate se žrtvama rata, relativizirate ih i duboko vrijeđate sve žrtve Domovinskog rata. Zar ćemo na ulici rješavati pitanje naših prava i obeštećenja za sve naše patnje?

Unatoč svemu, poštovanje instituciji koju predstavljate,

Za Udrugu udovica hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Grada Zagreba i Zagrebačke županije, Rozalija Bartolić, predsjednica

*

Ante Gugo: otvoreno pismo pravobraniteljici za ravnopravnost spolova

Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova n/r gospođa Višnja Ljubičić

Poštovana!

Nadam se da Vam je, kao i cijeloj hrvatskoj javnosti poznato da žene, žrtve silovanja u Vukovaru nakon okupacije tog grada 1991. godine, još uvjek traže pravdu za izvršitelje tih groznih zločina. O si-

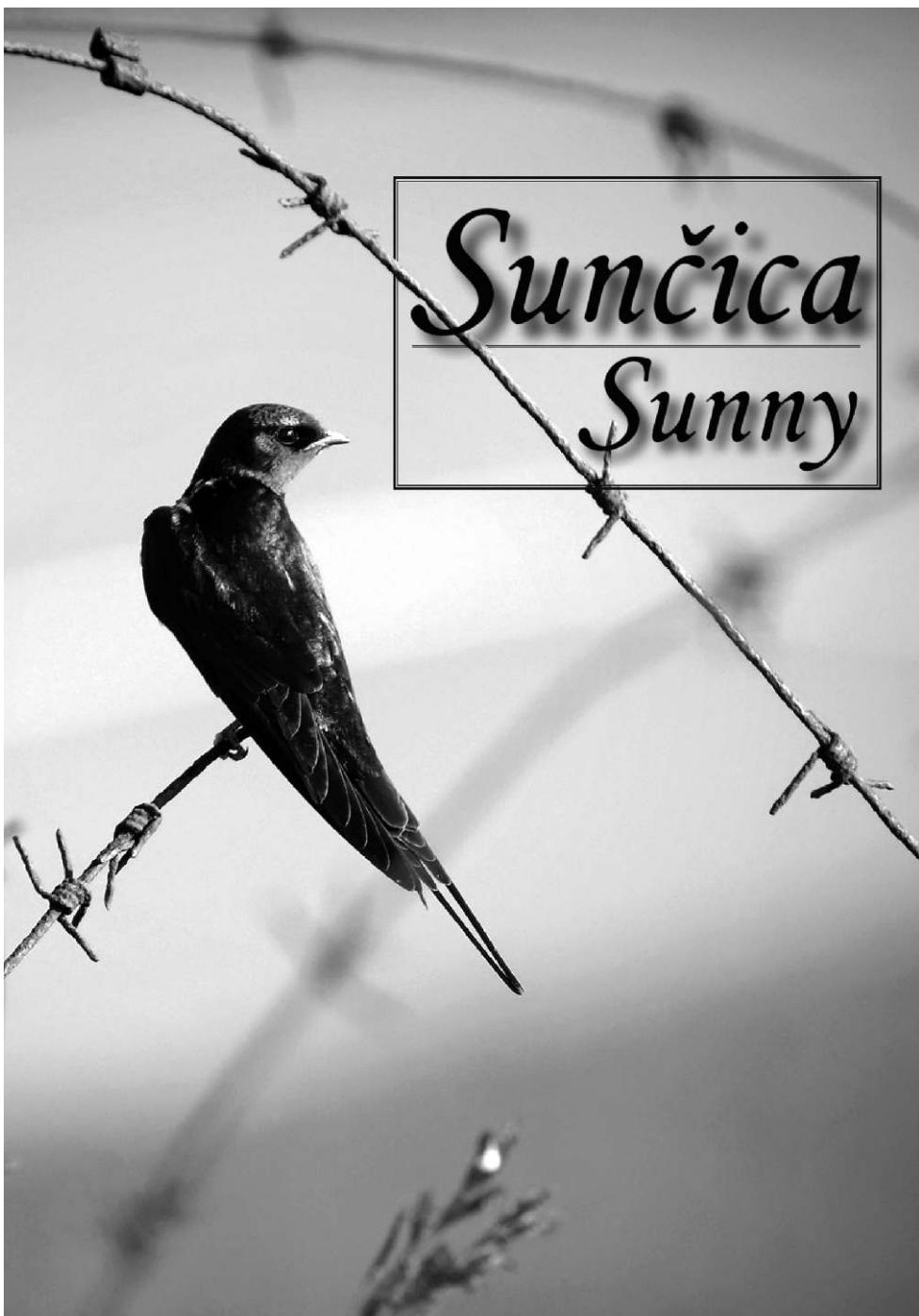
lovanju kao činu vrlo je teško govoriti i pisati. To je strašan udarac na samu srž ljudskog dostojanstva. Ako je to uopće moguće, onda je silovanje kao oblik ratnog zločina još gora i još teža povreda ljudskog dostojanstva.

Nažalost, znali smo biti i svjedoci da se ta strašna tragedija dijela vukovarskih žena nastoji iskoristavati u politikantske svrhe. Ponavljam, nažalost. Svi mi koji mislimo da još imamo zrnce ljudskosti u sebi ne smijem na bilo koji način dopustiti da zbog te jeftine manipulacije pate žrtve silovanja. Naša obveza da one dožive provođenje pravde nad počiniteljima tih groznih zločina ne smije se spotaknuti o nečije jeftino politiziranje tom tragedijom. Pravda mora biti zadovoljena, a taj kav zločin ne smije dočekati zastaru.

Žene žrtve silovanja u okupiranom Vukovaru su htjele internacionalizirati svoju tragediju u nadi da će tako lakše doći do pravde. Poznato je da se mnogi izvršitelji zločina skrivaju u susjednoj Srbiji. To mora biti predmet međudržavnih razgovora. Stoga je bila sasvim normalna inicijativa žena žrtava silovanja da se obrate ministrici vanjskih poslova i europskih integracija, gospođi Vesni Pusić s molbom da se

Gay pride u Splitu 2012.: za V. Pusić jednake žrtve kao i silovane žene

njihov vapaj čuje i izvan granica Hrvatske. Obratile su se ministrici u vrijeme kad je Srbija dobila status kandidata za EU. Ima li išta normalnije od toga nego da žrtve silovanja zamole vlastitu ministricu da uloži sve svoje napore kako bi se međunarodna zajednica senzibilizirala za ovaj problem i kako bi Srbiji bilo jasno rečeno da ne može biti članica europske obitelji prije nego se suoči s onim što su radili njezini vlastiti građani ili oni kojima je ta država pružila utočište.

Nažalost, žene žrtve silovanja doživjеле su danas novo silovanje. Samo tako se može protumačiti izrugivanje ministrici Pusić njihovom boli i njihovom patnjom. Ministričina izjava, njezino učenjivanje da će čuti glas silovanih žena samo ako one podrže povorku na Split prideu nije ništa drugo nego obezvrijedljivanje prava na mišljenje i izrugivanje s užasima koje su žrtve silovanja prošle.

Zar te žene zasljužuju manje pravde ako ne dođu podržati povorku u Splitu? Zar one ne zasljužuju pravdu ako se ne slažu s

takvim javnim ispoljavanjem vlastite seksulane orijentacije? Zar one zasljužuju manje pravde ako možda misle da organizacija cijele te povorke nije organizacija povorke ponosa nego svjesno organizirani čin za izazivanje incidenta i nasilja? U stvari, kakve veze ova dva događaja imaju jedan s drugim?!

Poštovana gospođo Ljubičić, vrlo ste savjesno uzeli u zaštitu sudionike povorce Split pride. Opravdano ste se zauzeli za toleranciju prema sudionicima te povorce. Nadam se da ćete se s jednakim žarom zauzeti i za to da žene žrtve silovanja u Vukovaru dožive pravdu. Od danas pravda za njih nije samo privođenje zločinaca pred sud. Od danas pravda je smjena ministricice Pusić. Nažalost, od osobe koja je u stanju izreći to što je ona izrekla, ostavku ne možemo očekivati. Stoga će Vaša javna osuda ovakve ministričine izjave biti veliki doprinos istinskih demokratizaciji našeg društva.

*S poštovanjem,
Ante Gugo
novinar i pisac*

Naš pasivan odnos

Na sve iskazano nismo zapazili komentar i mišljenje žena političarki ni pozicije ni opozicije, akademske zajednice, udruga za zaštitu ljudskih prava, ravnopravnosti spolova, zaštitu prava žena, mnogih udruga branitelja, onih koji za sebe kažu da su velike.

Pitanje ratnog zločina silovanja žena u vrijeme agresije JNA i Srbije na teritorij Hrvatske kao da nije pitanje dostojanstva ovog naroda. Kako prihvaćamo zločin, izostanak pravde, zanemarivanje prava žrtava, a smatramo se slobodnim narodom? Kako se može graditi budućnost naroda i države ako pregazimo vlastito stradanje? Naš pasivan stav dopustio je hrvatskoj državnoj službenici "drskost i morbidnost" prema ženama žrtvama...•

RAĐANJE EUROPE (XIX.)

Povijesni put rađanja Europe krivudav je i dug, obilježen usponima i padovima; kad bi vodio naprijed, ugrožavahu ga stranputice i prijetilo mu strovaljivanje u provaliju; kad je pak pokušavao prijeći dosegnutu razinu, javljali bi se glasovi i sokolili neka se ne boji teško prohodnih predjela, jer samo ga kretanje naprijed vodi u susret Božjim obećanjima.

Osvrt na ozračje u kasnom srednjem vijeku i poman uvid u zbivanja 15. i 16. stoljeća pokazuje nam kako su glasovi ohrabre prigušeni, te ih oni najpoznatiji i najpozvaniji u društveno-kršćanskoj sredini slabije čuju, te se više-manje pričinjavaju kao da ih uopće ne čuju. Štoviše, glasniji bivaju prosvjedi proti nasilnu zaustavljanju obnove, pa i očitu podizanju teško savladivih prijelaza - zapreka što ih svjesno postavlju službeni predstavnici kršćanstva. Bijahu to prosvjedi istaknutih pojedinaca proti uvođenju, a pogotovo proti zaoštravanju sudskih - inkvizicijskih postupaka spram sve većeg broja onih koji bijahu osumnjičeni pa neutemeljeno kažnjavani i ubijani. Nerijetko žrtve takvih postupaka bijahu istaknuti intelektualci i visoki crkveni dostoјanstvenici, a ponekad i gomile posve nedužnih ljudi. Takav primjer pruža nam događaj poznat pod imenom "Bartolomejska noć", a zbio se u Parizu 24. kolovoza 1572. godine. Te je noći poubijano na tisuće muškaraca, žena i djece tzv. hugenota - pristalica Lutherova pokreta obnove. Dakako, njihova imovina bijaše zaplijenjena i domovi oštećeni.

Bilo je i drugih potresnih događaja. Tako su križari krenuli na oslobođanje Jeruzalema, pa su na putu, uz pokolj i pljačku, osvojili kršćanski Zadar (1202.), a potom i Carigrad (1204.). Kad je pak Carigrad bio na meti osmanlijske sile, kršćani mu iz Europe nisu pritekli u pomoć, i on je sada grad koji ima oko 500 džamija.

U jeku tih i sličnih zbivanja, sve se veći pritisak osjećao zbog raskošna i neodgovorna života najvećih kršćanskih dostoјanstvenika, pa se sve jače zapažalo nezadovoljstvo ne samo priprostih vjernika, nego se množio broj uglednih pojedinaca, intelektualaca i svetaca, kao velikoga broja kršćanskih malih zajednica diljem Italije i Francuske.

Začudo, izraženo nezadovoljstvo najvećima se glasilo kao vapaj za održavanje crkvenoga sabora koji bi potakao opću

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

vjersku obnovu. Njihov cilj ne bijaše rušiti Crkvu ili je protestno napuštati nego izgraditi je sukladno Kristovu evanđelju.

Tako je bilo i s Lutherom (1483.-1546.). Ni on nije bio ni proti kršćanstvu ni proti Crkvi nego za Crkvu u kojoj će blistati Isus Krist i vladati njegovo evanđelje. Kad nije našao razumijevanje kod pape nego ga je stigla osuda, on je uložio priziv na crkveni sabor. Njegov zahtjev nije usvojen, i on bi, vjerojatno završio na

- Leon X (1513.-1521.): nastavio je praksu renesansnih papa koji su živjeli svjetovnačkim životom, više se brinuo za to kakvu će politiku u Italiji voditi Karlo Španjolski, nego kakve bi posljedice mogla imati "trabunjanja" nekog njemačkog teologa;

- Hadrijan VI. (1522.-1523.): priznao je "da je nemoralni život Crkve, u prvom redu pape i kardinala, krivac za pojavu Lutherove reformacije".

- Klement VII. (1523.-1534.): "Sve je učinio za očuvanje moći svoje obitelji i Firence".

- Pavao III. (1534.-1549.): imao je brojne djecu za koju se kao papa svestrano

F. Dubois: Bartolomejska noć (Kantonalni muzej, Lausanne)

lomači poput Ivane Orleanske, Jana Husa i Girolama Savonarole, da ga nisu uzeli u zaštitu državni službenici. Među prvima učinio je to knez Fridrik III. Saski, davši Luteru zaštićen boravak u dvorcu Wartburg, gdje je Luther nastavio svoj teološki studij i započeo prijevod Svetog pisma, što je uspješno priveo kraju. Taj se prijevod smatra jednim od najboljih i još uvijek se na njemu radi kako bi ga približili suvremenom njemačkom jeziku. Za razumijevanje o kakvu je djelu riječ, poželjno bi bilo pogledati koliko je prevoditelja radilo na hrvatskom izdanju prijevoda Svetog pisma. Riječ je, naime, o veoma teškom poslu koji je uradio sam Luther, i to veoma dobro.

I dok je Luther neumorno radio svoj posao, povjesničari za pape njegova razdoblja ovako govore:

brinuo obasipajući ih bogatim nadarbina-ma, ipak je shvatio da sazivanjem koncila mora pokrenuti reformu zbog neodrživog stanja u Crkvi...;

- Julije III. (1550.-1555.): "...nastavio je provoditi život renesansnih papa. Nepotizam, lov i raskošne gozbe vladale su Kurijom".

- Pavao IV. (1555.-1559.): "Pod Pavlom IV. inkvizicija razvija svoje djelovanje, sve se više provode postupci koje prate mučenja i smaknuća. Od optužbi za krijevjerje nisu bili sigurni ni kardinali... Za Židove je naredio ograđivanje židovskoga dijela grada i tako je nastao prvi 'geto' ... Mnogi su se suvremenici pitali kako je ovako monstruozan čovjek mogao biti izabran za papu."

Niz iznesenih napomena o pojedinim papama onoga doba jasno obznanjuje kako nije bilo kod njih ni moralne ni religi-

ozne ozbiljnosti za prijeporna pitanja koja se isprepliću sa znanstvenima i ujedno zadiru u svakodnevni život vjernika, a posebice u njihove međusobne odnose.

Unatoč toj i tako sve raširenijoj spoznaji, nisu se stišavali glasovi o sazivanju sabora i svekolikoj obnovi Crkve. Naprotiv! Oni su postajali sve brojnijima i sve glasnijima; pojačavaju ih i pojedine vjerske zajednice, a ponajvećma pojedinci svjesni kršćanskoga poslanja na svijetu. Možda je ipak najdjelotvorniji u tome, gledano u okvirima povijesnih zbivanja, bio glas rimsko-njemačkog cara Karla V., koji tada bijaše najutjecajniji državnik u Europi. U prvom planu bijahu kod njega društveno-politički razlozi: izbjegći sukobe unutar carstva i sačuvati mir i red kako bi se mogli suzbiti izvanjski sukobi. Još uvijek bijaše živo sjećanje na sukobe u proljeće 1525. u Paviji te nemire u Njemačkoj koji su ostali u sjećanju pod imenom "seljački rat". Tada seljaci bijahu odlučni uzeti sve u svoje ruke. Tada se činilo kako pljačkanju i razaranju nema kraja. Dvije godine kasnije, tj. 1527., carske su vojne jedinice zauzele Rim i bezobzirno ga oplijenili (što je je prozvano "Sacco di Roma"). Ozbiljni su ljudi (poput pjesnika Alfonza Valdésa i njegova glasnogovornika Laktancija) govorili kako je posrijedi Božja kazna - pokušaj ne bi li se ljudima oči otvorile i, opomenuti zlom koje su morali doživjeti, započeli živjeti istinskim kršćanskim životom.

U tom ozračju bijaše očito kako se u Europi, posebno u sjevernim krajevima, zatim Francuskoj i Engleskoj šire područja na kojima se uvrježuje lutheranski pokret. Pape su toga razdoblja nesumnjivo izbjegavale ne samo opći crkveni sabor nego bilo koji oblik iole ozbiljne vjerske obnove. Sudeći po njihovoj skučenosti obzorja - usredotočenosti na svoju "papinsku" državu - i nedostatku svijesti o kršćanskom poslanju te ulozi ljudi "duhovnih zvanja" u njemu, jedan od razloga bijaše u pojačanu isticanju važnosti crkvenih općih sabora. U tom se ozračju isticala prijeka potreba za njima i pritom se nerijetko spominjalo kako opći crkveni sabor mora biti slobodan i uistini opći.

Kad se, imajući to na umu, svrati pozornost na neposredne priprave za održavanje sabora, onda se vidi opravdanost i potreba bezuvjetna naglašavanja jednoga i drugog. Kad je, naime, papa Pavao III. odlučio sazvati

opći crkveni sabor, nastalo je natezanje gdje bi se on održao. Papa je 1535. najavio kako se sabor trebao održati u Mantovi. To je, dakako, izazvalo živu raspru u Crkvi. Dok je ona trajala, papa se ponovo oglasio kako će sabor započeti 23. svibnja 1537. Istodobno je živo radio kako bi učvrstio važnost i ulogu pape u odnosu na opći crkveni sabor i njegove odluke. Uz to je i birao ljudе koji će pripromiti sabor i biti njegovi predvodnici. Neke je od njih odmah imenovao kardinalima. Među njima bijaše i John Fisher, biskup u Rochesteru i kancelar sveučilišta u Cambridgeu. To je u velikoj mjeri olakšalo engleskome vladaru Henriku VIII. da Fishera optuži za veleizdaju, te on bude osuđen na smrt i pogubljen. Fisher naime bijaše odbio priznati Henrika VIII. za poglavara Crkve u Engleskoj. Među, izabranim ljudima za pripremu i vođenje sabora bijaše i kardinal Reginald Pole. On se ubrzo, nakon što je sabor započeo, zahvalio. I o tome će biti još govora. Izabrano vijeće priredilo je spis pod naslovom: "Vijeće o obnovi Crkve". U njemu bijahu iznesena prijeporna pitanja koja Sabor treba proučiti i donijeti smjernice za njihovo rješavanje. Taj je spis odmah tiskan, i ljudi su ga s odobravanjem prihvaćali. S njim bijahu zadovoljni i Lutherove pristalice.

Papa je, međutim, postajao svjesnjim kako se množe Lutherove pristalice i kako predstavljaju pogibelj koju ne će biti lako podnijeti. Zbog toga je započeo donositi odluke za koje je vjerovao da bi mu u tom zadatku mogle pomoći:

- u Rimu se nalazio povolik broj biskupa koji nisu imali posebnoga razloga živjeti u njemu. Njih 80 papa je poslao u mesta njihovih biskupija.

- na čelo rimske "inkvizicije" postavio je kardinala Giovanna P. Caraffu i proširio područje njegova djelovanja na cijelu Italiju. - Tim postupkom osigurao je kako će se Lutherove pristalice naći pod otežanim pritiscima, a istodobno javnosti je moglo biti jasno kako se ne može nadati sveobuhvatnoj i snažnoj, dubokoj obnovi.

I to su ljudi tako počeli shvaćati i prema tome se ravnati. Nije trebalo dugo čekati i javljali su se snažni glasovi: sabor ne će biti ni opći ni slobodan, a potom se čuo cijeli niz otežavajućih okolnosti. Tako se javio gradonačelnik iz Mantove i zatražio 5 do 6 tisuća vojnika koji će osiguravati održavanje mira i reda u vrijeme zasjedanja sabora.

Taj je zahtjev postupno otkrivao niz drugih teškoća, pa je prijedlog da bi Mantova bila mjesto održanja sabora otpao. Slijedila su imena drugih mesta: Turin, Piacenza i Bologna, ali je na kraju jedno mjesto ostalo: Trident, mali grad na sjeveru Italije koji je tada pripadao Austriji u sklopu Rimskoga carstva i imao oko 8 tisuća stanovnika. Nakon dugih pregovora papa Pavao III. zakazao je otvorene sabora u Tridentu 1. studenog 1542. Tomu se bijahu usprotivili Francuzi, pa je sabor započeo rad tek na treću nedjelju Došača 1545., samo malo prije Lutherove smrti.

Saborsko vijeće pripremalo je rad sabora vodeći računa o namislima pape i njegovih suradnika - kardinala, ali je s raznih strana primalo sve više različitih prijedloga. Među njima je bilo i onih koji su u prvi plan stavljali uspostavljanje dobrih odnosa s dijelom onih vjernika koji su slijedili temeljne Lutherove poglede, odnosno koji bi željeli riješiti unutarnje trzavice i neslaganja u Crkvi. Međutim, ti su prijedlozi gurnuti u stranu s jasno određenim stavom: sabor ne želi voditi raspre s odmetnicima i raskolnicima nego određeno i jasno oblikovati stav i nauk Rimokatoličke crkve.

Sljedbenici Lutheru i njemu srodnih predstavnika kao J. Calvina i U. Zwinglia nisu pozvani na sabor i nisu na nj ni došli. Sabor je s dva prekida trajao 16 godina:

I. dio: za pape Pavla III., 1545.-1547.; u ožujku 1547. sabor je zbog zarazne bolesti u Tridentu, radio u Bogni.

H. Holbein: Henrik VIII.

II. dio: za pape Julija III., 1551.-1552.

III. dio: za pape Piju IV., 1562-1563.

Na početku zasjedanja na saboru je bilo uz 3 papina poslanika, 4 nadbiskupa, 21 biskup i 5 redovničkih poglavara – ukupno 31 osoba. Tijekom djelovanja sabora broj je postupno rastao, pa je te godine u ožujku bilo 66 osoba.

Nakon smrti pape Pavla III., drugi dio sabora otvorio je papa Julije III. I to se dogodilo na snažan poticaj Karla V. On je uspio nagovoriti i pojedine predstavnike protestantskih pokrajina da dođu na sabor, ali su se tada pobunili Francuzi. Francuski kralj Henrik II. bijaše zaprijetio kako će on održati nacionalni crkveni sabor. Zbog tih teškoća, unatoč nazočnosti protestantskih teologa, nije došlo do međusobnih razgovora. Međutim protestantski su predstavnici bili suzdržani, ali je u Njemačkoj došlo do pobune pokrajinskih vođa, i to na poticaj iz Francuske. Početkom 1552. protestantske su vojne čete ušle u Tirol, pa je sabor ponovno prekinuo rad. U doba pape Pavla IV. činilo se kako on ne namjerava nastaviti rad sabora nego sam provoditi obnovu Crkve. Njegov pak nasljednik papa Pio IV. uspio je mirnim putem završiti sabor. Prije završetka

pregledan je početni program sabora, svi spisi ponovno razmotreni i svi su dobili svoj završni oblik.

Skupina francuskih predstavnika pokušala je stvoriti većinu nezadovoljnika spram grupe rimskih dostojaństvenika, ali su papini legati bili vještiji, pridobili su za svoje mišljenje kardinala iz Lotaringije i uz njegovo pomoć u miru završili sabor te održali završnu svečanost 5. prosinca 1563... 26. siječnja 1564. papa Pio 4. potvrdio je zaključke Tridentinskoga sabora.

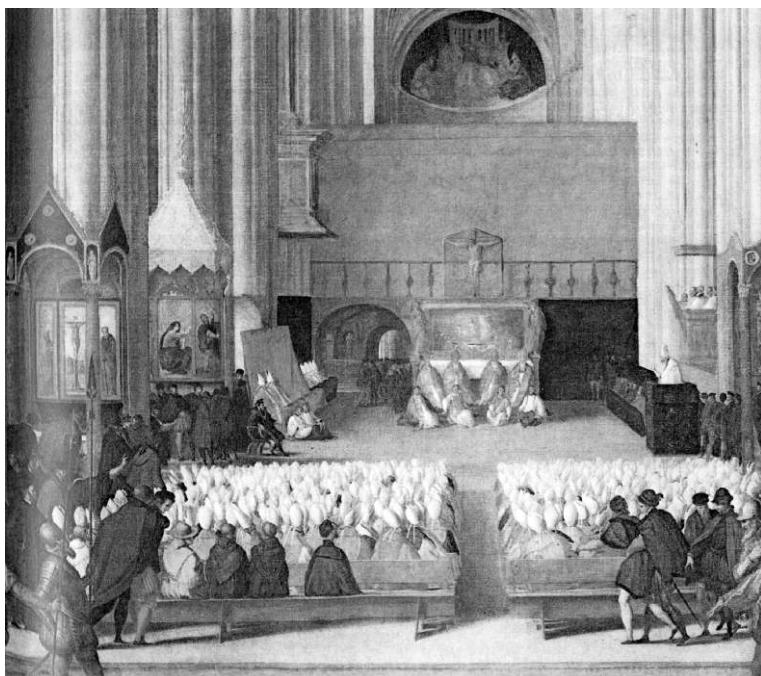
U cijelini gledano Tridentinski sabor bio je i ostao pokušaj oživljavanja i pregledna predstavljanja cijelokupne rimokatoličke teologije, a glavni oslonac bijaše skolastička iz 13. stoljeća u kojem ona bijaše dosegla svoj vrhunac.

Nedvojbeno je taj zahvat predstavljao vrelo poticaja za Rimokatoličku crkvu diljem Europe pa nadalje. Na saboru je uloženo mnogo truda da bi se istaknulo

papino mjesto i uloga u Crkvi, ali su imođene dvojbene točke. Isto tako nisu dodirnute, a kamoli razjašnjene, sporne točke unutar kršćanstva, odnosno Kristove crkve, koje je u zaoštrenu tonu iznio Martin Luther, a koje pogađaju životadno kršćansko bivstvovanje - čovjeka u zbilji njegova života i njegova kršćanskog vjerovanja.

Riječ je, dakako, o veoma ozbiljnim i teškim, ali neizbjegnim pitanjima.

Neopravdan je propust onodobnoga vodstva Rimokatoličke crkve i njezinih teologa što se nisu uhvatili u koštac; daka-

Tridentinski koncil (1545. - 1563.)

ko u cijelini gledano, jer su i tada postojali izuzetci kojima nije omogućeno da slobodno razviju svoje misli i o njima vode nesmetan razgovor.

U svezi s Tridentinskim saborom, nadanju i očekivanju, kao i neposrednim učincima, spominje se na poseban način jedno ime: Reginald Pole.

Riječ je o engleskom teologu i humanistu (1500.-1555.) koji je studirao u Oxfordu, a zatim Padovi, Parizu i Veneciji. Bio je prijatelj Erazma Rotterdamskog i drugih onodobnih humanista, ali je vrlo rano stupio u crkvenu službu, postao nadbiskup i kardinal, papin poslanik u raznim poslovima, posebno na saboru u Tridentu. Nesebično se zalagao za pripreme i dobar rad sabora, ali se ubrzo zahvalio na toj dužnosti.

Bio je uvjeren kako Martin Luther nije krivovjernik, te je vjerovao u mogućnost drugačijeg pristupa i traženja rješenja u prijepornim pitanjima. Nu dogodilo se

nešto drugo što je na nj svratilo veliku pozornost i ostalo neriješenim do danas. Nakon smrti pape Pavla III. godine 1549. našao se kardinal Pole među kandidatima za njegova nasljednika. Izbor nije išao glatko i odužio se preko dva mjeseca. Broj pristalica kardinala Polea povećavao se i on je u jednom glasanju dobio 24 glasa, a za izbor nedostajala su još 4. Njih nije mogao dobiti. Tada se ukazala mogućnost da on ipak bude proglašen papom - ako se nađe potreban broj kardinala koji bi se složili da on bude proglašen papom i bez ponovna glasanja. Nu na neposredno pi-

tanje bi li se on s tim složio, Pole nije ništa odgovorio nego se šutke povukao u svoju sobu. Njegovi prijatelji bijahu razočarani. Polagali su u njega velike nade, a on je zanijemio i zatajio! Zašto? Je li poput svoga prijatelja Erazma želio ostati po strani ili nije video mogućnosti da bi ispunio očekivanja svojih prijatelja?

Kardinal Pole dobro je poznavao stanje na papinu dvoru (riječ je o veliku broj ljudi i o ustaljenu načinu života i rada, što se veoma teško mijenja) također je dobro poznavao utjecajne ljude, prvenstveno kardinale; mi pak možemo znati što su činili izabrani nasljednici pape Pavla III. Pole je mogao naslutiti tko će biti izabran! Ako sve to uvažimo, čini se vjerojatnim: nije vjerovalo u uspjeh pa se vratio svome poslu. A da bi to moglo biti, osumnjičio ga je kao heretika veliki inkvizitor kardinal Carafa, koji je postao papa Pavao IV.

Splet prijepornih pitanja u kojima se bijaše našao Martin Luther, bio je osobne prirode. S jedne strane u žarištu bijaše čovjek, tjeskobno zabrinut za smisao svoga postojanja u prolaznu i tjeskobnu životu. U njemu je nemoguće ljudski živjeti bez nade. A nada je samo jedna - Bog koji se u Isusu Kristu među ljudima pojavio živo zauzet za svakog čovjeka, za mir njegova srca i stvaranje međuljudskih odnosa povjerenjem i dobrotom. Naspram svih naših nedaća, nemoćna je sva naša zauzetost i sve naše vrline - osim jedne: pouzdati se u Isusa Krista i Božje čovjekoljublje koje je živjelo u Isusovu srcu i odsijevalo na njegovu licu!

(nastavit će se)

DESETA IZBORNA SKUPŠTINA OSJEČKO-BARANJSKE PODRUŽNICE

U Đakovu je 5. svibnja 2012. održana X. izborna skupština Osječko-baranjske podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika. U sklopu skupštine, predsjednik **Ivo Tubanović** je podnio izvješće o radu od 31. svibnja 2008., čiji su osnovni elementi sljedeći.

Podružnica je osnovana 30. travnja 1991. te je tijekom idućih godina i desetljeća svoj pravni status usklađivala sa zakonskom regulativom. Danas Podružnica djeluje formalno kao samostalna pravna osoba te kao takva ima vlastiti žiro-račun koji se vodi kod Hypo Alpe Adria Bank u Osijeku broj 25400009-1102056729. Naravno, Podružnica djeluje u skladu sa statutom HDPZ-a koji je usvojen na VIII. Saboru (28. ožujka 2009.), a donijela je i svoja pravila u skladu s tim Statutom.

Na dan 5. svibnja 2012. Podružnica ima ukupno 65 članova, od čega je čak 30 nasljednika političkih zatvorenika. U prvim godinama imala je čak četiri stotine članova, a prvi predsjednik bio je Branko Brkanović, dok je na mjestu tajnika bio Josip Jakovac iz Osijeka. Broj članova rapidno se smanjuje: 26. listopada 1996. ima ih 358, godinu i pol kasnije - 31. svibnja 2008. svega 165. Sve nas je manje, a postajemo sve stariji, pa je mnoge potrebno posjetiti i skromnim im sredstvima pomoći.

Unatoč ekonomskoj krizi i malom broju članova, zahvaljujući potpori Županije, gradova Osijeka, Đakova i Valpova te općine Petrijevci, ostvarujemo svoj plan i program, obilježavamo važne spomen-dane iz hrvatske povijesti, sudjelujemo u programu gradova-udruga, a locirali smo brojne masovne grobnice iz Drugoga svjetskog rata i porača. Priredili smo četiri žrtvoslova i petu knjigu s područja današnje županije Osječko-baranjske, koja

Piše:

Ivo TUBANOVIĆ

je u pripremi, u suradnji s osječkim ogrankom udruge Hrvatski domobran, na čelu se **Brunom Bandlom**. Naravno, i na skupštini su svi pozvani na suradnju te prikupljanje obavijesti i dokumenata o prešućenim žrtvama.

Potanko su nabrojani podaci o pojedinačnim pothvatima podružnice.

Na skupštini su izabrani novi članovi Upravnoga i Nadzornog odbora. Za predsjednika Podružnice ponovno je izabran Ivo Tubanović. Članovi Upravnog odbora su Ivo Tubanović, predsjednik, **Mate Kutleša**, dopredsjednik, te **Spomenka Schmidt** iz Osijeka, **Mira Šarčević** iz Đakova i **Zorislav Karakaš** iz Osijeka.

Novi članovi Nadzornog odbora su **Filip Šimić** iz Forkuševaca, **Josip Križek** iz Osijeka i **Mirko Babok** iz Valpova. Skupštini su nazočili brojni gosti kojima smo zahvalili na podršci i suradnji. To su: **Ivana Završki**, dopredsjednik Gradskog vijeća u Osijeku, **Oto Farkaš**, predsjednik županijske udruge Roditelja poginulih hrvatskih branitelja u Domovinskom ratu, **Pero Šola** iz Đakova, predsjednik HOZ Jazovka, Krilo Đakovo; gosp. **Ivanković**, žrtve za Hrvatsku HDV 1941.-1945. godine; **Ivan Higi** iz Udruge Hrvatski domobran, ogrank Osijek sa suradnicima

Franjom Šokcem iz Valpova, **Ivanom Levarom** iz Slatine i **Željkom Tomićem** iz Našica.

Pozdrave skupštini poslao je **Zoran Vinković**, gradonačelnik Đakova, a župan **Vladimir Šišljadić** pozvao nas je da se pridružimo manifestaciji na kojoj je već sudjelovao. Hvala im! Nakon domjenka i druženja članova s gostima, desetak sudionika skupštine odvezlo se na Zeleno polje, do bivšega prolaznog i sabirnog logora koji je djelovao u svibnju i lipnju 1945. godine. Kod spomen-ploče na Vukovarskoj cesti br. 215, postavljene 2003., položili smo cvijeće i upalili svijeće te se pomolili. Taj logor je bio u funkciji nakon 14. travnja 1945., dana pada Osijeka. Broj logoraša nije utvrđen. **Drago Truhli** procijenio da je bilo oko 20.000 logoraša. Čak 2.998 logoraša u jednom stroju pobrojio **Dragutin Pavlina**, dok **Joso Rukavina** spominje 50.000 logoraša spominje. **Zvonko Springer** u svom sjećanju spominje kako je pri dolasku s križnog puta njegove skupine, zatekao više stotina vojnika i časnika Hrvatskih oružanih snaga, te nešto civilnih zatvorenika. •

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od sredine svibnja do sredine lipnja 2012. na ime pomoći za izlaženje ovog mjesečnika uplaćeno je: 0,00 kuna. •

NAŠ NUTARNJI SVIJET (6)

MASKE I MASKICE

U suodnosima s ljudima najljepše bi bilo trajno pokazivati iskrenost i autentičnost, no nije jednostavno prihvatići posljedice potpune otvorenosti. Osjećamo da nas maske i maskice štite od povreda, a i da bi potpuna iskrenost mogla nepotrebno povrijediti druge. Uz to, maske nam pomaju da sakrijemo koji propust, ponekad se prikažemo malo boljima negoli jesmo ili da možda naglasimo koju od svojih boljih strana. U minimalnoj količini ovakva prijetvornost vjerojatno ima smisla, no u većem opsegu postaje ružnim licemjerjem.

Licemjerje je prastari civilizacijski fenomen. Čovjek ga je u borbi za opstanak naučio koristiti umjesto gole sile i grubosti. Obično se ostvaruje insceniranjem lažnih osjećaja te izvrtanjem, uskraćivanjem ili manipuliranjem informacija. Osjećaje je, naime, moguće simulariti (puno lakše negoli je

Piše:

Maja RUNJE, prof.

stvarne osjećaje moguće sakriti!), budući da naši zrcalni neuroni imaju određenih teškoća prepoznati autentične osjećaje drugih ljudi. Ponekad nas čak vode ka nekritičkom identificiranju s tuđim osjećajima, pa u nekim slučajevima, prim-

jerice u kinu i u kazalištu, emocionalno reagiramo na osjećaje za koje znamo da su nisu stvarni.

Položaj ovisnosti i nepotpuna suverenost povećavaju rizik udjela licemjernog ponašanja u privatnom životu, a osobito na radnom mjestu. Najrasprostranjenija himba stoga su pretjerano dobro raspoloženje te trajni osmijesi u profesionalnoj komunikaciji. U poslovnom svijetu osobito

je puno i hinjene ljubaznosti kojoj je svrha poboljšanje poslovnog učinka. Na medijskoj i političkoj sceni licemjerje je jedan od načina manipuliranja javnim mnenjem, i to do mjere da se njime bave čak i pravi stručnjaci („PR – menadžeri“). Vrlo rasprostranjene su i socijalne himbe, kojima se naglašeno pokazuje solidarnost sa socijalno slabima ili s kojom rubnom skupinom koja je zbog političkih razloga upravo u modi.

Dobro je uvijek iznova podsjetiti se da licemjeri nisu samo drugi. Sebičnost je duboka odlika ljud-

SAVJET LIJEČNIKA BEZ LAŽNOG I NEPOTREBNOG SRAMA

Piše:

**Dr. med. Drina
BLAŽEKOVIC-SOJČIĆ**

Evo nekoliko riječi o nemogućnosti kontroliranja mokrenja i zadržavanja mokraće (inkontinenciji mokraće), što je vrlo česta – i često prešućivana – smetnja kod mnogih ljudi.

Nakon 65. godine života bolest je podjednako česta kod žena i kod muškaraca. Kod žena se može međutim javiti već u vrlo ranim ili srednjim godinama, kao posljedica opterećenja i slabljenja dna male zdjelice zbog trudnoće i poroda. Dno male zdjelice, koju čine mišićne i vezivne ploče, kod žena je slabije, jer kroz njega ne prolazi samo mokračna cijev i završni dio debelog crijeva, već i rodnica. Problemi mogu nastati i zbog pretilosti, stalnog nosenja teških tereta, učestalom hodanju na visokim potpeticama te prirođene slabosti vezivnog tkiva. Kod starijih muškaraca riječ je često o posljedicama vezanih uz povećanje prostate. U starijoj dobi česte su i neurološke smetnje, kao što su posljedice zbog ozljede kralježnice, moždanog udara, multiple skleroze, Parkinsonove bolesti te drugih bolesti.

Postoji više oblika smetnji, a slike su često i mijesane:

1. Preaktivan i preosjetljiv mjeđuh obilježen je učestalom potrebom mokrenja malih količina mokraće, pri čemu se kapacitet mjeđuhura sve više smanjuje. Česti uzrok je psihička komponenta. Pomaže treniranje zadržavanja mokraće i povećavanje razmaka između mokrenja, dok se ponovo ne uspostavi kapacitet od 400 mililitara ili više. Urolozi mogu pomoći i injekcijama botoksa, što daje dobre rezultate.

2. Stresna inkontinencija je naglo i nenamjerno gubljenje nekoliko kapi ili većih količina mokraće kod kihanja, kašljivanja, dizanja tereta, skakanja ili drugih aktivnosti. Zatvarač mokračne cijevi popusti jer ne može izdržati naglo povećanje pritiska.

3. Urgentna inkontinencija očituje se potpunim popuštanjem zatvarača mok-

račne cijevi tako da do ispuštanja mokraće dođe prije negoli se stigne na nužnik.

4. Sindrom konusa pojavljuje se uglavnom kod žena, a karakterizira ga proširena i oslabljena mokračna cijev na samom izlasku iz mjeđuhura, u obliku konusa, zbog čega vanjski izlaz ne može izdržati. Sindrom je često povezan s trima ranije spomenutim tipovima smetnji.

5. Sindrom prelijevanja prisutan je kod neuroloških bolesti, jakog sruštanja maternice te kod muškaraca u slučajevima povećane prostate. Mjeđuhur bude pun, ponekad i krajnje pun, a sam višak nekontrolirano otječe. Kod akutnog zastoja često je potrebno kateteriziranje radi olakšanja.

Inkontinenciju je moguće liječiti, jer postoji više načina ublažavanja, pa i uklanjanja smetnji. Nepotreban stid često je velika zapreka. Pacijenti dugo, pa i desetljećima, taje svoje probleme, snalaze se kako znaju, a vrlo često se čak povlače iz društvenog, pa i bračnog života. A pomoći i liječnički savjet bi zapravo trebalo tražiti odmah.

skog bića, a duboka odlika je također i nastojanje da se prikrije ružnoća sebičnosti. Zbog uspjeha drugih često glumimo radost a zapravo osjećamo zavist, zbog nesreće drugih glumimo žalost a zapravo osjećamo ravnodušnost. Nutarnji nam glas savjesti pri tome pruža snažan otpor, osjećamo se loše, no odgovornosti obično potiskujemo. Nezadovoljan posljedicama, ozbiljan čovjek dosljednije će izbjegavati lice-mjerje, a površniji će možda lakše primjenjivati velikodusnost u ocjenjivanju vlastite prijetvornosti, te moraliziranje kada je riječ o prijetvornosti drugih.

Osobito opasni su veliki čuvare morala. Stalno su u borbi sa *zlim ljudima i pokvarenim svijetom*, vječno pozivajući na skandaliziranje. U njihovu slučaju više i nije riječ o sitnim sebičnim postupcima kojima se prisvajaju male dobiti, već o strategijama kojima se

širi vrsta moralnog sadizma. Zapravo, veliki moralisti obično kompenziraju vlastitu prazninu i osjećaj manje vrijednosti. Prisiljavajući druge da povjeruju kako se nemaju razloga smijati i veseliti, lakše podnose dubinu vlastitih frustracija.

Za zrelog čovjeka ljubav prema istini ostaje trajan ideal. Čovjek koji drži do sebe uvijek će se brinuti za veće suglasje između svog nutarnjeg svijeta te svojih riječi i djela. Istina gotovo uvijek bori u nama, moguće ju je konsultirati. S njom je također moguće uvijek ponovno intenzivnije surađivati. Sve maskice naše široke palete, koje trajno držimo u ruci (za ovaj ili onaj slučaj!), vjerojatno nikada ne ćemo moći odbaciti, no svaka pojedina odbačena, znači više dostojanstva, sigurnosti i mira. •

Uvijek je jako važno dovoljno piti, i to dvije litre vode dnevno. Mnogi piju sve manje zbog straha, a čime opterećuju bubrege i krvotok, ali i sam mjeđur. Koncentrirana mokraća naime nadražuje mjeđur, pa se teškoće samo pojačavaju, a raste i opasnost od upala mjeđura. Potrebno je također regulirati stolicu jer svako tiskanje opterećuje dno zdjelice. Kod pretilosti je važno reducirati težinu, radi smanjenja opterećenja.

Ako ništa ne pomaže, treba posegnuti za proizvodima iz specijaliziranih prodavaonica medicinskih pomagala. Postoji specijalno rublje, ulošci za muškarce i žene te specijalni odvodni sistemi za muškarce.

Uvijek svakako treba tražiti liječničku pomoć - bez svakog lažnog srama. Ako se inkontinencija liječi, život može postati ugodniji, s manje straha. Osobito je važno ostati uključen u društvo, a to je moguće. •

PUBLIKACIJE KOJE SE MOGU NABAVITI U HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA (Zagreb,

POLITIČKI ZATVORENIK 2006.-2008. - svi brojevi časopisa (166-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 1 CD
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-2008. - svi brojevi časopisa (1-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 4 CD-a
POLITIČKI ZATVORENIK 2003.-2005. - svi brojevi časopisa (brojevi 130-165) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja (staro izdanje) - 1 CD
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-1997. i 1998.-2002. - svi brojevi časopisa (brojevi 1-129) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 2 CD-a
Ivo BJELOKOSIĆ: Svećenik matični broj St. Grad. 2019, HDPZ Podružnica Dubrovnik, 2002.
Kaja PEREKOVIĆ: Naše robijanje, RINAZ Rijeka, HDPZ Zagreb, 2004.
Skupina autora: Hrvatske žene u okovima i pjesmi, Riječki nakladni zavod Rijeka, 1997.
Bruno ZORIĆ: Svjetlo i sjene (pjesme), HDPZ Podružnica Zadar, 2000.
Slavko MILETIĆ: Za dostojanstvo i slobodu, HDPZ Mostar, 2006.
Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugog svjetskog rata i porača u Karlovačkoj županiji, Izd. HDPZ - Podružnica Karlovac, 2007., tvrdi uvez, 450 str.
Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraću, Izd. HDPZ - Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, 2007., tvrdi uvez
Dr. Augustin FRANIĆ: Dr. Niko Koprivica gradonačelnik Dubrovnika, žrtva i mučenik sa Dakse, HDPZ - Podruž. Dubrovnik, 2009., 72 str.
Mijo JURIĆ: Osamnaesto proljeće (Uspomene na godine tamovanja), HKD sv. Jeronima, Zagreb, 2009., tvrdi uvez, 312 str.
Prilozi za povijest Domovinskog rata u Đakovu i Đakovštini, prir. Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Maja Majbaum i Sanja Rogoz-Šola, izd. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i HDPZ Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 528 stranica
Žrtve Drugoga svjetskog rata, porača i Domovinskog rata na području župa Dobretići, Jajce, Koričani, Ključ, Liskovica, Podmilače i Varcar Vakuf – Mrkonjić Grad, prir. Ivo Tubanović, Stipo Pilić, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crnoja, Zdravko Žunić i Branko Bungić, izd. 2B multimediaPrint, Nova Bila, 456 stranica, tvrdi uvez
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Stara Gradiška: mučilište i gubilište hrvatskih političkih zatvorenika, HDPZ - Podruž. Dubrovnik, broširano, 302 str.
Božidar Božo KOVAČEVIĆ: Križni put dugačak pet godina 1945. – 1950. (Svjedočenje o vremenu), HDPZ - Podružnica Karlovac, broširano, 103 str.
Slavko RADIČEVIĆ: Tri zla dvadesetog stoljeća na tlu Hrvatske, Vlastita naklada – sunakladnici; HDPZ i HDPZ Podružnica Rijeka 2010., tvrdi uvez, 351 str.
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Lepoglava, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika, drugo, dop. i proš. izdanje, HDPZ, Dubrovnik, 2010., broširano, 304 str.
Mato LUKAČEVIĆ: "Trnava i okolica u prošlosti i sadašnjosti", Matica Hrvatska - Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 408 str.
Damir BOROVČAK: "GOVDANSKO, Hrvatsko velejunaštvo bez svjetskog uzora", Zagreb 2012.
DVD Huda Jama - Rudnik Barbara - komunistički zločin 1945.

MACELJSKA KOMEMORACIJA

Veliki broj vjernika i predstavnika mnogih udruga hodočastio je 3. lipnja 2012. u Macelj, na spomen-misu u povodu 67. obljetnice Križnoga puta i pokolja koje su nad Hrvatima počinili pripadnici Jugoslavenske armije. Misu je ispred kapele Muke Isusove, u suslavlju tridesetak svećenika, predvodio zagrebački pomoćni biskup **Mijo Gorski**.

Biskup Gorski je, kako prenose *Glas Koncila i IKA*, u propovijedi istaknuo da istina Presvetog Trojstva, „na koju se zaklinjemo, zahtjeva da se otkrije i puna ljudska istina, ma koliko to bolno bilo. I istina o masovnim ubojstvima koja su izvršena pod vodstvom Komunističke partije“.

„Dokle god se taj istina, postoje razlozi za podijeljenost naroda. Nije li upravo to težnja onih koji je skrivaju? Da ne nastane potpuno zajedništvo naroda, na što smo pozvani po zajedništvu Presvetoga Trojstva“, pitao je biskup Gorski, podsjetivši da se ljudima može manipulirati dok su podijeljeni.

Upozorivši da podijeljenost onemogućava rast i napredak naroda, zagrebački pomoćni biskup je istaknuo da istina zahtjeva otkrivanje zbilje, da ljubav zahtjeva molitvu i pomirenje kako bi nastalo toliko nužno zajedništvo. Neshvatljiva je,

kazao je, količina još uvijek postoeće mržnje i zasljepljeno opravdavanje očeviđnih zločina.

Ne čudi, dodao je, strah ubojica pred otkrivanjem istine. "Više čudi strah onih koji po naravi stvari moraju otkrivati istinu. Kao ljudi i kao vjernici ne smijemo šutjeti kada se radi o bitnim pitanjima jer žrtve nemaju svoj glas doli našeg glasa kojim moramo vapiti Bogu za njihovo spasenje, ali i kojim moramo progovarati ljudima,

da premda su žrtve davno nemilosrdno poubijane, imaju pravo na svoj grob, na dostojanstvo mrtvih i na molitvu Crkve. A za Boga ni sada ni u vječnosti ne postoje pobjednici i poraženi, ne postoje stranke i ideologije, ne postoje partizani, komunisti, ustaše. Za Boga postoje samo ljudi koji se pred njim nalaze u vlastitoj istini. I od te istine nitko ne će pobjeći", zaključio je biskup Gorski. •

DUBROVČANI NA BLEIBURŠKOJ KOMEMORACIJI

Dubrovački ogrank udruge *Hrvatski domobran* svake godine tradicionalno obilazi grobišta i spomen-prostori na području Dubrovačko-neretvanske županije (Vranine, Mljet, Orsula, Domob-

ransko groblje, Daksa, Boninovo, Srd...), prisjećajući se tužnih obljetnica hrvatske povijesti. Ove se godine hodočastilo i na Bleiburg.

Na put je krenulo 40 hodočasnika koji su 11. svibnja u Maclju uz molitvu položili vijence i zapalili svijeće kod spomen-križa. Među osam tisuća Hrvata koji su se sutradan, 12. svibnja našli na Bleiburškom polju, bili su i Dubrovačani: izaslanstvo Hrvatskog domobrana uz pratnju Dubrovačkih trombunjera i predstavnika dubrovačke podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika položilo je vijence i zapalilo svijeće u spomen na sve nevine žrtve jugoslavenskoga komunističkog pokolja. Trećeg dana hodočašća, Dubrovačani su prihvatali sv. misi u Crkvi hrvatskih mučenika na Udbini, uz obvezan obilazak i razgledanje svetišta u pratnji župnika fra Nediljka Knezovića.

Na povratku prema Dubrovniku posjetili smo Knin, simbol Hrvatske i Dalmatinskog rata. (**Željko KULIŠIĆ**)

Na Domobranskom groblju

U POVODU 30. OBLJETNICE OPERACIJE FENIKS 1972. KRV MUČENIKA JE SJEME POBJEDE (DESETGODIŠNICA BUGOJNA)

Motto: „Bez obzira na možebitne neuspjeha pojedinih akcija, revolucionarna borba protiv Jugoslavije ne smije stati. Ako jedna akcija ne uspije, za drugu se treba bolje spremiti i opet pokušati. Pokušavati treba sve do tada dok se ne uspije.“

*Adolf Andrić,
„Osvetnici Bleiburga“, str. 31.)*

*

Dne 21. lipnja o. g. [1982. op. prir.] navršava se deset godina od kada su prešli jugoslavensku granicu junaci Bugojna. Bilo ih je devetnaest, a danas je na životu, u zatvoru, samo jedan. Izgubili su živote glavni vođe Adolf Andrić i brat mu Ambrož, te Pavo Veger, a isto tako i njihovi suborci: Nikola Antonac, Petar Bakula, Filip Bešlić, Vidak Buntić, Vili Eršek, Ilija Glavaš, Đuro Horvat, Viktor Kancijanić, Vejsil Keškić, Vinko Knez, Ilija Lovrić, Stipe Ljubas, Vlado Miletić, Ivan Prlić i Mirko Vlasnović, dok se Ludvig Pavlović nalazi na robiji. Ne smijemo dozvoliti da uspomena na njih i na njihovu žrtvu izblijedi. Ona treba biti poticaj novim borcima, žižak koji se ne gasi.

Borbom do slobode

Ako hrvatski narod još uvijek nije izbiorio svoju slobodu, mora da za to postoje valjani razlozi. Veoma je komotno, ali isto tako daleko od istine, pretpostaviti da su razlozi samo objektivne naravi, tj. da ne ovise i o nama samima.

Hrvatima nije falilo junaka. Hrvati znaju ginuti. Ono što Hrvati ne znaju, to je politički misliti. Damo se voditi krivim idejama, a zatim se čudimo kad nam ide onako nam ide. Istine, koje su svakom očite, nama još uvijek treba dokazivati. Pa makar i dokazivane, makar potvrđene sveopćim iskustvom, u ušima mnogih zvuče upravo heretički.

Pa ako danas, godine 1982., neke stvari zvuče heretički, kako li su tek zvučale prije 27 godine, kad je dr. [Ivo] Korsky, raspravljujući o dužnostima i radu hrvatske emigracije, napisao:

Piše:

Kazimir KATALINIĆ, prof.

„Rijetko je koji židovski prosvjed u pitanju Palestine došao na prvu stranicu svjetskih novina, iako su Židovi imali velik utjecaj u većini zemalja. Ali kad su židovski teroristi ubili grofa Bernadottea, sav se svjetski tisak raspisao o potrebi rješenja židovskog pitanja i bombama, puškama i drugim takvim miroljubivim sredstvima. Židovi su konačno uspjeli svratiti pažnju svijeta na sebe i na svoj položaj.

Maročki, alžirske i tuniski nacionalisti traže već desetljećima slobodu za svoje zemlje. Pisali su i spomenice, upravljali zamolnice pokojnom Društvu Naroda i još živim Ujedinjenim Narodima, ali nitko nije ni zabilježio te zamolnice, koje su izravno putovale u pismohranu, da budu hrana moljcima, dok ne dođe vrijeme da se kao stari papir prodaju po težini. Ali čim su počele praskati bombe i štektati strojnice, javno mišljenje svijeta, predstavljeno po novinskim agencijama, odmah se počelo zanimati za njih i već svaka baba na selu, koja čita novine, zna za Muhameda ben Jusufa i Muhameda ben

Adolf Andrić

Arafu, za Habiba Burgibu i Sidi el Amin pašu, za Sfax, Bizertu, Rabat, Fez i Meknes.

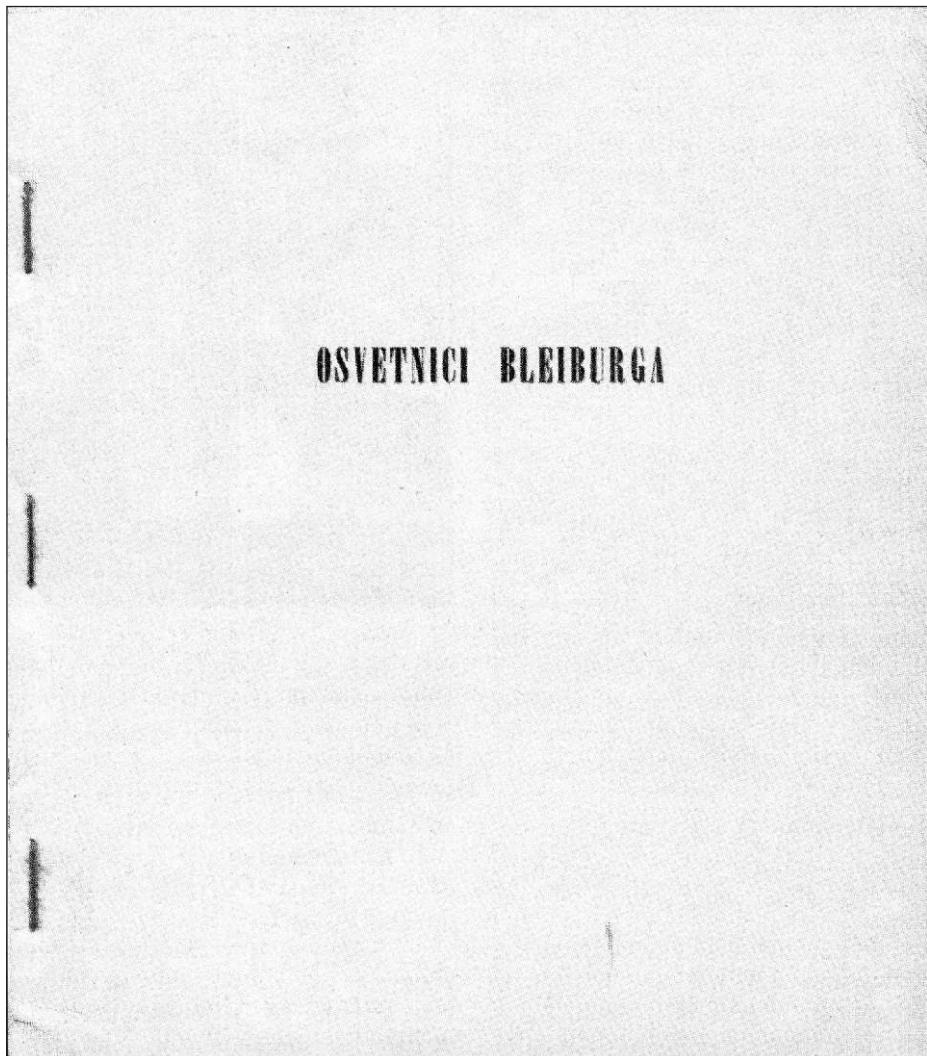
Što nisu postigle učene spomenice rabi na i ulema, to su uspjeli bombe Stern gangstera i felaga, te se nameće pitanje, što je uopće potrebno učiniti, da politička djelatnost u iseljeništvu ima smisla i uspjeha. Da li je upoznavanje svijeta s nepravdama i željama uopće korisno ili je kupovanje oružja i izravna akcija jedino spomena vrijedna?“[1]

Ove su riječi bile napisane davno prije pojave Bugojna, a raspravljaju o temeljnom pitanju oslobođiteljskog djelovanja: na koji je način moguće doći do slobode i da li je moguće doći do slobode bez upotrebe sile. Daleko od nas pomisao da su ove riječi imale ikakav utjecaj na Bugojno i na ljudе koji su pali u toj akciji, jer u doba kad su bile objavljene, Hrvatska republikanska stranka bila je u početnom stadiju svoga djelovanja, prostorno ograničena na Buenos Aires. No, one svjedoče o intimnom i dubokom idejnem zajedništvu koje povezuje Hrvatsku republikansku stranku sa svim borcima, neovisno o njihovoј organizacijskoj pripadnosti i političkom opredjeljenju.

Otkud ovo zajedništvo? Otuda što Hrvatska republikanska stranka idejno pripada onoj liniji koju su započeli **Ante Starčević** i **Eugen Kvaternik**, koja je doživjela svoje opravdanje atentatom u beogradskoj skupštini na **Stjepana Radića** i drugove, hranila se žrtvom i krvlju mučenika poput **Stipe Javora**, [Zvonimir] **Pospisa**, **Vlade Černozemskog** i mnogih drugih, da bi dala svoj plod 10. travnja 1941., pokazala svoju vrijednost u borbama koje su slijedile, doživjela svoje političko otrežnjenje u krvi koja je potekla na bleiburškom polju, a zatim pokazala svoju neslomivost i ispaštala sukrušnju za Bleiburg žrtvom **Božidara Kavranu** i drugova. Ova linija nije vlasništvo nijedne organizacije, pa ni Hrvatske republikanske stranke. To je linija čistog i nepatvorenog hrvatskog nacionalizma, nacionalizma koji ne gleda ni na Istok ni na Zapad, nego samo u svoj vrhovni cilj: ostvarenje suverene hrvatske države.

*

Bugojno je predstavljalo šok za sve Hrvate, kako u domovini, tako i u emigraci-

Izvorni primjerak priručnika HRB-a

ciji. Značilo je ushit za mnoge, a zaprepaštenje za druge. Teza čekanja, povezana s uhljebljenjem, doživjela je udarac. Zar je stoga čudo što dolazi do stalnog i ustrajnog negiranja ne samo Bugojna nego i potrebe sile kao nužnog sredstva u procesu oslobođenja?

Hrvatska republikanska stranka, međutim, ostaje na istim idejnim temeljima na kojima je uvijek stajala. Kao legalnom tijelu (a politika, pa i revolucionarni politički proces, treba i legalnih tijela), nemoguće joj je baviti se izravnim akcijama, jer bi time sama sebi onemogućila djelovanje, tj. učinila bi ono što bi koristilo neprijatelju našeg naroda. No, unutar toga okvira ona vrši svoju dužnost i osvjetljuje put koji moramo slijediti.

„Do cilja mogu voditi i vode različiti putevi. U našoj oslobođilačkoj borbi postoji recimo propagandistički rad, kao i vanjsko-politički, pa ideološki rad, te raz-

ni drugi oblici rada i borbe. Mnogi od tih oblika rada ne znače upotrebu sile... Ipak svi moramo biti svjesni, da je nemoguće ostvariti naš konačni cilj bez upotrebe sile, barem u zadnjoj i odlučnoj etapi naše borbe.

Potpuno je razumljivo, da ne možemo tražiti od svih Hrvata i od svih hrvatskih skupina, da smatraju primjenu sile kao svoj sistem rada... No ono što se može i treba tražiti i od svih Hrvata jest, da shvaćamo potrebu oružane borbe, da pokazuјemo puno razumijevanje za sve one Hrvate, koji se odluče za takvu vrst djelatnosti, te da prema tim skupinama i ljudima ne budemo neprijateljski raspoloženi.

Nemoguće je ostvariti hrvatsku državu bez upotrebe sile. Iz toga slijedi, da svaki onaj koji negira silu, negira u biti i cilj, tj. potrebu ostvarenja suverene hrvatske države.

Pri svemu tome uopće nije važno koliko taj ili ta skupina ističu svoju privrženost ideji hrvatske države. Negiranje bilo kojeg sredstva za ostvarenje tog cilja znači u biiti negiranje samog cilja.

Tko je protiv upotrebe sile, taj je i protiv hrvatske države.“[2]

„I naše i tuđe iskustvo nam govori da se do slobode dolazi putem borbe. Da nije postojao Ustaški pokret i njegova borba, ne bismo Desetog Travnja ostvarili svoju državu. Ako bismo htjeli istaknuti što je ono bitno u ustaštvu, onda bismo došli do zaključka, da je bit ustašta u borbi i u shvaćanju da je borba (i to borba svim sredstvima!) jedini put i metoda za ostvarenje vlastite suverene države. Poglavnik **dr. Ante Pavelić** odlučuje se na stvaranje Ustaškog pokreta i na odlazak u emigraciju onog časa kad je došao do zaključka da je legalnim putem i načinom borbe nemoguće ostvariti slobodu hrvatskog naroda, te da valja prijeći na revolucionarni rad.

Ovako shvaćeno ustaštvo nije umrlo, niti će umrijeti, nego živi u novim generacijama. Bugojanski junaci (braća Andrići, Pavao Veger i drugovi), kao i velebitski heroji (**Mate Prpić i Ivan Matičević**), iako pripadnici nove generacije, stvarno znače nastavak i produženje desetotravanjske revolucije. Možemo zato govoriti o političko-borbenoj liniji koja počinje sa Starčevićem i Kvaternikom, dolazi do kulminacije Desetog Travnja, a nastavlja se u bugojanskim i velebitskim junacima“.[3]

(nastavit će se)

*

U povodu 30. obljetnice Operacije Feniks 1972. smatramo korisnim u dva nastavka u cijelosti objaviti ovaj članak prof. Kazimira Katalinića, objelodanjen u časopisu Republika Hrvatska, god. 32/1982., br. 137, Buenos Aires, lipanj 1982., str. 19.-32. Op. ur.)

Bilješke

[1] Dr. Ivo Korsky: Funkcija emigracije, „Republika Hrvatska“, br. 19 (prosinac 1955.), str. 17.-18.

[2] Prof. Kazimir Katalinić: Uloga emigracije u oslobođilačkoj borbi, „Republika Hrvatska“, br. 98. (srpanj 1974.), str. 12.

[3] Prof. Kazimir Katalinić: Osvrt na prošlost i pogled u budućnost, „Republika Hrvatska“, br. 110. (srpanj 1977.), str. 66.♦

PRED SMAKNUĆE: PISMO NERODOĐENOM DJETETU

U zbirku dokumenata i sjećanja, objavljenu u Ljubljani 2000. godine pod naslovom *Slovenija 1941-1948-1952: Tudi mi smo umrli za domovino. Zamolčani grobovi i njihove žrtve – zbornik radova* (ur. France Perme, Anton Žitnik i Davorin Žitnik), na str. 58. uvršteno je pismo mlade učiteljice **Ivanke Novak rod. Škrabec**, iz Hrovače kod Ribnice u Sloveniji. Bila je u osmom mjesecu trudnoće kad su je *antifašisti* odlučili smaknuti kao *narodnog neprijatelja*. Morala je kopati vlastiti grob, a kad to nije mogla, *antifašisti* su ju 4. lipnja 1942. godine jednostavno – zadavili.

U noći uoči smaknuća napisala je svomu nerođenom djetu pismo, koje je pronađeno dva mjeseca kasnije pri ekshumaciji njezina tijela. Nema komentara koji bi bio dostojan tog pisma. Pred njim se može samo zastati, i pokloniti se pred veličinom mlade slovenske učiteljice.

*

«*Još nekoliko sati do kraja moga života. O Bože, o Ti žalosna majko Božja, moja Mati, Ti znaš da umirem nedužna, kao što je umirao Tvoj nedužni Sin...*

O moje djetešce, moj nježni anđele, kako bih rado vidjela crte tvoga lica, nježne bisere tvojih pogleda. Nikada ne ću vidjeti tvoj rascvjetani osmijeh kojim bi me usrećivao, o moje djetešce, moj nježni cvijete! Nikad ne ću vidjeti tvoje bijele ručice, nikada ih ne ćes ispružiti da mi vratiš slatki zagrljav. Nikada te ne ću moći pritisnuti na svoje srce, iako si tako blizu njega, nikada, moje djetešce!

Tamo negdje u zagrljaju šuma bit će naš dom koji će krasiti proljetno cvijeće. Moja usta ti ne će moći pjevati pjesmu nad kolijevkom, a kolijevka tvoja bit ću ja sama, iako tako hladna i otvrdla. Grane nad nama pjevat će ti i šumiti ljubljenu uspavanku. O, samo mirno spavaj, moje djetešce, ta tako si blizu moga srca koje te tako ljubi. Pa ipak,

iako te ljubi, ne može te istrgnuti iz zagrljaja smrti koja i tebe čeka. Samo mirno spavaj, jer i ne slutiš što se približava. Sa mnom ćeš umirati, a ja u mislima s tobom. A onda, kad bude kraj teškoća i borbe, zajedno ćemo k Bogu...

Kad sam te prvi put osjetila pod srcem i pod srcem očutjela tvoj nemir, već sam sanjala kako ću te prvi put donijeti u Božju blizinu da te oblije krsna voda – oblijevat će te uskoro moja krv, ljubljenom ćeš krvlju vlastite majke biti kršten.

Gledala sam kako se Krist pod prilikom kruha sklanja k tebi...

Uzalud!

A sad će uskoro moje tijelo biti darovani ciborij...

Ti, pak, moje djetešce, hostija u njemu. Tvorac sam će uzeti u ljubljene ruke hostiju tvoga bića i položiti ga u svoje božansko srce... Tamo ću te prvi put ugledati, o moj nježni anđele, tamo ću vidjeti tvoje lice, tamo ćeš ti ugledati svoju majku i prvi put ćeš mi doviknuti: O mama!

Gledaj, moje djetešce, približava se jutro. Prva zora iza planina ga najavljuje... Za nas, zadnje jutro patnji. Jutro će opet svanuti, ali bez patnji i suza... svanut će kod Boga... Samo mirno spavaj, ta, tvoja majka bdije nad tobom. Gledaj, crvena zora najavljuje da se dan ljubi... i zadnje zvijezde gase se u njoj... Sat na tornju najavljuje jutro koje će nas odvesti na posljednji put... Ta, ne ću biti sama... sa mnom ćeš biti i ti, moje djetešce... i Marija kao onda sa Simonom na Kalvariju, ići će s nama. U posljednjim uzdasima stajat će uz nas i odvesti nas u vječno sretni dom. Nitko nam više ne će remetiti tu sreću... ta, bit ćemo uronjeni u vječnoga Boga... u vječni Božji mir... Moje djetešce, samo spavaj. Marija je s nama... Gledaj... dolaze... dolaze...»♦

KNJIGOM, PA CRTICAMA OBDARIO NAS JE BIVŠI LEPOGLAVSKI ŽUPNIK DON MATO REPIĆ

Prije desetak godina, 2002., tadašnji župnik Lepoglave **don Mato Repić** napisao je i objavio knjigu *Uspomene lepoglavskog župnika 1946.-1999.*

Od 1946. pa do svoga umirovljenja 1999. dijelio je sa svojim vjernicima lijepi i teške trenutke, pomagao im nositi križ njihovih boli, ali bio je i sudionik njihovih radosti, kako je u predgovoru spomenute knjige napisao Marko Culej, biskup varaždinski. Repić je u uvodu knjige napisao da su to jednostavno uspomene jednoga običnog župnika koji je u Lepoglavi proveo pola stoljeća, živio s tim krajem i njegovim ljudima, upoznao i tijekom života pratio nekoliko generacija Lepoglavčana i smatrao potrebnim zapisati neka iskustva, događaje, duh vremena u kojem nije bilo lako biti svećenikom, a pogotovo župnikom u mjestu koje su komunisti zvali „škola revolucije, a narod poznavao jedino po zloglasnom zatvoru“.

U pogovoru kaže: „Velika priznanja treba odati i lepoglavskome puku, vjernicima koje nije mogao slomiti bezbožni komunizam, koji se nisu dali namamiti putem obećanjima i egipatskim loncima“ da bi zatajili svoju djedovsku vjeru. Oni su pravi junaci moje knjižice! Na kraju, zahvaljujem se dragom Bogu koji me-iako sam krhka zdravlja i slabe tjelesne građe-uvijek čuva i dao mi da doživim ovakvo lijepu starost. A na pitanje: „Dokle?“ odgovor je jednostavan: „Do Božje volje!“

Danas, početkom svibnja 2012., don Repić piše crtice za koje kaže da su šaljive, sa željom da ostanu negdje zapisane. Predajući se Bogu, nadamo se da će čitatelje obdariti još nekima uz ove koje ovdje donosimo. (**Dr. A. F.**)

*

**Hrvatsko proljeće
(Karađorđevo 1971.): Druže Pero,
pozdravite mi župnika !**

Kad je Tito održao sastanak u Karađorđevu 1971., bili su skinuti s vlasti Savka i Tripalo. Niži po rangu kao npr. dr. Marko Veselica, Čičak, Budiša... dobili su zatvorske kazne. Gore spomenuti bili su u kaznionici u Lepoglavi.

Jednoga dana popodne, bilo je ljeto, svi su prozori bili otvoreni, i osuđenici su gledali na dvorište. U jednom je času prolazio kroz dvorište Pero Končevski. Bio je on službenik kaznionice i to medicinski tehničar. On, slučajno, nije bio u partiji, a to su osuđenici znali. Najednom, osuđenik Čičak, počne vikati kroz prozor: „Druže Pero, pozdravite mi župnika!“ Pero je stao usred dvorišta i odgovorio je da on nema veze sa župnikom. Ali je na to Čičak odgovorio: „Samo Vi pozdravite župnika! Vi ste si s njime добри! Mi znamo sve, CIA radi! Mi znamo sve!“

Taj događaj mi je pripovijedao sam g. Pero. On je rođen u dobroj kršćanskoj obitelji. Bio je sin Mirka Končevskoga.

I ja sam se često k njima navraćao, a najviše k g. Mirku. Gore sam spomenuo, da je Mirko bio crkveni starješina. Ovdje želim spomenuti jednu „zgodicu“.

Kad je dijelio svetu potvrdu profesor i kanonik dr. Stjepan Bakšić, bila je tada i službena vizitacija župe. Trebalo je predstaviti i crkvene starještine. Kada sam ja došao u župu Lepoglava, za nekoliko godina trebalo je birati nove crkvene starještine. Ja sam nastojao izabrati sposobne, relativno, mlade ljudi. Ovom je dr. Bakšić rekao: „Ovo nisu crkveni starještine, nego crkveni mladići!“ A da sam odabrao dobre ljudi, vidi se i na ovome primjeru:

Godine 1954. Skupština općine Ivanec donijela je rješenje po kojemu se 4

Lepoglava uoči Drugoga svjetskog rata

Njegov otac bio je crkveni starješina. Bio je plemeniti čovjek-samouk-svestrani majstor: bio je stolar, urar, pravio mlinove, a bavio se i poljoprivredom. Imao je brata Alojza, koji je bio strojopravnik. On je radio u tvornici „Lepi“. Često je kod kuće susjedima popravljao razne strojeve. Treći brat zvao se Ruda (Rudolf). On je popravljao i izrađivao glazbene instrumente. Bavio se „drvenaricom“! Svaki od ta 3 brata imao je svoju sređenu obitelj. Svi su se dobro slagali međusobno, a bili su vrlo pristupačni svim ljudima, koji su tražili njihovu pomoć!

zemljische čestice na kojima se nalazi župna crkva, župni stan, dvorišta i vrt upisuju u vlasništvo države. Ja sam to rješenje pročitao u crkvi u Purgi na kraju oglasa, bez ijedne riječi komentara. Među vjernicima je to rješenje izazvalo veliko uzbudjenje i otpor. Te nedjelje popodne imali smo u župnom uredu u Lepoglavi sjednicu crkvenog odbora i potpis crkvenih računa.

Razumije se da smo govorili i o rješenju koje je stiglo od općine. Ja sam predviđao, da ćemo svi biti pozvani na UDB-u na saslušanje, ali sam svima odbornicima „zatubio“: Ako budemo pozvani u Ivanec

Lepoglava na suvremenoj razglednici

na saslušanje, mi smo imali sastanak samo radi potpisa crkvenih računa. I ništa drugo!

I zbilja, u idućem tjednu, svi smo bili pozvani u Ivanec na saslušanje. Nijedan odbornik nije priznao da je bilo na našem sastanku govora o rješenju općine. Kad su bili potpisani svi zaposlenici sa saslušanja, ponovno je pozvan Ivan Hojsak iz Purge: Saslušavao ga je sam šef (OZNE) Sava Marković, koji mu je rekao: „Svi su zaposlenici potpisani i taj je slučaj sada riješen. Više vam se ništa ne može zbog toga dogoditi, pa mi slobodno možete priznati da ste kod župnika razgovarali o rješenju. Ivan je odgovorio: „Kod župnika smo razgovarali o crkvenim računima i ni o čemu drugome!“

Drug Sava je očito smetnuo s umanjenicu, da su Zagorci rođeni s malom maturom, i da ih nije tako lako „preveslati“!

Ovdje treba nešto dodati: Kad je Drugi vatikanski sabor odobrio da se oltari mogu okrenuti prema vjernicima, načinio je Mirko Končevski nacrt za novi oltar. Prema tom nacrtu načinio je novi oltar za naš pastoralni centar, načinio je novi oltar za kanoničku, sada katedralu u Varaždinu. Načinio je novi oltar za župu Petrijanec. Izradio je najmanje 10 takvih novih oltara. Sjećam se da je našem majstoru dva puta dolazio naručivati oltare župnik Holi Rudek.

Zanimljiva bila je jedna izjava majstora Mirka. Kad je 1990. godine bila vraćena župna crkva župi Lepoglavi, a Mirko bio

je tada teško obolio, kako mu je vrlo žao, što sada ne može pomoći svojim radom!

Župnik Prizl i tuča u Kamenici 1946. godine

Stjepan Prizl bio je župnik u Kamenici. Mladu misu imao je u svojoj rođnoj župi Vinici 1934. godine. Kratko vrijeme bio je kapelan u Ivancu. Kako je susjedna župa Kamenica ostala prazna, imenovan je župnikom u Kamenici. Župa Kamenica imala je mnogo zemlje: oranice, livade, šume i vinograde. Bio je uzoran svećenik i točan u svojoj službi. Bio je i dobar poljoprivrednik, imao je krave, konje, svinje i mnogo peradi. Imao je slugu Tomuša i kućnu pomoćnicu. Domaćinstvo su mu vodile njegove rođene sestre: Marija, udovica i Katica s mužem Stjepanom Jakopancem. Oranice su bile dobro obrađivane i davale su dobar prinos. Koji puta se kod seljaka, vjernika osjećala mala zavist: „Zašto župniku sve tako dobro rodi, a neki od njih bili su vrlo siromašni.“

Tako je došla 1945. godina, kad su na vlast došli komunisti. Oni su obećavali narodu da će se dijeliti zemlja veleposjednika. To su i proveli. Već 1946. godine stupio je na snagu zakon o agrarnoj reformi. Vlasniku se ostavljaljao 10 hektara. Ostalo se dijelilo siromašnjim seljacima. Župnik Prizl imao je veliku oranici na kojoj je bila posijana pšenica. Čitava ta oranica bila mu je oduzeta. Pšenica se divno talasala tako da ju je milina bilo pogledati.

Komunisti su dali uputu seljacima, neka odmah stupe u posjed bez ikakvih sudskih rješenja. Župnik Prizl bio je veoma žalos-

tan što tu oranici s lijepom pšenicom gubi. Pred nekim je svojim župljanima malo rasrđen izjavio: „Meni ste tu zemlju oduzeli, ali ne ćete je ni vi dugo uživati.“ On je vjerojatno mislio da vlast komunista ne će dugo potrajati! Tu svoju izjavu župnik je dao u mjesecu lipnju! I tada, početkom mjeseca srpnja dogodilo se strašno nevrijeme: jaka tuča potukla je dio župe Kamenice. Bivša župnikova zemlja s krasnom pšenicom bila je sravnjena sa zemljom.

U župi Kamenici nastala je velika žlost. Njihov trud i muka ostali su bez ploda. Tada se velikom brzinom proširila župom fama: „Župnik Prizl je načinio tuču!“ Danima se po selima govorilo jedino o tome: „Naš župnik je načinio tuču!“ Župnik Prizl i sam je razmišljao o tome, da će biti najbolje, da napusti župu. Međutim je pametno učinio, što uopće nije reagirao na te glasine i nakon nekog vremena sve se smirilo. Vjernici su shvatili, da župnik ne može načiniti tuču!

Akrobat u Novoj Rači

Nova Rača je stara župa u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije sagradili su 1312. godine redovnici templari. Općina je u mjestu, a županija je Bjelovarsko-bilogorska. Glavno proštenje i patron župe je svetkovina Uznesenja Blažene Djevice Marije ili Velika Gospa.

Nekada se to proštenje slavilo dva dana. Došlo je na proštenje vrlo mnogo vjernika iz župe Nove Rače i iz čitave okolice. Mnogo je vjernika došlo na svetu ispovjed. Svećenici su ispovjedali dva dana. Bilo je i mnogo trgovaca i raznih prodavača. Uvijek bio je postavljen i „ringlšpil“. I cirkus se tamo nalazio.

Uza svete mise, propovijedi i ispovjedi bilo je i mnogo zabave i pjesme. Svećenici su ispovjedali u crkvi, a domaći župnik u sakristiji. Došao je u sakristiju na ispovjed jedan mladić. Kako je župnik dobro poznavao svoje župljane, a toga mladića nije poznavao, nakon ispovjedi je zapitao toga mladića: „A otkuda si ti dečko? Gdje radiš?“ A on mu je odgovorio: „Ja sam iz cirkusa, i tamo radim.“ „A što tamo radiš?“ pitao ga je župnik. „Razne vježbe i akrobacije“ – odgovori.

Župnik je želio vidjeti kakve to vježbe mladić izvodi. Mladić mu je odgovorio da mu je u sakristiji premali prostor. Župnik ga tada provede u crkvu, koja je bila puna vjernika. Župnik je zamolio vjernike, da se kroz sredinu načini prolaz, „zvijezdu“ od oltara do izlaza iz crkve i natrag.

Tada su obojica otišli u sakristiju. Vjernici su bili vrlo iznenađeni i smijali su se. Ali, više se nijedna žena nije usudila ići u sakristiju k župniku na isповijed, jer su žene mislile, da je onaj dečko dobio za pokoru onu vježbu!

Taj događaj mi je pripovijedao gospodin Josip Žalac, koji je bio župnik u susjednoj župi Nevinac.

Taj sam šaljivi događaj čuo pripovijedati i od nekih drugih ljudi, te smijem napisati da se, vjerojatno, nešto dogodilo i da je nešto ostalo u „usmenoju“ predaji „cum fundamento in re“!

„O, Bože, jesli Ti kada imao goste?“

(Istiniti događaj iz Lepoglave)

Dogodilo se to u vrijeme Titova komunističkog režima.

Branko je bio službenik Kazneno-popravnog Doma u Lepoglavi. Jedne godine, za praznik Republike, najavili su se njemu i njegovoj gospođi gosti iz okolice Vukovara. Ne znam, jesu li bili profesori ili učitelji. Oni su se već godinama poznavali i posjećivali. Njihovo prezime bilo je Sopka. Taj praznik Republike slavio se 29. i 30. studenoga. Nekada se taj praznik slavio i više dana, ako se u blizini našla subota. Tada se vikend prodluljio. Tako se dogodilo baš te godine.

A uoči praznika Republike počeo je padati snijeg. Gospodin i gospoda Sopka ipak su se odlučili na taj daleki put sa svojim malim „fićekom“. Sretno su stigli u Lepoglavlju. Njihovi prijatelji su ih radosno i gostoljubivo primili. Ali snijeg je nemilosrdno padao, i padao! Tada nisu ralice čistile snijeg kao danas. Već je prolazio i jedan dan iza tih dugačkih praznika, a snijeg nije prestajao padati!

Tada je predvečer toga dana Branko nešto pregledavao oko garaža. Iz njihove kuhinje su ga promatrali njegovi gosti i supruga Ksenija.

Tada je rekla gđa. Sopka: „Pogledajte Branka, kako se moli: 'Bože, Bože, jesli ti kada imao goste?'“

Narodni svećenik

Kako se nisam htio upisati u „Staleško svećeničko udruženje“, komunisti u Lepoglavlju su 1954. donijeli odluku da me kao župnika treba maknuti iz Lepoglave. Ipak su se malo bojali reakcije vjernika, pa su počeli taktizirati. Po selima su navečer organizirali predavanja: tvrdoglavog i nenarodnog župnika Repića treba maknuti iz Lepoglave. Vjernici su branili

župnika koliko su se usudili. Tada su neki vjernici dobili pozive da dođu na sastanak na UDB-u u Ivanec. Neki su samo zbog toga bili u zatvoru.

Evo kako je izgledao jedan od posljednjih tih sastanaka.

Bilo je to u selu Purga. Sastanak je sazvan u kući Ivana Hojsaka. Tema predavanja bila je ista: smjena župnika Repića i dovođenje *narodnog svećenika*. Zadnja točka tog sastanka bila je: Eventualije.

Za riječ se javila mještanka iz Purge, Magda Zbodulja, koja je upitala: „Čujte, drugovi, a kada bu došel taj narodni župnik, a bute onda i Vi išli f cirkvu k meši?“

Predavači su se zbrunjeno pogledali, a onda je jedan rekao da ubuduće treba postavljati pismena pitanja. Tako bi se moglo reći da je jedna priprosta seoska žena svojim tobožje naivnim pitanjem slomila zube komunističkoj propagandnoj mašineriji. Mene su ostavili na miru stanovito vrijeme!

„Ovdje je dr Vedriš, ne bojte se niš!“

Kod mene je u župnom stanu u Lepoglavlju uz moju rođenu sestru, č.s. Budislavu, bila u to vrijeme i moja najmlađa sestra Ankica. Ona se teško razboljela. Budući da u ono vrijeme nije bilo u Lepoglavlju stalnoga liječnika, a ja sam već prije čuo da među zatvorenicima ima i liječnika, otišao sam u upravu kaznionice, i zamolio sam da jedan liječnik dođe u župni stan.

Za divno čudo, udovoljili su mojoj molbi, i za otprilike pola sata jedan je stražar dopratio liječnika, kojemu je prezime bilo Vedriš.

Ja sam već prije postavio na stolu bocu s rakijom i čašice, pa kad je liječnik pregledao sestruru, i napisao joj recept za lijek, upitao sam stražara: „Smijem li doktoru ponuditi čašicu rakije?“ Stražar je tada mene zapitao, može li se to vidjeti kroz prozor iz susjedne zgrade? Dok sam ja sa stražarom kroz prozor gledao u susjednu zgradu, liječnik je prišao k stolu, natočio si čašicu rakije, popio je na skok i rekao: „Ovdje je doktor Vedriš, ne bojte se niš!“

Barok u Zagorju

Hrvatsko Zagorje je obasuto brojnim crkvama građenima ili ukrašenima u baroknome stilu. Kod nekih su barokni elementi izraženi u većoj, kod nekih u manjoj mjeri. Pokušajmo ih nanizati: crkva sv. Dominika, u Konjšćini iz 1734., koja čuva zlatnu monstrancu iz 1783. i pacifal iz 1733.; gotička crkva Majke Božje Gorske, u Loboru, barokizirana u 18. st.; u župi Krapina poznata je jedna od najljepših baroknih crkava Majke Božje Jeruzalemske, na Trškom Vrhu, građena od 1750. do 1761.; crkva sv. Marije Snježne, u Belcu spada u najljepše primjerke baroka; župna crkva sv. Križa, iz Svetog Križa Začretja, koja potječe iz 12. stoljeća i mnoge druge. Njima se pridružuje lepoglavska crkva Bezgrješnog Začeća Blažene Djevice Marije.

Lepoglavska crkva

Prema kronici lepoglavskoga pavlinskog samostana, pavlin Hilarion Gašparoti ustanovio je da je gradnja crkve započela oko 1400. dolaskom pavlina u Lepoglavlju. Posvećena je 1415., na drugu nedjelju poslije blagdana sv. Mihaela Arkanđela. Njen najstariji dio bilo je svetište, u kojem su se redovnici okupljali na Euharistiju i molitvu. Svetištu je bila prigrada nešto manja i niža lađa s ravnim drvenim tabulatorom za vjernike.

Za vrijeme prodora Turaka, oko 1481. stradali su crkva i samostan. Tadašnji hrvatski ban Ivan Korvin pomogao je obnovu samostana i crkve. Tada je lađa crkve presvođena rebrastim svodom i podignuta do visine svetišta. Kako je tada toranj ispašao malen, moralio ga se povećati 1640., a drugi put 1711. godine, pa je dobio sadašnju kupolu i visinu od 42 m.

U drugoj polovici 17. st. nadograđivan je samostan, pa je crkva prodljena prostranim pjevalištem na četiri stupa. S vremenom je bilo još nekih promjena. Iznad ulaznih vrata je 1667. postavljen grb Emerika Erdodyja. Još 1504. ban Ivan Korvin pokopan je po vlastitoj želji ispred glavnog oltara. Na prvom katu samostana izgrađena je 1710. biblioteka, a time je crkva dobila predvorje i novo pročelje ukrašeno kipovima sv. Ambrožija, sv. Augustina, sv. Antuna, sv. Pavla Pustinjaka opata, a među njima i kip Blažene Djevice

KAKO JE SAČUVANA LEPOGLAVSKA CRKVA

Marije. Na vrhu je Presveto Trostvo. Crkva je gotička građevina ukrašena prekrasnim baroknim oltarima, oslikanim kistom našega najpoznatijeg fresko-slika ra Ivana Krstitelja Rangera. Tako je postupno ova gotička crkva dobila svoju prekrasnu ljepotu.

Nakon što je austrijski car Josip II. godine 1786. ukinuo redovnike, pa tako i pavline, tri godine kasnije pretvorena je samostanska crkva pavilina Bezgrešnog Začeća Djevice Marije u župnu crkvu. Sljedeća dva stoljeća nije bilo na njoj većih građevinskih radova, osim u Prvome svjetskom ratu, kad su zvona skidana i taljena za topovsku tanad.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata i porača tri puta je prijetila opasnost rušenja ove prekrasne zagorske ljepotice.

Prva opasnost je zaprijetila kada su partizani 1943. zauzeli kaznionicu i oslobodili тамо zatvorene komuniste. Pri povlačenju su zapalili dinamit Golubovečkog rudnika, koji je bio pohranjen u kaznionici. To je izazvalo velike štete u kaznionici i okolnim zgradama, pa i crkvi. Zalaganjem župnika Ferdinarda Krčmara i vjernika koji su se odazvali njegovu pozivu za pomoć, spriječena je totalna šteta.

Drugi put je opasnost vrebala kada su Nijemci 1945. pri povlačenju zapalili nekoliko vagona strjeljiva blizu Šumeca. Tada je teško stradalo pročelje crkve, zapadno krilo samostana i gostinjac, koji je ostao bez krova. Do kraja su uništeni kipovi sv. Ambrozija i sv. Augustina te trijumfalni luk na ulazu u svetište. To je bilo u svibnju, pa je zalaganjem Ferde Krčmara i župljana crkva opet sanirana do listopada, slijedom čega je u njoj nastavljeno služenje službe Božje.

Treća opasnost je bila najveća. Poslije premještaja nadbiskupa Alojzija Stepinca u Krašić, komunističke vlasti su 1952.

Piše:

Dr. Augustin FRANIĆ

zatvorile crkvu i pretvorile je u skladište. Upravitelj KPD Lepoglava, Josip Špiranec, predlagao je Milanu Prelogu, direktoru Konzervatorskog zavoda iz Zagreba, da se crkva sruši, pokazujući pukotine na zidovima crkve. Na to je M. Prelog odgovorio: „Čovječe, pa što to govorиш! Takav objekt da mi rušimo! To bi bila evropska sramota. Proglasili bi nas barbarima i neciviliziranim narodom. Mi ćemo tu crkvu popraviti i obnoviti, pa će

nadbiskup mu je kazao: „Vi ćete, župniče, svoju crkvu dobiti natrag!“ Doista su se te riječi ispunile, jer se Bog poslužio drugim partizanom, da zaustavi okrutnog Špiranca.

Poslije raspada Jugoslavije i dolaska demokracije, u posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća počeli su opsežni i temeljni radovi na sanaciji i restauraciji crkve. Od 1990. lepoglavska crkva je otvorena za redovito bogoslužje. Ona je zasjala svojom ljepotom, a lepoglavska zvona zazvonila u obnovljenoj crkvi, da ih čuje puk lepoglavski u slobodi. Isto tako, svima onima koji su trpjeli i umirali za svoju Domovinu Hrvatsku, bez obzira

Lepoglavska crkva: pogled kroz zatvorske rešetke

ona biti još ljepša nego prije!“ Nakon što je direktor Konzervatorskog zavoda izgovorio te riječi, Špiranec se pokunjio i ušutio. Premda nije uspio srušiti crkvu, nije mogao odoljeti. Prvom prilikom kad su osuđenici sa suprotne strane crkvenog zida u samostanu, tj. staroj zgradi kaznionice, otucanjem pronašli freske, Špiranec je naredio da se one otuku, što je i učinjeno.

Prilikom posjeta župnika Repića nadbiskupu i kardinalu Stepincu u Krašiću,

na to, jesu li tamo dovedeni ili su Lepoglavčani!

Komunistima je hram Božji biop trn u oku, pa tako treba ovdje napomenuti da je u Staroj Gradiški 1948. srušena crkva sv. Mihovila, koja se nalazila u blizini kaznioničkog zida. I svećenici koji su tamo – mnogi i puno godina – bili na izdržavanju kazne, bili su prisiljeni sudjelovati u njezinu rušenju. Nova crkva sagrađena je 2010. i svečano otvorena.♦

ODVJETNIK, POLITIČAR I PISAC DR. MIJO ŠALKOVIĆ (MIŠO SLAVONAC) O ZATVORIMA U JUGOSLAVIJI, 1945.-1955.

Dr. Mijo Šalković (Đakovačka Satnica, 19. rujna 1894. – Keyport, New Jersey, USA, prosinac 1980.), odvjetnik. Potječe iz seljačke obitelji koja je potkraj 19. stoljeća doselila u Slavoniju iz Hrvatskog zagorja. Nakon pučke škole u Đakovačkoj Satnici, polazio je gimnaziju u Osijeku, zatim dvije godine bogosloviju u Đakovu, iz koje je istupio 1916. U mладosti je pobornik rušenja Austro-Ugarske Monarhije i stvaranja Jugoslavije.

Povojničen u Prvome svjetskom ratu, najprije je 1917. na galicijskoj, zatim 1918. na talijanskoj bojišnici, gdje je promicao jugoslavensku ideju. Nakon povratka iz rata jedan je od organizatora Narodne straže SHS u Đakovu i prisni je suradnik **dr. Ivana Ribara**. Najprije je pristaša Hrvatsko-srpske koalicije, zatim član Demokratske stranke. Nakon studija prava na Pravoslovnem i državoslovnem fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i doktorata na temelju rigorozu 1926. te položenog sudačkog ispita, u sudskoj je praksi sedam godina. Razočaran stanjem i politikom u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, pristupio je 1925. Hrvatskoj seljačkoj stranci. Kada je radi iskazanog hrvatstva premješten na mjesto sudca u Šabac u Srbiju, zahvalio se na državnoj službi i ovorio u studenome 1932. odvjetničku pisanicu u Đakovu, koju je vodio do poslije Drugoga svjetskog rata.

U vrijeme Kraljevine Jugoslavije sudjeluje i u športskom i kulturnom životu Đakova. Povremeno je objavljivao članke u HSS-ovom "Seljačkom domu". Posebno je zapažen i značajan njegov napis "Školana gospoda trebaju više raditi", objavljen u "Seljačkom domu", u siječnju 1940. Bio je član Gradskega odbora HSS-a Đakovo i od 1935. do 1941. tajnik HSS-a za kotar Đakovo. Kao povjerenik HSS-a za osnivanje ograna "Seljačke sloge" u kotaru Đakovo potaknuo je od 1937. do 1940. osnivanje niz ograna u Đakovštini, i održavao predavanja o radu i značaju "Seljačke sloge". Ustrojio je Hrvatsku seljačku i građansku zaštitu za kotar Đa-

Pišu:

Dr. sc. Vladimir GEIGER

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

&

Dr. sc. Suzana LEČEK

*Hrvatski institut za povijest –
Podružnica za povijest Slavonije,
Srijema i Baranje, Slavonski Brod*

kovo, čiji je zapovjednik i u Travanjskom ratu 1941.

Nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske pristupio je 1941. ustaškom pokretu, ali se ubrzo distancirao od ustaške vlasti. Kraće je vrijeme, od siječnja do srpnja 1943., službovao kao domobranski časnik u stražarskoj pripremnoj bojni na području Novske. Ponuđeno mu je 1943. da ustroji ustašku pripremnu bojnu u Đakovu, što je otklonio. Zbog neslaganja s ustašama izbjegao je u ljeto 1944.

Dr. Mijo Šalković

iz Đakova u nedaleki Mandićevac, koji je bio pod partizanskim nadzorom, te se tek u lipnju 1945. vratio u Đakovo.

Nakon rata, 1947. komunističke su mu vlasti zabranile odvjetnički rad. Uhićen je od UDB-e pod optužbom da je "mačekovac" i sklon ustašama, te radi "neprija-

teljskog rada" i u vrijeme "nove Jugoslavije" i zbog, navodno, "jedne veće utaje". Osuđen je 1952. na 2 godine i 6 mjeseci strogog zatvora. No, očito je razlog uhićenja bilo Šalkovićevo političko djelovanje i u poraću, te veze i kontakti s vodstvom HSS-a u Zagrebu, posebno s **Augustom Košutićem**, kojega je redovito izvješćivao o stanju u Đakovu i Đakovštini, što je razvidno iz dokumenata Službe državne sigurnosti Republičkog sekretarijata unutarnjih poslova SR Hrvatske.

Nakon odslužene kazne u Kazneno popravnom domu Lepoglava, 6. svibnja 1955., prebjegao je potkraj 1955. s obitelji (suprugom, kćerkom i sinom) u Austriju, zatim u USA. Bio je od 1966. članom *The Croatian Academy of America* u New Yorku. U domovinu se je povratio sa suprugom 1971. i živio u Đakovu kao američki građanin. Nakon smrti supruge 1977., ponovno se 1978. vraća u USA sinu, gdje je umro u 86. godini života.

U vrijeme iseljeništva pisao je članke, pripovijetke i pjesme i objavljivao u hrvatskom iseljeničkom tisku ("Hrvatska revija"). Pisao je i pod pseudonimom Mišo Slavonac (zbirka pripovijedaka: *Teta Malča*, Drinapress, Valencia, Espana, [1965.]; domovinsko izdanje: *Teta Malča i druge priče*, Đakovački kulturni krug Accede ad Certissiam, Matica hrvatska Ogranak Đakovo, Đakovo, 2006.). Nekoliko, pak, pripovijedaka koje je u iseljeništvu kasnije napisao ostale su neobjavljene i zagubljene. U rukopisu su sačuvana, neobjavljena, njegova sjećanja/životopis za razdoblje od 1941. do 1955., naslovljen: *S.F.-S.N. – Smrt fašizmu - Sloboda narodu!* U "Đakovačkom glasniku", VII/155, objavljen je 2001. dio njegova životopisa/sjećanja na 1941. ("Đakovo u Travanjskom ratu 1941. (ulomak iz neobjavljenih Sjećanja)") i u "Reviji Đakovačkih vezova" 2012., objavljen je dio njegova životopisa/sjećanja na 1945./1946. ("Đakovo i Đakovština u poraću 1945./1946.").

Šalkovićeva sjećanja/životopis naslovljen: *S.F.-S.N. – Smrt fašizmu - Sloboda narodu!*, znatnim je dijelom o represivnom komunističkom sustavu u Jugoslaviji nakon Drugoga svjetskog rata. Po sebice je zanimljivo i pozornosti vrijedno poglavlje naslovljeno "Zatvori u Jugoslaviji od 1945. do 1955.", na 12 stranica strojno pisanih bez proreda (u rukopisu str. 102.-113.).

Navodi i podatci koje Šalković u sjećanjima/životopisu iznosi, mogu, uz potrebnu kritičnost, biti zanimljivi i vrijedni za bolje poznavanje zatvorskog sustava i represije prema političkim zatvorenicima u Hrvatskoj, i Jugoslaviji, početkom pedesetih godina 20. stoljeća. Šalkovićeve iskaze o zatvorskom sustavu u Jugoslaviji od 1945. do 1955. te o stanju u kaznioni Lepoglava, u prilogu donosimo u izvornom obliku, s neznatnim korekturama. Izostavljeni su odnosno kraćeni [...] oni dijelovi koji se odnose na Šalkovićeve opće poglede ili pak oni dijelovi u kojima se ponavljaju već izrečeni događaji i stanja. U uglatim su zagradama [dopunjeni] Šalkovićevi navodi. Šalkovićev rukopis sačuvan je u nekorigiranom i nelektoriranom obliku te ga tako treba i razumijevati.

Zatvori u Jugoslaviji od 1945. do 1955.

U Jugoslaviji, a mislim i u svakoj komunističkoj zemlji jest jedan standard na višini: brojno stanje osuđenika i pritvorenika po zatvorima.

Administrativne mjere, kako oni rado nazivaju suđenje ljudima na oduzimanje "individualne slobode" i imovine, stvaraju roblje. Čovjek osuđen na lišenje slobode, postaje časom i izdržavanja kazne bezpravan u punom smislu riječi. Slikovito se to pokazalo, kad je svaki osuđenik dobio broj i nosio ga na leđima. Do doношење novog kaznenog postupka 1953. osuđenik je na izdržavanju kazne u saobraćaju s predpostavljenima, osim stava pozornosti, morao reći: "Ja sam osuđenik N. N. broj suđen zbog djela na kaznu zatvora od toliko i toliko godina" S lišenjem slobode bio je skopčan i prisilan rad. Naročito su politički pritvorenici kažnjavani tako. Ako se uzme u obzir, da su politički pritvorenici redovito bili i in-

teligentniji i moralniji ljudi, onda se može lako predočiti koliko je poniženja svaki puta čutio taj, kad bi dvadeset godišnjem stražaru morao, kao dače govoriti sada navedenu formulu. Uz to vas je u poziciju predpostavljenog redovito pitao o djelu i davao moralne poduke, ili vas na pasja kola izgradio, kao neprijatelja naroda i države. S novim kaznenim zakonom i pos-

tupkom ta je formula skraćena, jer ste broj s leđa izgubili. Očekivalo se, da će s ukidanjem prisilnog rada, kao kazne doći u tom pogledu do poboljšanja. No komunisti ne bi bili komunisti, kada bi držali riječ i poštovali opće priznata ljudska prava, ako ih formalno priznaju. Pisano slovo zakona kod njih vrijedi toliko, koliko je to u skladu i interesu njihovom. [...] Tako je s kaznenim zakonom od god. 1952. I postupkom od 1953. – I jedan i drugi ne poznaju i ne govore o prisilnom radu, ali zakon o izvršenju kazne dopunjava ovu prazninu odredbom, da je svaki osuđenik dužan prema svojim sposobnostima raditi – dakako – fizički. Za ocjenu pak sposobnosti ne traži se privola osuđenika, te je fizički rad absolutno obvezatan. – To se opravdava moralnom zasadom, da u socijalističkoj stvarnosti ne može nitko bez rada živjeti. Očito je, i uprave zatvora toga ne taje, da njihov postupak imade cilj osuđenika dovesti do odsluke, da sam traži zaposlenje kakvo bilo, jer su uvjeti u cilijama nepodnositivi. Na taj način uspjeva komunistima ostvariti svoj ideal "Komunu" i to stvarnu, ali samo u zatvoru.

Lišenje slobode je također sredstvo, kojim komunistička vlast dolazi do skrovitih misli naroda, do takozvanog javnog mišljenja o njihovim osnovama, o ljudima, o radu, kako bi pravovremeno predusreli svaku eventualnost. Ovo se traži zbog održanja revolucionarne budnosti, te parole njihove egzistencije.

Kako dakle izgleda jedan zavod za izdržavanje kazni? Koji su mu subjektivni uvjeti?

Kazneni zavod u Lepoglavi, ili kako se službeno sada zove: "Kazneni Popravni Dom", leži podno gore Ivančice u srcu Hrvatskog Zagorja. Dvije su zgrade: stara, koja je bila pred 180 godina Paulinski samostan, a koji je bio dokinut za vladanja austrijskog cara, Josipa II. [...] Nova zgrada, koja je dovršena nekako početkom dvadesetog stoljeća, kojih deset god. [final] prije prvog Svjetskog rata (1914-1918), daje svojim vanjskim izgledom lijep dojam, [...]. Arhitektonski je majstorsko djelo, a svojevremeno bila je jedna od najuspjelijih građevina moderne kaznene uprave. Ta zgrada je imitacija irskih modernih kaznenih zavoda. Podignuta je i izgrađena u glavnom inicijativom tadašnje uprave i radom kažnenika za uprave Dra. Josipa Šabana, ravnatelja kaznione Lepoglava, [...]. – Obje zgrade redovito drže po 2500, osuđenika, iako po uslovima gradnje i higijenskih i humanih razloga, prostorno nebi smjeli imati više od jedne dobre četvrtine tog broja. Čitavi zavod imade devet odjela, a desetim osuđenici zovu groblje Sv. Ane, gdje se pokapaju oni, što nisu uspjeli kaznu izdržati. [...]

Sam smještaj kaznione je u živopisnoj okolini, hrvatskoj Švici. Ovdje šumovita gora Ivančica, onđe prema sjeveru dugacka "Ravna Gora" pa valoviti brežuljci, crveni krovovi sela i zaselaka, šarena polja, zelene livade i vijugava riječica Bednja. Sve to prijatno djeluje na čovjeka. Hrvatski sudci kriminalisti, kao da [su] htjeli nesretnom čovjeku već pri stupanju u tu zgradu uliti nadu u čovjekoljublje i pravičan ljudski postupak. Pa i nova zgrada svojim staklenim hodnicima, željnim sunca s kojih je divan pogled u prirodu, daje naslutiti ovu pomisao. Tako je to bilo, dok se komunisti ne zacariše. Sada se stakla na hodnicima i prozorima obojavaju i preko čovječje visine, da se zatvoreniku uskrati i taj užitak. Kao i da na ovaj način žele načiniti nesretnu čamotinju još crnjom svojim nepokornicima. S druge strane, kad uđete u ograđeni zidom prostor, nailazite na parkirane nasade, cvijeće, zelenila, dugačke svijetle tvorničke dvorane i lijepo, čisto uređena raz-

na postrojenja i zgrade. Da bi se pokazali što humanijim, pokazat će strancu veliku dvoranu (blagovaonište), u kojoj od jednog puta može sjedati za stolovima i blagovati jelo, što ga zatvorenici sami po receptima uprave priređuju u moderno uređenim parnim kuhinjskim uređajima. Ova blagovaona puni se i prazni dnevno tri puta sa osam stotina ljudi. Objed i blagovanje traje 15 do 20 časaka, te na zapovjed "počinje" uhvate za žlicu, a na zapovjed "ustaj" izlaze. Kao u svernu tako i u zatvorima daju komunisti mnogo na propagandni uspjeh. Međutim zaslugu za sve lijepo imadu osuđenici, koji su to sve svojim mučnim radom podizali, da i sebi, još više drugima, koje nesretni udesnanene u tu žalost – "Dom mrtvih" – olakšaju robski život.

"Kazneno popravni Domovi" u Jugoslaviji su danas mali gradovi, podignuti ponajviše radom osuđenika i privatnika, u glavnom političkih, pod najtežim okolnostima prisilnog rada od god.[ine] 1945. ovamo, koji se sveudilj događaju i uljepšavaju, što uprave obilato iskorisćuju u propagandne svrhe, te pred strancima i posjetiocima žeze prikazati visoku humanost vladajuće klase. U stvari su to kolonije zaslужnih komunista i borača-partizana, kojima je ovako osigurana egzistencija "Kruh bez motike", što im njihovi podoficirski i oficirski činovi ne bi kod kuće na težačenju i fizičkom radu nikad dali. Ovdje su oni i dalje priznati, i potrebni – ili kao stražari, ili kao referenti i odgojitelji, pa sa svojim ženama i djecom uživaju besposlicu i nerad, privikavajući se životu uživanja, jer je to njima "njihova borba dala". [...]

U kaznionici Lepoglava živi danas tako preko 300 mladih besposličara na grbači 2.500 ljudi robijaša. Njihovi stanovi su u punom smislu udobni u modernom smislu riječi: električno svjetlo i vodovod, kupona, engleski klozeti, mansarda, grijala, glačala (pegle), radio-aparati itd. Sve su to robijaši stvorili i namakli svojim radom. Namještaj dobivaju iz kaznioničke stolarije uz pogodovne – bagatelne – uvjete. Visokim službenicima UDBE i vojske kažnjenici izrađuju namještaj i pokućstvo milionske vrijednosti. Odijelo, cipele, čizme, rublje i sve drugo rade u radionama robijaši za cijele familije svojih predpos-

tavljenih. Ogrijev, brašno, krumpir, povrće, pa i meso sve uz pogodovne – bagatelne – cijene imade gornji sloj – "Crveno plemstvo" – ove komune. Pokraj toga ne manjka im mjesecna plaća, unapređenje državnih službenika i zaslужna "Mirovina", osim zdravstvenih osiguranja i godišnjeg "Odmora". Sve je to zasluga i produkt mučnih i krvavih žuljeva robijaša.

Pošto su tako "Kazneno Popravni Domovi" svestrano materijalno "Obezbjedeni" (osigurani), oni čine za sebe savršeni tip komune. [...]

Zašto su "Kazneno Popravni Domovi" aktivne ekonomski jedinice sposobne, da se samostalno izdržavaju. Možda i jedine!

Ovo donosi komunistima potrebne devize i to vrlo jeftino, jer je radna snaga besplatna. Kupus, grah, repu, krumpir proizvode i gaje zatvorenici na ekonomijama, a za druge potrebe služe zanatske radione: kovačka, bravarska, mehanička, postolarska, krojačka, pekarska itd. Sve je to izrobilo zatvorenik. Kod ovako razvijenog proizvodnog rada razumije se – opravданo je, da se nadzorno osoblje poveća, time više, kad to državu ništa ne stoji. Tako komunisti nalaze mjesta, gdje će svoju diktaturu proletarijata idealno ostvariti samo u robskom stanju. Zato se u komunističkoj državi najveća važnost polaže fizičkom radu. Fizičkim radom dolazi se neposredno do materijalnih dobara, pa

Dr. Mijo Šalković govori u Đakovu, ispred Stolne crkve (katedrale), na obljetnicu smrti Stjepana Radića (godina neutvrđena)

To će biti valjda jedna mjeru i jedan od najjačih razloga što se u komunističkoj državi primjenjuju redovito i mnogo višoke vremenske kazne i male amnestije. Primoravanje pak na rad za preodgajanje, kako je to zakonom o održavanju kazne predviđeno, a koji rad se ima obavljati u radionama, ili ekonomijama. Tako kazneni zavod u Lepoglavi imade svoju tvornicu namještaja s rezaonom (pilanom), uređajem za parenje drva, tvornicu opeka, kamenolom (otet od seljaka Baruleka, te od zagrebačkog veleindustrijalca Antuna Ress-a), košaračke, metlarske radione, umjetna rezbarija, čiji proizvodi odlaze i na vanjska tržišta. Lepoglavske televizijske stolice, dječji krevetići, fotelje odlaze vagonskim pošiljkama i u USA.

intelektualac (školovan čovjek) biva potisnut, te ovaj dolazi samo toliko, koliko je od neophodne potrebe za vođenje fizičkog rada. U komunističkom zatvoru su školovani ljudi listom primorani fizičkom radu. Radna mjesta, koja inače imadu intelektualca, zauzeta su većinom od kriminalaca, iako slabije ili nikako moralne kvalitete. Pogotovo, ako bi se moralno zaposliti političkog pritvorenika većih sposobnosti.

Kakav život provode osuđenici.

Osuđenik dolazi u kamionu po pravilu vezan. Ovdje biva smješten odmah u odio za prokušavanje. Propis je u njem provesti do tri tjedna. Međutim zbog potrebe radne snage najviše će biti u tom odjelu dva tjedna. U tom odjelu svlačite civilno odjelo, kupate se i šišate i oblačite robi-

jaško. Tog dana prestaje vaša individualnost. Već, kad uđete na vrata odjela slušate viku i deranja stražara, da vas jeza podilazi, jer vi ste nedostojnik ljudske zajednice, pa vam navješćuje teške dane. To je metoda tjeranja straha u kosti, poznata najbolje komunističkim vlastodršcima. Tako se ljudi privikavaju disciplini. Kako god cio narod drže u strahu pod sobom, tako čine i u zatvorima, jer pravo na slobodu i život imaju samo oni – komunisti ... Kasnije vas stave u bilo koje odjeljenje, gdje ćete biti zaposleni prema nahođenju i odredbi predpostavljenih. Dolazite u monotonu život u kome kao stroj bez čustava i osjećaja radite posao, koji vam se daje. Osuđenik dnevno prestoji (stoji) 16 sati i to osam sati na radnom mjestu, a drugih osam sati najvećma u zatvorenoj ćeliji. Da sjednete, kao čovjek, imadete priliku samo za vrijeme blagovanja, jer u ćelijama nemate ni stolca ni klupe. U tvornicama pak i radionama možete sjediti samo, ako narav posla traži to, npr. krojač, postolar i slični zanati. Inače počinjete disciplinski postupak. Ustajete se u 4 sata izjutra, a lijegate u 8 sati u večer. Radna norma je 8 sati. Prekovremeni rad je disciplinska kazan koja nije rijedka prema radnoj potrebi. Šetate jedan sat do podne i sat po podne. Šetnjom se zove stajanje, ili hodanje prostorom dvorišta ne većem od 50 četvornih metara, gdje se nađe najjednom 200 do 300 ljudi. Od tri sata po podne do osam uveče nalazite se u ćelijama bez svjetla i zraka. Kreveti zauzimaju toliko prostora, da se možete gibati pa svaki čučne negdje, i s noge na nogu probavi do večere i spavanja. Nađe li vas, da ste poremetili složene deke (pokrivače) na krevetu, prekovremeni rad vas ne manjka, kao najblaža disciplinska mjera. Ako vas nađe ležati ili pušiti u sobi, tada vas izvede na prijavak, upravnika, i ne manjka vam zabrana pisanja tri mjeseca, ili zabrana primanja paketa dva mjeseca, kao prva kazna. Kada se zna da imate mjesечно pravo pisati osminu arka, ili paket od 7 kilograma, a to je jedina veza s vašim milim i dragima, lahko ćete razumjeti što u duši trpi pritvorenik, ako je u vlasti sadista, kakvi su obično organi uprave komunističkih kaznenih domova. Ćelije su popođene ili daskama ili drvetom. Podovi se Peru najmanje dvaput tjedno, ili lašte dnevno suhim krpama.

Kreveti moraju biti složeni po vojnički: pokrivači poredani i složeni točno na uglove. Ako ste stražaru na zubu, i ako mu se ne dopadate, on će naći zgodu, da vam podvali, pa da budete kažnjeni. Vama se ne vjeruje. Bog ne daj, da se pravdate sa stražarom. Imate se naredbi predpostavljenom pokoriti, pa se tek onda kasnije možete žaliti. Za žalbe vam je na raspolažanje poštanska kutija. Ako ste toliko nai-van, pa to načinite, tada ste na sebe svalili pažnju uprave i referenta za preodgoj, a ne samo stražara. Onda ćete biti stavljeni na kušnju poslužnosti hirovitim zahtjevima stražara ili predpostavljenog u radio-ni, a znat će vam podmetnuti kojeg pritvorenika, da vas izazove na nerad. Ako ste raspaljive čudi doći će i do fizičkog ispad-a, a tada vam sigurno predstoji samica. To je metoda preodgajanja u komunističkim zatvorima, ako ste politički osuđenik. Najbolje je tko može šutjeti i trpjeti.

Izolacija i samice su lijek za nepopravljive i tvrdoglavе, i koje komunistička ideologija ne privlači. Za intelektualca je osamljenje plus u toliko, što nije izvragnut napasti prostakluka i divlaštva, kojega ima dosta na svakom koraku, pa bi uz lektiru mogao biti i zadovoljan. Ali lektira je u najboljem slučaju dnevna komunistička štampa, koja mu naravski ne može dati duševnu razonodu. Osamljenje je pak po zakonu moguće do tri godine. Pravilo je da se osuđeniku nikad traženju ne udovoljava. Vjerska nagnuća ne podnose komunisti. Nekad zatvorske kapele pretvorene su u ćelije, a svećeniku nema mesta u zatvoru, osim ako je kažnjenik. Kod stolova i prije blagovanja ne ćete vidjeti nikoga, da bi se prekrižio, iako su u absolutnoj većini vjerski odgojeni. U ovakvim okolnostima nije čudo, da slabiji živci popuste, a nije rijedost, da najednom iz koje ćelije (samice) čujete urlanje ili pjevanje dan i noć, dok nesretnika ne odpreme u ludnicu. Slučajevi samoubojstva vješanjem često su posljedica ili fizičkog nasilja ili psihičkih muka. [...]

Ali najviše čovjeka pogoda ona nemoći i bespravnost, u koje uprava stavlja osuđenika u odnosu na njegovu porodicu i imovinu. A kad je čovjek jednom u zatvoru, onda bezdušnici uz podporu vlasti nastoje likvidirati egzistenciju njegove obitelji, a ako se ova solidariše s njime, a

najčešće se nastoji imovina upropastiti, a žena zavesti, da posrne na razvod braka. Zakonom je predviđeno, da bračni drug osuđen na tri ili više godina lišenja slobode imade pravo na razvod braka. Radi li se o političkom osuđeniku u komunističkoj državi, rijedko se primjenjuje niska kazan.

Tada su stavljeni u kušnju i onaj unutra (kaznionici-zatvoru) i ona (žena) vani. Isprvice se rod morao odricati pod pritis-kom terora, svoga roda i člana porodice. Traže se dakle velike moralne snage, na-ročito od žene, da ustaje s djecom čeka-jući na muža. Ako je mlada, a možda li-jepa, naći će se ubrzo kakav UDBAŠ ili u službi njihovoj, kao udvarač, da demora-liše i upropasti nju i poštено ime obitelji. Djeca će doći pod utjecaj komunističkih odgojitelja, pa će biti za oca izgubljena. I bez toga svijet izbjegava obitelj političkog osuđenika, bojeći se posljedica. A ako žena padne, onda savjest "poštene javnosti" imade razloga opravdanja svojeg prezira, takve kuće i obitelji. To komunisti jedva čekaju, pa vam taj psihološki bodež u formi samilosti, vaš odgojitelj (referent Udbas) ili kako se oni sami nazivaju "is-tražitelj" u zatvoru saopćuje, nebi li vas slomio.

Obično i žena i djeca političkog osuđenika životare, gladuju, odkidaju od usta, da bi svome mužu, odnosno ocu poslali u zatvor paket, koji im je sva nada. Vani se znade da zatvorenici gladuju, jer niti imaju po kvantitetu, a kamo li po kvaliteti dovoljno hrane. Zato su paketi nužni za uzdržavanje života i zdravlja. Tako se stvaraju mučenici slobode i nacionalnosti, pa je rijedko, koji narod dao više mučenika i svetaca slobodi, svojoj narodnosti i zapadnoj civilizaciji, koliko hrvatski narod od godine 1945. pak do danas...

Peti odio, kako sam naprijed spomenio, formiran je godine 1954. Unj su došli politički osuđenici i najteži kriminalci. Bilo je pri osnutku 130 njih, u potpunoj izola-ciji. Od toga 100 političkih sa 1800 godina (slovima) tisuću i osam stotina godina robije, bez trojice osuđenika na vječitu ro-biju... Mnogi su već u desetoj [godini] iz-državanja kazne, uzalud čekajući, da ih komunisti puste, jer oni milosti ne traže. Kako je amnestijom godine 1955. izašlo samo 460 kažnjenika iz cijele Jugoslavije

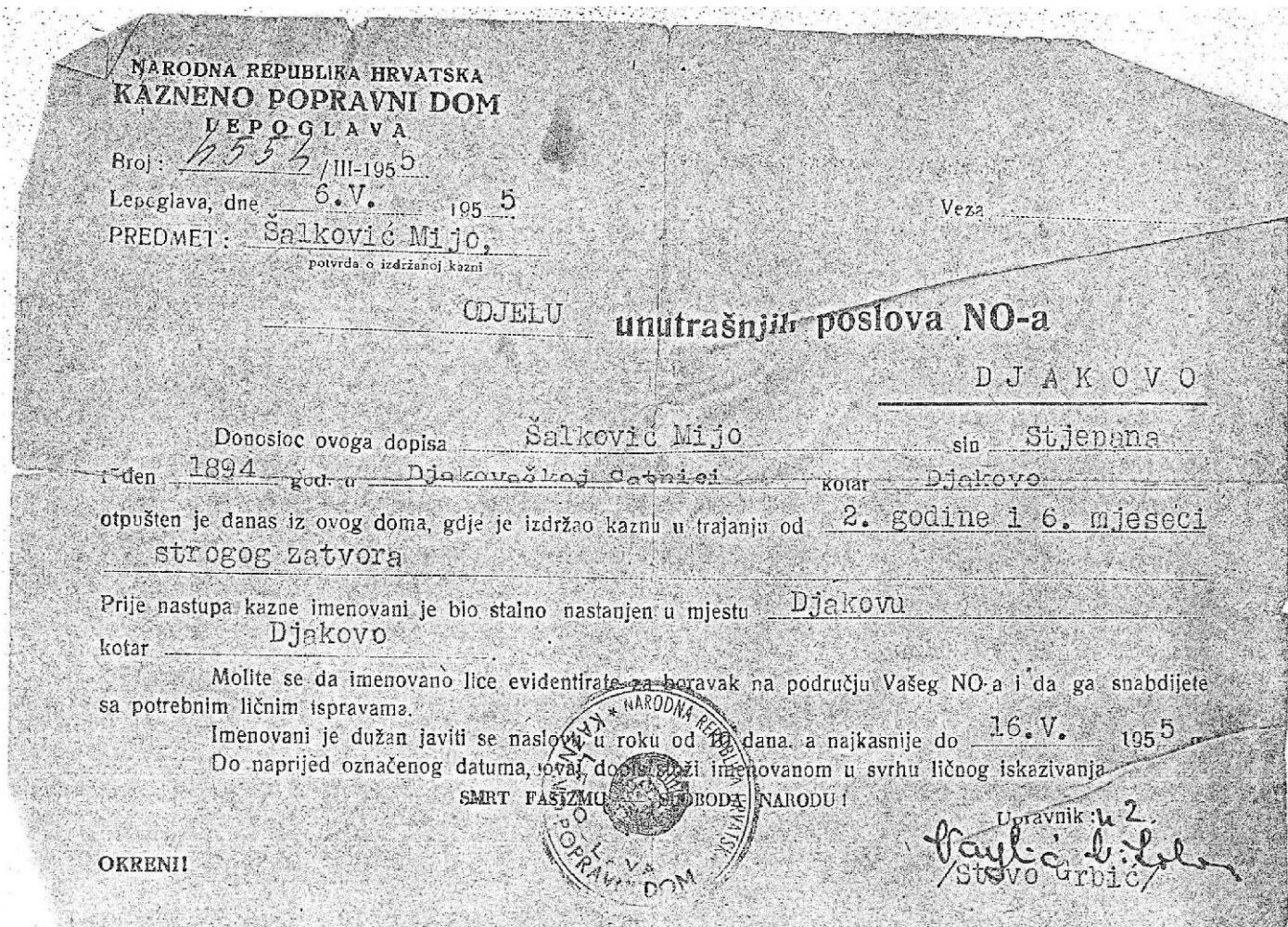
prema vijestima jugoslavenskog radia, sumnjam, da je i jedan od ovih tom komunističkom lutrijom pogoden. Ima mlađih ljudi, koji su sa svojih 18 godina starosti dospjeli u zatvor i suđeni na 20 godina. Nalaze [se] u kaznioni već 10 godina, čelavi, sijedi, mlađi starci. Ima ih (osuđenika) i blizu sedamdeset godina, koji su također do deset godina već odsjedili. Zato što bijahu hrvatske narodnosti, rođljubi i ne poklekoše pred komunistima. Osude dakako stvorile od njih ratne zločince po oprobanoj komunističkoj metodi.

Peti odio stoji – pod naročitom “prisnomotrom” (nadzorom) Udbaša, “istražitelja”. Ovi nastupaju kao suci istražitelji, jer osudom niste izuzeti od njihovog nadzora. Vi ste tako u stvari pod istragom od kada ste lišeni slobode, pa dok ne izadete napolje. Tih referenata imade dovoljno da godišnje barem jedanput dođete u osamljenje “izolaciju” preodgajanja, a pogotovo, ako “predleži” kakova molba od vaših izvana. To “preodgajanje” ima cilj, da vas navode na izdaju ili odricanje vaše ideje. Ukratko, traži se od vas, da sa-

mi sebi pljunete u obraz. Ako ste takav “junak”, onda se možete nadati, da će vam se molba za uvjet uslišati. Cilj je potpuno nemoralan. Kad vas navedu do saznanja da ste nitkov, onda ste neopasan za komunistički poredak, pustiti će vas da se vratite na razorenog ognjište, propaloj obitelji i da tražite egzistenciju, i vi ćete biti pokoran, – jer ćete sada biti prisiljeni njih tražiti koru kruha uz težak fizički rad – kao propalica...

Kazan prisilnog rada su uprave “Kaznenih Domova” obilno iskorištavale iz najmljivanjem radne snage za javne radove, te obećanjem povoljnih radnih uvjeta za osuđenike. Da sebi jadni ti pritvorenici poboljšaju položaj, i da svojima kod kuće pomognu, jer im je bilo dozvoljeno, da jedan dio od zarade šalju kući, oni su nadčovječanskim naporima pod nepodnositivim okolnostima radili, da uđe volje potrebe rada, ambicijama uprave i čuvara. Radili su često u dubokim rovovima rudnika (Ugljenik Raša u Istri), pod vodom (Brioni), u kršu, kamenu dubeći (Vinodol elektrifikacija), u blatu i vodi

(Lonjsko Polje) – (Novi Beograd) u šumama sjekući drvo za izvoz – i uvjek premašujući normu, da više zarade. S tim su imali mogućnost i pojesti nešto boljeg i – možda popiti nešto, ali su tim nanosili štetu civilnom rudniku, umanjujući vrijednost njegovog rada i izazivali negodovanje naroda s jedne strane, a s druge izvrgavali svoje zdravlje i život pogibeljima, kojima nestručni radnik redovito podpada, te se vraćali narušenim zdravljem ili osakaćeni natrag u bazu, da dovrše kalvariju. Od zarade su dakle mogli slati kući samo jedan mali dio. To je bilo olakšanje za obitelj više moralno, nego li materijalno. Paketi nisu trebali. Jedan dio smio bi potrošiti, jedan dio morao prepustiti upravi kao svoju uštedu, kad bude izlazio. Pored toga za kulturne i prosvjetne svrhe doma, izdvajao se dio od zarade. Da je kod toga bilo malverzacija, ne treba isticati, jer se osuđenik nije smio buniti, ni pitati. Konačno je valjda glas Svjeta (Zapada), od koga su komunisti bili primorani tražiti pomoć, prisilio ih te

Otpusnica dr. Mije Šalkovića iz KPD Lepoglava, 6. svibnja 1955.

KPD Lepoglava

su taj robski rad ukinuli kaznenim zakonom godine 1952.

Tako je prisilni rad formalno dokinut, ali je obveza rada za svakog osuđenika, naročito onog koji je osuđen na strogi zatvor, a to su "Glava IX. i X. Kaznenog Zakona", ostale.

Rad je u "Kazneno Popravnim Domovima" normiran. Slično kao vani. Traži se od svakog da postigne normu. O tom vode računa po dvoranama tvornica, ili zanatskim radionama, postavljeni majstori. Uz njih se biraju i između zatvorenika, osobe povjerenja uprave. Tko su ti znade se, kriminalci. Tko ne izvrši, ne postigne normu, tomu se to upisuje u grijeh, pa kod tako-zvane pogodnosti, što ih uprava daje prema kućnom redu, bivate zapostavljeni. Na taj način se postizava natjecanje, jer premašaj norme se-plaća. Svi su osuđenici po kućnom redu svrstani u tri skupine. To su grupe preodgojene. Prva najbolja, ima pogodnosti; kino, priredbe, knjige, tečajeve i slično. Druga grupa ima to u manjem obsegu, a treća nema ništa.

Za pametna čovjeka te pogodnosti su smješica, jer u kinu gledate i sluštate hvalisanje komunističkih veličina, parade, veličanje oslobođilačke misije, komunizma, ili filmovi i priče o Kraljeviću Marku, te slično. Prosvjetnu ekipu na primjer, vodio je jedan osuđenik koji je zaklao, raskomadao svoju ženu i u vreći pokušao zločin prikriti i zataškati. Taj je svojim prostacikim, glupim vicevima zabavljao i oduševljavao prisutne. [...]

[...] Na upravama kaznenih zavoda nema pravnika. Upravnik je u prvom redu dobar komunista, onda mora biti zaslu-

žan, pa je ktonu borac ili Udbaš, a ljude razoružane s revolverom i puškom nadzirati – to bar nije teška stvar. Je li čudo, da je godine 1948. sa jednog stražarskog mjestu u kaznioni iz čista mira u po bijela dana stražar brzometkom (machine gun) prosuo tanad među mirne šetače zatvorenike, kojom zgodom je između ostalih ubijen i Zlatko Šintić, poznati avijatičarski as. Stražaru se nije dakako ništa dogodilo, niti je pozvan na odgovornost. Kada se zna, da su ovakvi nadzorni organi, nije čudo, da se još uvijek vrše nasilja nad zatvorenicima.

Zdravstvena služba je u zadnje vrijeme nešto poboljšana. No još godine 1954. vršili su istu sami bolničari. Ako je bilo zatvorenika lječničke struke, bila je to sreća. "Kazneni Domovi" su nerado držali još i zavodskog lječnika. Ako je uprava pod teretom javnog minijenja prisiljena držati lječnika, taj će doći u sukob s upravom, ako hoće biti savjestan. Biti lječnik u kaznioni, to znači ugoditi sektaškom shvaćanju komunističke uprave, ili se odreći službe. Budući pravilnik o zatvorima daje neograničeno pravo upravniku, da odlučuje hoće li se koga liječiti ili ne, lječnik će se konačno pokoriti, jer sa sebe skida odgovornost, kad može da prevali na upravu. Kao da je svrha zatvora likvidirati ostatke otpora u narodnim slojevima, što nije već gilotinirano. [...]

Po zakonu o izvršenju kazne imade se omogućiti zatvorenicima polazak škole, tečajeva, zanatskih radiona u cilju izobrazbe i specijalizacije za kvalificiranog radnika. Razumije se ovakovog šta osvjedočenim protivnicima nije pristupač-

no, pa najradije izobražavaju kriminalce obične, koje spremaju za zanate, ali ih doktriniraju komunističkim idejama. Imade koji su s 18 godina dospjeli u zatvor, kao gimnazijalci, ili srednjoškolci zbog političkih ideja, ali im kroz 8 do 10 godina tamnovanja nije omogućeno, da se izobraze, kako bi izašli za život sposobni iz kaznione, nego su sretni što mogu gurati kolica i taljige.

Očito je cilj komunističke vlasti, da svoje protivnike osiromaši i duševno i tjelesno. – Godine zatvora su za ove i za društvo ljudsko potpuno izgubljene. Izlaze van u krutu životnu zbilju s teretom promašenog života, da budu željni najprijetivnijih potreba egzistencije. Tako će se teško robjom izmučeni čovjek Hrvat i rodoljub sasvim naravno upitati: "Pa šta sam uradio? Moju lijepu mladost dao u prazno. Kome, za koga? Za što?" Svugdje samo goli kruti materijalizam, sebičnost, nigdje razumijevanja, nigdje ljubavi? ... I on će naići na ono kobno: "Kad čovjek počne u svoje ideale sumnjati"...

Dugogodišnji zatvorenici često dolaze u iskušenja. Udbaši ti vajni pratioci svakog "sumnjivca" ne zaboravljaju svoje detektivske uloge iz vremena rata i nastavljaju posao u zatvoru. Sva im je zadata, da čovjeku naprave зло! Dešavalо se, da netko po izdržanoj kazni na vratima kaznione biva uhapšen, obtužen i ponovo suđen za djelo protiv naroda i države, počinjeno u zatvoru. – Zato sami osuđenici vode računa o svakom pritvoreniku i kažnjeniku, te obavješćuju jedan drugoga, koga se valja čuvati. Prije nego istekne kazna, vas će još jednoć pokušati obratiti na pravi put gospodin "istržitelj". Nekoliko dana samice, da opišete vaš život u vezi vašeg djela. Obraćanje obično više ne uspjeva. Obvezatan lječnički pregled, kako ne bi izašli [sa] ispravama, da ste bolestan, obaviti će neki zatvorenik, koji naravno ne će uzeti u obzir vaše prigovore. Vi ćete preći i preko toga, da se riješite zla, pakla, a njima je glavno, da ste vi takav nalaz primili bez prigovora, jer ste pismeno ih riješili odgovornosti, za vaše tjelesno zadobivene manjke u kaznioni. Prije nego li izadete, premetnuti će vas od pete do glave i skinuti do gola, pa vi ne smijete ponijeti ni svojih suza, ako ste ih opjevali ...•

DUVANJSKE RATNE I PRATNE PRILIKE: SVJEDOČanstvo Ruže Radoš

Ruža Radoš rođena je 5. prosinca 1919. u selu Blažuj pokraj Tomislavgrada, u obitelji Ilije i Mare rođ. Milić. Četiri razreda niže pučke škole pohađa od 1928. do 1932. u Školi časnih sestara milosrdnica u Tomislavgradu.

O svome životu Ruža pripovijeda: «Učiteljica mi je bila s. **Hilda Suagić**, rodom iz Travnika. Kao dijete sam prebolejela zarazu tifusa te sam zbog toga kasnila s polaskom u školu. Kao dijete sam bila

Ruža Radoš (lijevo) s Ljubicom Zubac, fra Davidovom sestrom, oko 1940.

pastirica i čuvala sam ovce i krave, pomažući u kućanskim i poljskim radovima. Kao djevojka s drugim djevojkama s Blažuja, čistila sam duvanjsku crkvu. U „stacom“ hotelu u Duvnu, počela sam raditi 1955. dok sam za vrijeme Drugoga svjetskoga rata radila kod frataru kao kuharica i krojačica.

Sjećam se kao dijete, kad je godine 1928. **Stjepan Radić** dolazio u Tomislavgrad. U Šujicu je pred nj izišlo gradsko izaslanstvo, koje ga je dopratilo dok ga je mnoštvo naroda dočekalo pokraj Hrvatskoga doma u Tomislavgradu s našim fratrima. Narod je bio obučen u tradicionalne hrvatske narodne nošnje uz svirku glazbe. Izaslanstvo je imalo hrvatske zas-

Piše:

Mate TADIĆ

tave, a pored Radića su išli duvanjski momci.

Sjećam se i **Tvrтka fra Smiljana Zvonara** s kojim sam bila generacija i skupa u školi. Dobro je učio a po naravi bio živan, vesel i nasmijan. Kasnije ga za vrijeme školovanja više nisam viđala,

nisu stigli partizani 1943. godine. Njihovim dolaskom, s braćom, sestrama i rođinom sam pet-šest dana izbjegla u Posušje. Ponovno smo se vratili roditeljima, koji nisu htjeli ići dok smo samo mi mladi izbjegli. To se dogodilo ljeti, pa smo boravili vani.

U vrijeme bombardiranja duvanjske crkve u gradu se nalazila njemačka vojska. Oko crkve su iskopali bunkere i bili su smješteni uokolo crkve i samostana, ali ne i u samostanu. Misleći da se njemačka vojska i streljivo nalaze u crkvi, britanska vojska je na nagovor partizana 1944. godine zrakoplovima bombardirala crkvu. U dva navrata prijepodne u 10 i 11 sati, crkva je bombardirana. Za vrijeme bombardiranja u bunkeru su se sklonili fra Šime Ančić, gvardijan fra Sebastian Lesko i fra Teofil Leko. U samostanskom se podrumu uza me nalazila i **Zorka**, sestra fra Ludvika Radoša s Blažuja.

Njemački vojnici su najviše bili smješteni u bunkerima, a neki su se zatekli i u samostanskom podrumu. **Šimun Ančić** i **Tome Jurić** iz Blažuja bili su kao samostanski radnici. Donijeli su u fratarskoj mlinici mljeti žito, a gvardijan ih je poslao da metu po crkvi. Zatekli su se za vrijeme bombardiranja u crkvi i poginuli. Bombardiranja vremenski nisu dugo trajala, ali su bila žestoka. Ranjenomu je njemačkom vojniku gvardijan fra Sebastian nosio malo rakije u bunker s tenkom. Sklonio se ispod tenka koji su u jednom času upalili. Fra Sebastian je ostao poliven uljem iz spremnika i bio u velikoj prašini.

Nakon što je bombardiranje stalo, prvi je fra Teofil ušao u crkvu te pronašao

osim njegove rodbine. Sjećam se dok je bio gvardijan u mostarskom samostanu, kako bi dolazi i u Duvnu te predvodio Misu i propovijedi.

Duvanjski samostan u doba rata

Prije početka Drugoga svjetskoga rata u duvanjskom se samostanu nalazilo pet-šest frataru. Na Mali Uskrs 6. travnja 1941. godine zapucalo je u Tomislavgradu. Njemački zrakoplovi su doletjeli iz smjera Prisoja te su bombardirali i pucali u Vučipolju oko Kologaja i Gradine, ali nisu dirali u grad. S početkom rata, talijanska vojska se nalazila u Duvnu.

Dok su se Talijani nalazili u Duvnu, nije bilo problema. Nije se ratovalo sve dok

Uoči Drugoga svjetskog rata

Duvanjski članovi Marijine kongregacije i pjevači crkvenog zbora s fra Klemom Dokom

mrtve Šimuna i Tomu - dvojicu radnika. Fra Teofil i ja smo ih nosili u sakristiju. Uvečer su ih ljudi odnijeli pokopati u tada zajedničko groblje Eminova Sela i Blažu-ja. Neprestano smo bili u iščekivanju, što će i kako dalje biti. Cijelo su to vrijeme ljudi iz grada, dolazili u samostanski podrum u sklonište. Uz katolike bilo je i domaćih muslimana, od kojih je još i danas živ svjedok **Hamza Karahasan**. Tada je radio u gradskoj pekarnici, čiji je vlasnik bio **Jozo 'Jozina' Bašić**. Kad je bježao u podrum, sa sobom je ispod pazuha iz pekarnice - koja se nalazila u podrumu na mjestu današnje Ivandine gostionice, preko puta „turskoga doma“ ponio kruh.

Cijelo smo ljeto proveli u podrumu, iščekujući zrakoplove i nova bombardiranja. Narod iz okolice bi noću išao svojim domovima, a danju se sklanjao u samostanskom podrumu. U vanjskim bunkerima su se isključivo nalazili njemački vojnici, gdje ostaju sve do dolaska partizana 1945. godine.

U bombardiranjima je uglavnom stradala i srušena crkva, dok je samostan ostao uz manja oštećenja prikladan za stano-

vanje. U samostanu su dugo vremena stanovali civili iz grada, koji nisu imali gdje drugo boraviti. Na jedvite jade su kasnije izmješteni. U samostanu je boravio i **Josip Broz Tito**, koji je odatle upravljao vojnim operacijama u Prozoru i okolici. Međutim, nitko od nas nije znao za njegov boravak, jer je tu bio kriomice i u tajnosti. U tom vremenu je bilo jako teško i s mnogo patnje. Partizani su nas robili i odnosili hranu, ali se u to vrijeme bilo mlado i lakše smo sve podnosili.»

Fra Mijo Čuić, graditelj spomen-bazilike i namješteni politički proces

Ruža nastavlja: «U osnovnoj školi, vjeronauk mi je predavao duvanjski župnik **fra Mijo Čuić**. Kad su se kopali temelji duvanjske crkve, cijeli bi naš razred dovodila vjeroučiteljica za čišćenje kamenja. Kamen za duvanjsku crkvu je vađen iz majdana 'Gola kosa', koji se nalazio ispod Blažu-ja. Za vađenje je najviše bilo domaćih muslimana i Roma, dok su majstori i klesari bili sa svih strana.

Nakon dolaska partizana 1945. godine u Duvno, fra Mijo je bio optužen od 'na-

rodne vlasti'. Upriličili su i javno suđenje u tzv. 'turskom domu', a glavna je optužnica bila kako je pokrštavao domaće Srbe. On je na te optužbe odgovarao: 'Ne može krst na krst! Kad se jednom krsti ne može ponovno!' Na javnom suđenju je svatko mogao prisustvovati te su se mnogi nalažili na mjestu odvijanja procesa i uokolo. Suđenje je trajalo nekoliko dana i u tom

Ruža Radoš u zreloj dobi

sam se vremenu dobro nakuhalo, a nisam imala od čega spremati niti što kuhati. Došli su fratri iz cijele Hercegovine pratiti suđenje. Iako su partizani sve odnijeli iz samostana, naši ljudi iz okolice hranili su fratre i donosili nam što je bilo potrebno.

Fra Mijo je najprije osuđen na smrt strijeljanjem, a potom su ga osudili na dvadeset godina robije. Kasnije je robijao u KP domu u Zenici. Rom **Hakija Vričić** ga je pred kraj života nosio i presvlačio, jer je fra Mijo ostao šlagiran. Muslimani i Romi su voljeli fra Miju, jer im je pomagao i dao im zaposlenje. Žalili su ga kad je bio osuđen i boravio u zatvoru.

Na suđenju ga je branio odvjetnik iz Zagreba. Jedan od dokaza njemu u prilog bio je da je fra Mijo posredovao, kod ustaškoga zapovjednika **Marka Ivića** u Livnu, za zatočene sugrađane. Marko je bio rodom iz Blažuja, a fra Mijo mu je poslao pismo po dječaku i mom rođaku **Ivanu Radošu** iz Blažuja. U dopisu je napisao: 'Pusti ljudi odmah na slobodu! Ne smije im faliti niti nokat!', što je dvaput podcrtao. Poruku su sakrili pod obojak opaska, a Ivan je preko planine Ošljara otisao za Livno. O poruci se tajilo i nitko nije znao. Čim je poruka stigla zapovjedniku u Livnu, zarobljeni su ljudi iz pojate na Eminovu Selu bili pušteni kućama. Ivan se već isti dan natrag vratio, dok ga je fra Mijo u šetnji čekao ponad muslimanskoga groblja. Markovu poruku u prilog puštanja zarobljenih Srba, fra Mijo je odnio stražarima koji su pustili ljudi. Fra Mijo je imao veliki autoritet i svi su ga voljeli, poštivali i slušali.

Spašavanje zarobljenih ljudi iz ustaškoga zarobljeništva, bio je jedan od glavnih dokaza o fra Mijinoj nedužnosti. Na suđenju je žena nadimkom '**Mestrouša**' iz sela Mrkodola uzviknula: 'Živio fra Mijo Čuić' te zamahnula bijelom maramom. Svi su prisutni prihvatali s muslimanima i ciganima te pljeskalii: 'Živio!' Tada je suđenje bilo prekinuto. Zbog toga su partizani ovu ženu uhvatili i iz dvorane je odveli na robiju u zatvor pola godine. To što je spasio ljudi, nije pomoglo fra Miji na suđenju. Bio je osuđen na smrt strijeljanjem, dok je prisutni narod bio razočaran i teško im je bilo prihvati njegovu presudu. Odmah je odavde odveden u Mostar na izdržavanje kazne, a kasnije prebačen u Zenicu.

Ujutro na Veliku Subotu 27. ožujka 1948. godine, nosila sam hranu na blagoslov. Sjećam se da je tom zgodom fra Sebastian rekao: 'Da nema Velikoga Petka, ne bi bilo niti Uskrsa!' Te su me riječi dalje vodile i davale snage da sve izdržim.

Pred mrak su došli oficir '**Muše**' i vojnik u pratinji, koji reče: 'U ime naroda, spremi se i poći ćeš s nama!' Sproveli su me u gradsku zatvorskiju ispostavu na saslušanje, gdje sam provela tri dana i noći. Pitali su me jesam li neprijateljskim vojniciima i vojsci u šumu, nosila pakete. 'Islednik' je bio **Mirko**, otac **Slobodana Praljka**. Najviše su me ispitivali noću, dok sam bila iza sna. Udarali su me po cijelom tijelu palicama, tako da više nisam mogla sjesti niti leći.

Poslije sam prebačena u KPD 'Čelovini' u Mostaru, gdje sam provela dva mjeseca pod istragom. Ispitivali su me, ali nije bilo fizičkoga maltretiranja. Zaisto su me ispitivali kao i prije u Duvnu, a u mostarskom sam zatvoru nekoliko dana bila i u samici. U samici bih stala uza zid i molila Duha Svetoga za snagu da sve izdržim. Bilo im je u cilju da lažem o drugima i optužim, kako bi ih mogli osuditi.

U isto vrijeme se u mostarskoj 'Čelovini', nalazio i mostarsko-duvanjski biskup **dr. Petar Čule**. Po čelijama su se nalazili lanci za vezanje i mučenje. Tu sam zatekla i sestru **fra Hadrijana Sivrića**. A komunisti su na fra Hadrijanovo Mladoj misi 1948. godine, rastjerali sve prisutne. Ona je došla u zatvor trudna, a rodila je u bolnici dok su je čuvali.

U zatvorskoj su se ispostavi u Prisoju nalazile **Vikica Marković** i **Krista Rubić** iz Tomislavgrada. Bile su mučene i pod prisilom izjavile da su u vrijeme Drugoga svjetskoga rata, pomagale neprijateljskoj vojsci i nosili hranu u šumu. Poslije je upriličeno suđenje u Livnu, gdje su povukle izjave. Na sudu su ih pitali, zašto su dale tu izjavu? Na to su izjavile da je to zato, što su bile mučene. Krista je izjavila: 'Znali su oni da nismo krive!' Vikica više nije mogla trpjeti maltretiranje. Vidjela je sapun na prozoru i na pitanje: 'Što si nosila vojsci?', izjavila: 'Eto, taj sapun!'

Krista mi je tada rekla: 'Lako je bilo Isusu, dođe anđeo i pokrijepi ga. A nas nema tko!' Nakon boravka u livanjskom zatvoru, Krista i Vikica su prebačene u zatvor u Duvnu. Ja sam nakon mjesec dana puš-

tena doma, a one su i dalje ostale. Jedno vrijeme su nas u zatvoru stavili da budemo skupa. Poslije smo se viđale, a s Višicom sam skupa radila i u duvanjskom 'starom' hotelu.'

Vrijedno je spomenuti kako je zbog istih razloga bila privredna i časna sestra milosrdnica **Lea Grbešić**. U samostanu milosrdnica u Tomislavgradu djelovala je kao učiteljica. Uz to je lijepo svirala i pjevala.»

Ruža nastavlja svjedočeći: «U Prisoju i Mostaru u 'Čelovini' s. Lea se nalazila kao

R. Radoš u prosincu 2009. godine

i mi dok je bila pod istragom, a poslije je prebačena u KPD Zenica. U isto smo vrijeme bile pod istragom u 'Čelovini', ali odvojene jedna od druge po čelijama. Kao posljedice maltretiranja i mučenja, s. Lea je doživjela živčani slom i pomračenje uma. Čulo se po cijelom zatvoru, kako bi cijelu noć nogama i rukama udarala u zidove i vrata čelije. Neprestano bi ponavljala: 'Ti lažeš!, Ti lažeš!, Ti ćeš u pakao! Mene je drug Tito rekao pustiti na slobodu!'

Prema Ružinim riječima, s. Lea bi u takvome teškom stanju znala sa sebe svući odjeću. Čuvari su, ipak imali obzira te su od nje zaklanjali lice. Kasnije je osuđena na pet godina zatvorske kazne u Zenici. Nakon izdržane kazne Ruža ne zna točno, što je dalje bilo sa s. Leom, ali je sigurna da se od svega oporavila te nastavila normalno živjeti i raditi. •

U POVODU 150. OBLJETNICE STRANKE PRAVA I 115. OBLJETNICE SMRTI OCA DOMOVINE DR. ANTE STARČEVIĆA

KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA (XV.)

17. VII. 1919. Spajanjem Starčevićeve stranke prava (milinovci) i Napredne demokratske stranke nastaje *Hrvatska zajednica* (HZ). Korijeni su joj u Narodnom klubu Privremenog narodnog predstavništva. HZ je nastupao kod izbora 1920. i 1923. na području BiH kao Hrvatska težačka stranka. Zajednica se zalagala za federalizaciju države, a od 25. studenog 1924. na prijedlog Trumbića prihvata republikanski program. U svibnju 1921. stvara s HSP-om i HRSS-om Hrvatski blok (HB).[1]

23. V. 1920. U Klagenfurtu je umro veliki hrvatski vojskovođa i domoljub Svetozar pl. Boroević. Taj istaknuti, i nepravedno zapostavljen, Hrvat pravoslavne vjere rođen je 13. prosinca 1856. u Umetiću kraj Hrvatske Kostajnice. Više o njemu u tekstu na dan rođenja.

28. XI. 1920. Održani su izbori za Ustavotvornu narodnu skupštinu (Konstituantu) Kraljevstva SHS. Rezultat hrvatskih stranaka je sljedeći: *Hrvatska pučka seljačka stranka* (HPSS) dobila je 230.590 glasova i 49 mandata (1 od njih je pravaški); *Jugoslavenska muslimanska organizacija* (JMO), koju su činili većinom Hrvati, 111.006 glasova i 23 mandata (15 Hrvata muslimana, 2 Srbinu muslimana i 6 nedeklariranih);[2] *Hrvatska zajednica* (HZ) 64.267 glasova i 11 mandata, od toga 38.400 glasova i 7 mandata u BiH gdje je nastupila kao Hrvatska težačka stranka; *Hrvatska pučka stranka* (HPS), koja je zastupala katoličko jugoslavstvo, 46.599 glasova i 9 zastupnika; i **HSP** 10.135 glasova i 2 zastupnika, dok je treći pravaš (stari frankovac Krunoslav Lokmer) izabran na zajedničkoj listi s HPSS-om u Lici. Izabrani pravaši bili su Mirko Košutić (grad Zagreb) i Dragutin pl. Hrvoj (Modruško-riječka županija).[3]

19. II. 1921. Osnovana je strukovna organizacija – Hrvatski radnički savez – pri čemu je važnu ulogu imao odvjetnik dr. Ante Pavelić. Godinu dana kasnije počinje izlaziti i glasilo *Hrvatski Radnik*. To je reakcija na niz lokalnih pobjeda *Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista)* [od lipnja 1920. KPJ] u hrvatskim gradovima. Tako npr. u Zagrebu 20.

Priredio:

Mladen KALDANA

ožujka 1920. komunisti osvajaju 20 od ukupno 50 mandata. Nužnost osnutka HRS-a jednostavno je izrazio, tada izvanstranački (propravaški), tjednik *Hrvatska Misao*: „Naše radništvo se mora vratit k nacionalizmu [sic!]“. HRS je nastao iz Hrvatskog radničkog kluba osnovanog sredinom 1920. S obzirom na (predraskolni) pravaški Hrvatski radnički klub i glasilo *Hrvatski Radnik* iz 1895., kao i na frankovačku Hrvatsku radničku stranku (isto HRS), kristalno je jasno pravaško naslijeđe Saveza. Premda će već 1922. vodstvo u Savezu preuzeti HRSS, pravaški utjecaj nikada nije posve nestao.[4]

denom 1922. zbog suprotnosti između HRSS-a i HSP-a.[5]

14. I. 1922. Hrvatsko narodno zastupstvo, koje čini 63 zastupnika Hrvatskog bloka u beogradskoj Ustavotvornoj skupštini (50 HRSS, 11 Hrvatska zajednica i 2 HSP), prihvata nacrt teksta za Međunarodnu konferenciju u Genevi – *Memorandum Hrvatskog bloka*. Konačan tekst memoranduma prihvaćen je 25. ožujka. Njime se poziva na hrvatsko državno pravo, ističe neprekinuta hrvatska državnost i ne priznaje novonastala država, nazivajući je „medjunarodno priznato područje Slovenaca, Hrvata i Srba“.[6]

25. III. 1922. Hrvatski radnički savez je primljen u Hrvatski blok kao „samostalni faktor“.[7]

Panorama Zagreba 1925.

21. V. 1921. Prvi javni istup još neslužbenoga Hrvatskog bloka (HB) – saveza HSP-a, HRSS-a i Hrvatske zajednice (HZ). Toga se dana obratio javnosti *Porukom hrvatskom narodu*. HB je službeno stvoren početkom kolovoza, kada je formiran Izvršni odbor, u koji je ušlo šest „seljaka“ te po tri pravaša i zajedničara. Predsjedništvo su činili: Stjepan Radić (HRSS), Mate Drinković (HZ) i Mirko Košutić (HSP). Blok se raspada u stu-

1. XI. 1922. List *Hrvatska Misao* postaje glavno glasilo HSP-a. Do tada je bio „izvanstranački tjednik“. Međutim, *Hrvatska Misao* od samog početka izlaženja (lipanj 1920.) nastupa s pravaških položaja. U razdoblju ožujak 1923.-travanj 1924. zamjenjuje ga *Pravaš*.[8]

16. VIII. 1924. *Hrvatsko Pravo* počinje opet izlaziti kao glavni organ HSP-a, umjesto *Hrvatske Misli*.[9]

20. X. 1925. Stvoren je novi (drugi) Hrvatski blok u koj su ušli HSP i Hrvat-

ski seljački republikanski savez Stjepana Buća.[10]

5. VI. 1926. Izšao je prvi i jedini broj glasila Hrvatskog akademskog pravaškog kluba „Kvaternik“ – *Kvaternik. Kulturno-politički literarni mjesecačnik hrvatskih sveučilištaraca*. Zbog svoje borbenosti i hrvatskog nacionalizma odmah je zabranjen.[11]
16. XI. 1926. Tim datumom je datiran proglaš „Za slobodu Hrvata i hrvatske Domovine“, koji je kao uvodnik objavljen u prvom broju lista *Starčević* (glasilo Hrvatske pravaške republikanske omladine).[12]

3. II. 1927. U Zagrebu je umro značajni hrvatski kulturni djelatnik i kontroverzni političar, među ostalim i frankovac, Izidor Iso Kršnjavi. Rođen je 22. travnja 1845. u Našicama. Nešto više u tekstu na dan njegovog rođenja.

13. III. 1927. Na gradskim izborima u Osijeku Hrvatska federalistička seljačka stranka (HFSS) je pomela HSS, osvojivši 2505 glasova i 15 mandata, nasuprot HSS-ovih 291 glas i 2 mandata. HFSS je osnovan u siječnju 1926., zbog Radićeve kapitulacije pred Beogradom, spajanjem bivše Hrvatske zajednice i dijela nezadovoljnika iz HSS-a. Najvažnija stranačka osoba bila je Ante Trumbić, koji se počeo vraćati starčevićanstvu. U i oko HFSS-a bila je mnoštvo starčevićanski orientiranih osoba i budućih dužnosnika u NDH, npr. Milovan Žanić, Mile Starčević mlađi, Mladen Lorković, Stjepan Uročić i Matija Kovačić. Na osječkim gradskim izborima nije bilo liste HSP-a, pa je od svih postavljenih stranačkih lista HFSS bio najbliži pravaštvu te je sigurno dobio većinu glasova osječkih starčevićanaca. HFSS tri mjeseca kasnije stupa u Treći Hrvatski Blok (III. HB), koji je bio pod snažnim utjecajem pravaškoga državotvornog nauka i Šufflave terminologije. Usvojena Načela HB-a svojim državnopravnim postavkama, kao i terminologijom, posve jasno proizlaze iz HSP-ovih postulata, a federalizam se u tim Načelima uopće ni ne spominje.[13] Osječko građanstvo i inteligencija na gradskim izborima jasno su pokazali da ne podržavaju Radićevu oportunističku politiku.

17. V. 1927. Na gradskim izborima u Splitu Trumbićev HFSS je bolje prošao od HSS osvojivši 1177 glasova i 8 mandata, nasuprot 971 glasa i 7 mandata radićevaca. Pitanje veze starčevićanstva i HFSS-a je objašnjeno u natuknici o grad-

Mirogojski spomenik Prosinačkim žrtvama (polje 91)

skim izborima u Osijeku. Stjepan Radić više nije mogao tvrditi da njegova stranka predstavlja splitsko građanstvo i inteligenciju.[14]

18.VI.1927. Održan je u Zagrebu Prvi sabor Hrvatske pravaške republikanske omladine (HPRO) na kojem je osnovan Savez Hrvatske pravaške republikanske omladine (SHPRO), na čelu s Branimirovom Jelićem. Prisutna je bila 41 organizacija/podružnica pravaške mladeži. HPRO je nastao 1926. od građanske, radničke, studentske i srednjoškolske pravaške mladeži (Hrvatski akademski pravaški klub „Kvaternik“). „Kvaternik“ su osnovali pravaški studenti u drugoj polovici 1921. kao Hrvatski akademski klub da bi uskoro uzeli u naziv i „pravaški“ Glasilo (S)HPRO-a bio je list *Starčević* koji izlazi od studenog 1926.[15] Može se ponegdje u literaturi naći da HPRO znači još i Hrvatska pravaška revolucionarna omladina, Hrvatska pravaška revolucionarna organizacija te Hrvatska pravaška radnička omladina.[16]

19. VI.1927. U Hrvatski blok (HB) pristupa Hrvatska federalistička seljačka stranka (HFSS). Još u listopadu 1925. obnovili su HB (drugi po redu) Hrvatski seljački republikanski savez (HSRS) i HSP. Treći HB (Trumbićev HFSS, Bućev HSRS i Pavelićev HSP) predstavljao je istinsku hrvatsku nacionalnu oporbu „pragmatičnom“ Radićevom HSS-u. HB je organizacijski znatno ojačao, te je postojala mogućnost da preraste u jedinstvenu političku stranku čak i pokret, sa zajedničkim ciljem „oživotvorenja hrvatske državne samostalnosti“ na temelju hrvatskog državnog prava. Iz ovoga je vidljivo da se Hrvatski blok sastojao od „starih i novih pravaša“. Na lokalnim izborima 1927. u Zagrebu, Splitu i Osijeku HB dobiva više mandata od HSS-a, što pokazuje da građanstvo i inteligencija više ne vjeruje Radiću. Na državnim izborima u rujnu 1927. ipak HSS (p)ostaje vodeća hrvatska stranka zahvaljujući glasovima seljaka. HB je osvojio oba zagrebačka mandata – odvjetnik Ante Pavelić (HSP) i Ante Trumbić (HFSS). Glavni grad je jasno progovorio, pravaški i nacionalno.[17]

(nastavit će se)

Bilješke

- [1] R. HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*, 77.-79., 114.-115.; I. PETRINOVIC, *Ante Trumbić*, 245.-246.
- [2] F. KARIHMAN, „Zasluzni i spomena vrijedni Hrvati-Muslimani u godini 1986.“, (*Hrvatska revija*, 1987.), F. KARIHMAN, *Hrvatsko-bošnjačke teme*, 81. Premda izjavi Hamida Kurbegovića (1964.), narodnog zastupnika JMO-a, odnos među izabranim zastupnicima JMO-a bijaše: 13 Hrvata, 5 Srbinu, 4 neopredijeljena, 1 Bošnjak i 1 Jugoslaven (Atif PURIVĀTRA, *Jugoslovenska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Sarajevo 1977., 77.-78., blj. 54.). S druge strane, pak, Mirsad Bakšić tvrdi da od 24 poslanika JMO-a, Hrvatima se izjasniše njih 23 [M. BAKŠIĆ, „Džafer beg Kulenović (1891.-1956.)“, *PZ*, br. 81 (prosinac 1998.), 43.]
- [3] R. HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*, 98.-106. Dragutin pl. Hrvaj izašao je na izbore u Modruško-riječkoj županiji s pravaški orijentiranim skupinom *Složni Hrvati*, premda je tada član HPSS-a. Do definitivnog razlaza s Radićem dolazi krajem 1922. Tada i pristupa/vraća se HSP-u i postaje jedan od izdavača pravaškog glasila *Hrvatska Misao*. Hrvaj je kao pripadnik skupine oko lista *Hrvatstvo* bio važna osoba u „frankovačko-klerikalnoj“ fuziji 1910. Iste je godine kao *frankofurtimās* izabran u Sabor, sljedeće godine pak kao pripadnik „složne“ Stranke prava, da bi 1913. kao milinovac postao narodni zastupnik. Nakon izdaje hrvatskih interesa od strane milinovačkog vodstva u studenom 1918., Hrvaj pristupa Radićevoj stranci, no njegova ukorijenjenost u Starčevićevu misli moralna je rezultirati odlaskom/povratkom u HSP. Do kraja života (14.X.1941.) djelovat će sa starčevičanskih pozicija [B. KRIZMAN, *Korespondencija Stjepana Radića*, sv. 2., 34., 63., 79., 82., 546.-549.; Stjepan MATKOVIĆ, „Dragutin Hrvaj“, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 5,
- Zagreb 2002., 739.-740.; Mario JAREB, „Hrvatski nacionalisti i djelo Ante Starčevića od atentata u Marseillesu do uspostave Nezavisne Države Hrvatske (1934. – 1941.)“, *Pravaška misao i politika*, 289., 292.].
- [4] Bosiljka JANJATOVIĆ, *Politika Hrvatske seljačke stranke prema radničkoj klasi. Hrvatski radnički savez 1921–1941. godine*, Zagreb 1983., 71.-79.; H. MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica“, H. MATKOVIĆ, *Studije iz novije hrvatske povijesti*, 98.-99.; M. JAREB, *Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine*, 36., bilj. 104.
- [5] Hrvoje MATKOVIĆ, „Stjepan Radić i Hrvatski blok“, *RZHP*, sv. 32-33/1999.-2000., 267.-276.
- [6] Vidi memorandum i dva nacrtta u: J. HORVAT, *Politička povijest Hrvatske*, sv. 2., 226.-229., 230.-235.
- [7] B. JANJATOVIĆ, *Politika Hrvatske seljačke stranke prema radničkoj klasi*, 74.-76.
- [8] Ante PAVELIĆ, *Doživljaji II*, Zagreb 1998., 436.
- [9] HP, br. 4870 (16.VIII.1924.), 1.
- [10] V. RAJČEVIĆ, *Revolucionarni omladinski pokret u Hrvatskoj*, sv. 1., 129., bilj. 562.
- [11] J. JAREB, „Kratki životopis dra Branimira Jelića“, *Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića*, (pr. J. Jareb), 605.
- [12] *Isto*, 607.
- [13] Ljubomir ANTIĆ, „Hrvatska federalistička seljačka stranka“, *RZHP*, sv. 15/1982., 173.-180., 185.-193.; R. HORVAT, *Hrvatska na mučilištu*, 339.
- [14] Lj. ANTIĆ, „Hrvatska federalistička seljačka stranka“, *RZHP*, sv. 15/1982., 191.
- [15] J. JAREB, „Kratki životopis dra Branimira Jelića“, *Političke uspomene i rad dra Branimira Jelića*, (pr. J. Jareb), 604.-607.
- [16] B. KRIZMAN, *Ante Pavelić i ustaše*, 68., bilj. 27.
- [17] Lj. ANTIĆ, „Hrvatska federalistička seljačka stranka“, *RZHP*, sv. 15/1982., 189-194.♦

JOŠ O PITOMCIMA DOMOBRANSKOG ODGOJILIŠTA U SARAJEVU

U prethodnom broju *Političkog zatvorenika* (br. 242, svibanj 2012.) na str. 31.-32. objavljene su uspomene **Ivana Hajdinjaka**, s dvije fotografije pitomaca Domobranskog odgojilišta u Sarajevu. Uz pomoć **Tomislava Vukovića** i **Josipa Katića**, autor se pokušao sjetiti imena svih pitomaca upisanih u četvrti razred 1942. godine. Popis onih koji se nalaze na fotografiji (njih 46), proširen s još nekoliko pitomaca upisanih u I. i II. razred (gimnazije) tijekom nastavka školovanja, podijeljen u a) i b) razred Škole Vojskovođe Slavka Kvaternika u Karlovcu od 1943. do 1945. godine.

Evo imena pitomaca, s mjestima njihova rođenja: Stjepan Androić (Peršaves - Mače, Zlatar), Zvonko Barišić (Kupres), Stjepan Begić, nećak gen.

Begića (Andrijevci), Zdenko Bilan (Kukuljica, Ugljan), Ilija Brekalo (Doboj), Nikola Blažević (Klijevci, Sanski Most), David Brčić (Livno), Hasan Čorić (Foča), Božo Desnica (Vrana, Biograd), Muhamed Dervišević (Međeda), Antun Dremel (Banova Jaruga), Mato Dremel (Banova Jaruga), Miroslav Fištirović (Koprivnica), Krešimir Golek (Hrtkovci, Srijem), Nedžip Granov (Pljevlja, Ustikolina), Marinko Grbati (Starigrad, Hvar), Ivan Hajdinjak (Sv. Đurđ, Ludbreg), Josip Horvatić (Knežinec, Sisak), Stjepan Hršak (Radoboj, Krapina), Fehim Isaković (?), Branko Ježić (Sv. Ivan Žabno), Refik Kapetanović (Prijedor), Rešad Kapetanović (Prijedor), Sead Kapetanović (Prijedor), Mujo Kasapović (Višegrad), Ante Katalinić (Gospić), Josip Katić (Slunj),

Stjepan Kostelac (Mostanje, Karlovac), Slavko Kovačić (Mihovljani, Zlatar), Berislav Kozina (Zavidović), Ivan Lalić (Slunj), Josip Leple (Sarajevo), Ervin Mačković (Zagreb), Filip Majić (Krapičina-? Metković), ? Mamić (Ljubuški), Cvjetko Pajeur (Feričanci), Krešimir Rajić (Konjic), Mehо Sačić (Borač, Nevesinje), Enver Softić (Sarajevo), Milan Sorić (Perušić), Nedjelko Šarac (Čitluk), Mirko Špac (Varaždin), ? Šunjić (Glina ili Zavidovići), Dominko Šutić (Ličge, otac emigrant), Jakov Trgovčić (Duga Resa), Janko Tušek (Radoboj, Krapina), Karlo Usmijani (Otočac), ? Vuksanović (Moravice), Tomislav Vučković (Modruš, Ogulin), Karlo Vajler/Weiler (Tuzla ili Derventa), Kazimir Vukoja (Čitluk) te Ante Vila (?).♦

O TUĐMANU, UZ DLAKU AKADEMSKIM PODUZETNICIMA I POLITIČKIM TRGOVCIMA (III.) (U povodu knjige Jamesa J. Sadkovicha *Tuđman: Prva politička biografija*)

Može se grubom nazvati Sadkovicheva ocjena da se po Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, dok je Tuđman s partijskom potporom i subvencijom objavljivao svoje prve knjige, sudilo hrvatskim gimnazijalcima i sveučilištarcima. Ocjena jest gruba – jer su podjednaku lojalnost totalitarnom jugoslavenskom režimu demonstrirali i mnogi drugi, ne samo svjetovnjaci, nego i *crkvenjaci* – ali time ona ne prestaje biti točnom. Štoviše, mogla se ta suprotstavljenost tadašnjih Tuđmanovih idea i hrvatske stvarnosti prikazati i u jačim, dramatičnijim tonovima od onih kojima se Sadkovich poslužio. Iako za potrebe naglašavanja te Tuđmanove lojalnosti režimu (koji je bio ne samo totalitaran, komunistički, nego i jugoslavenski!) Sadkovich spominje svega par suđenja (preskačući one tisuće anonimnih što su upravo robijale diljem Jugoslavije), on ne ostavlja prostora nikakvoj iluziji: lojalnost jednom brutalnom režimu brzo je nagrađena, pa je Tuđman vrlo brzo postao najmlađim generalom Jugoslavenske narodne armije.

Ne odbija Sadkovich olako ni često ponavljaju optužbu da je Tuđmanov publicistički rad bio plagijatorski, smatrajući kako ga se bez velika krvanja smije nazvati bar *kompilatorom* koji se nije ustezao obilno – često bez navođenja ili zahvale – korištiti trud svojih suradnika. No, znade da to nije pravi motiv napadaja koji su uslijedili. Ono što je stvarno *žuljalo* Tuđmanove kritičare pedesetih godina – koji se, uostalom, po ozbilnosti historiografskog rada i znanstvenosti pristupa nisu bitno razlikovali od onoga koga su napadali – bilo je zapravo nešto drugo. Bila je to ideološko-politička potka Tuđmanova publicističkog rada i njegove političke implikacije. Svima je, i napadačima i napadnutome, bilo jasno: rasprava o onome što se nazivalo *narodnooslobodilačkom borborom* nije bila rasprava o historiografskoj metodi, nego je bila rasprava o preras-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

podjeli političke moći u Jugoslaviji danas i sutra, i štoviše, bila je to rasprava o samom unutarnjem uređenju jugoslavenske države. Za onaj korak dalje, da to postane i raspravom o (ne)mogućnosti postojanja Jugoslavije, nijedna strana nije ni izbliza bila spremna.

Da je Tuđman bio uvijek nacionalno svjestan, o tome se teško može dvojiti. I neskloni mu Stjepan Bobek, hrvatski nogometni prisiljen 1945. da *dobrovoljno* odseli u Beograd i zaigra za «Partizan» u kome je jedno vrijeme predsjednikovao budući hrvatski predsjednik, više je puta ponovio kako mu je Tuđman govorio: «Štef, pa ti si naš, Hrvat, zar ne?». No, od svijesti o nacionalnoj pripadnosti do rodoljublja put je podjednako dug kao od rodoljubnog osjećaja do izgrađenog nacionalizma.

Tuđman šezdesetih nije nastupao s hrvatskih separatističkih niti s protokomunističkih pozicija, a nije bio čak ni nekakav rodonačelnik ili perjanica struje među komunistima hrvatskog podrijetla koju bi se u nekoj državnopravnoj kategorizaciji moglo uvjetno nazvati *jugoslavenskim federalistima*. On je bio tek suputnik te struje, koga su prilike – a možda i ljudi koji su htjeli ostati u zavjetrimi – u jednom trenutku gurnuli u prvi plan. Činili su tu skupinu pojedinci puno utjecajniji i moćniji od njega (pa i kad se međusobno nisu podnosili, poput Krleže i Bakarića), koji su shvaćali da je komunistička Jugoslavija samo prividno i nominalno federativna država, i da u tome silno centraliziranom sustavu danomice jačaju unitarističke tendencije koje će u konačnici i njih pomesti s političke pozornice. Tim se tendencijama valjalo suprotstaviti, makar se po potrebi taj otpor platilo pojačanom represijom na unutarnjem planu. Računalo se pritom i na diskretnu potporu jugoslavenskog samodršca Josipa Broza Tita,

koji je svoju vladavinu osiguravao i manevriranjem između karijerističkih ambicija i spletaka vlastitih suradnika i njihovih *baza*.

Nije se, dakle, radilo o borbi za Hrvatsku, nego o nadmetanju za vlast u kome su Hrvatska i njezin položaj postali instrumenti. Podudarila su se tako tri čimbenika: potreba tih krugova da borbom za prošlost osiguraju vlastiti položaj u sadašnjosti i pozicije u budućnosti, Tuđmanova ambicija da postane Netko i na znanstvenome i na društvenom planu, te njegova nesumnjiva inteligencija, oboružana iznimnom marljivošću i rijetko vidjenim organizacijskim sposobnostima. Bio je kao stvoren za utemeljitelja i prvog ravnatelja Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske: «Čini se sigurnim da je Tuđmana regrutirala partijska hijerarhija u glavnom gradu Hrvatske, a kako bi osigurali da će mjesto prihvati Bakarić mu je možda čak obećao mjesto u Izvršnom komitetu Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske» (str. 79.). Kako dostupnih izvora prvoga reda zasad

Tuđman s Vasom Bogdanovim i njegovom suprugom

nema, ostat će nejasno (pa Sadkovich na to ni ne pokušava dati odgovor), je li se radio i o krupnijem ulogu, i je li Tuđman – što proizlazi iz nekih razmišljanja – imao stupiti na Bakarićevu mjesto.

Tako se Tuđman početkom 1960-ih vratio u Zagreb, grad koji je prije petnaestak godina temeljito očišćen od svih *narodnih neprijatelja i sumnjivaca*, ali je u njemu – jer se povijest nasiljem ne da zaustaviti – polako stasao novi naraštaj intelektualaca nespremnih na svijet gledati samo kroz partijske naočale. Uselio je u vilu koju su *narodne vlasti* prije njega dale na korištenje mons. Svetozaru Rittigu, jednom iz galerije likova što prate svako razdoblje našega života, koji su uvijek spremni staviti se na raspolažanje tuđinu i legitimirati okupaciju. Život u vili i na visokoj nozi Tuđmanu se uvijek dopadao; i po tom je on bio ravnopravni pripadnik onoga što je Đilas nazvao *novom klasom*, a što je zapravo bilo samo pokušaj komunista da zauzmu mjesto stare, građanske klase koju su tako zdrušno nastojali istrijebiti.

No, važnije od toga bilo je Tuđmanovo useljenje u gornjogradsku palaču u Opatičkoj 10, duboko natopljenu poviješću. Nema sumnje da je u sobu obloženu masivnom hrastovinom, u kojoj su stolovali pojedinci što su zaorali podublje brazde u hrvatskoj povijesti, od Ise Kršnjavoga do Mile Budaka, ušao da ostane, a ne da ga iz nje istjeraju. I krenulo mu je dobro. Polako je počeo jačati Institut koji je u prvi mah imao samo 20 zaposlenika od kojih je tek četvero imalo visoke akademske stupnjeve. Nije mu smetalо što je partijski komitet morao prethodno potvrditi promaknuća stručnjaka, jer i on je bio *kadrovič*, pa je znao kako se u komunizmu naprduje! Krležu mu je otvorio stranice Akademijina časopisa *Forum*, pa je Tuđman u kratkom roku postao dijelom zagrebačke elite.

Mogao je, nema sumnje, izabrati u egzistencijalnom smislu lakši i ravniji put. Da se nije upletao u provokativne i opasne teme, već bi nekako stekao formalnu visokoškolsku izobrazbu, a ni oko doktorata ne bi imao većih poteškoća. S potporom Krleže i *čika u kožnim mantilima* otvorio bi se ravan put prema zgradbi na Zrinjevcu: u Akademiju su, uostalom, ulazili i oni koji mu nisu bili ni do koljena.

Umjesto toga, nastavlja se Tuđmanova intelektualna i politička preobrazba koja bez njegova snažnog nacionalnog osjećaja, pa i nacionalnog osjećaja ljudi s koji-

S Miroslavom i Belom Krleža

ma se družio, ipak ne bi bila moguća, niti bi išla u smjeru u kojem je išla.

Sadkovich uvjerljivo pokazuje kako je isprazno Hudelistovo *psihologiziranje* u kome se ta preobrazba objašnjava isključivo Tuđmanovom ambicijom, dokazujući da su pored te ambicije iznimnu važnost, vjerojatno i veću, imali dublji uzroci: svakoga tko je htio vidjeti, stvarnost je uvjeravala kako nacije i države ne umiru baš onako kako su to predviđali marксистко-lenjinistički pamfleti, i kako tzv. nacionalno pitanje u komunističkoj Jugoslaviji nije «riješeno». Naprotiv, ono je tinjalo ispod površine i iznova prijetilo eksplozijom. Tuđmanov pristup osjetljivim temama kao što su nacionalni sastav partizanskog pokreta ili žrtve Drugoga svjetskog rata, napose žrtve nastradale u logorima (u Jasenovcu u prvom redu), vrlo su mu brzo priskrbile satnije neprijatelja. Dok je broj njegovih pokrovitelja i prijatelja bivao danomice manji, svodeći se na uski krug oko Krleže i Vase Bogdanova, u napadajima na Tuđmana natjecali su se brojni publicisti i povjesničari, od tipičnih jugoslavenskih unitarista kao što su bili nekadašnji Ijotićevac Ferdo Čulinović ili beogradski miljenik Bogdan Krizman, do onih koji su se kasnije razvili u ozbiljne pisce, poput Ljube Bobana ili Fikrete Jelić Butić, i koji su, kako primjećuje Sadkovich, dosta godina nakon što su Partiji poslužili u brutalnome i podmuklom obračunu s Tuđmanom, u svojim istraživanjima došli zapravo na pozicije što ih je Tuđman zastupao već u drugoj polovici šezdesetih. (Bilo bi, dakle, um-

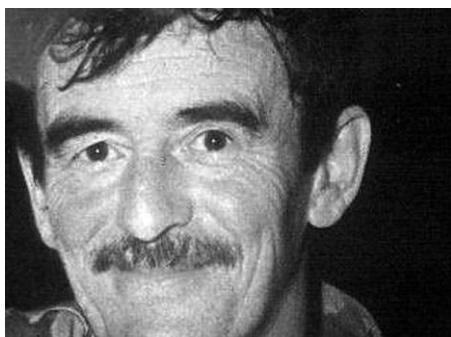
jesno postaviti pitanje: tko je brže i bolje shvaćao povijesne procese, oni ili Tuđman, i komu onda s većim pravom pripada atribut znanstvenika?)

Tuđmanova je eliminacija bila neizbjedna, a totalitarni je režim – kao toliko puta u povijesti – i u tom slučaju od sebe odgurnuo onoga tko mu je zapravo bio odan i koga se moglo *odnjegovati* u faktičnog apologeta kako komunizma, tako i mlakim hrvatstvom začinjena jugoslavensvta.

Unatoč tomu što je Institut s Tuđmanom na čelu postao politički problem, sâm je njegov ravnatelj bio *presitna riba* da bi se njegovo uklanjanje s javne pozornice moglo tumačiti kao pokušaj održavanja ravnoteže ili neka satisfakcija Srbima nakon smjene Aleksandra Rankovića na Brijunskom plenumu 1966. godine: Ranković nije bio samo simbol krute i bezobzirne strahovlade *Uprave državne bezbednosti*, nego je u neku ruku postao simbolom srpskog i srpske dominacije u Jugoslaviji. Nasuprot tome, Tuđman je bio još uvijek vrlo daleko od toga da postane simbolom hrvatstva. Nije to postao ni u doba Hrvatskog proljeća – kako se kasnije nazvao masovni pokret («maspok») – procesa labavljenja partijskog centralizma i ograničene reforme jugoslavenske federacije, što se stidljivo nazirao već početkom šezdesetih, a simbolički je započeo Rankovićevom smjenom ili, još jasnije, *Deklaracijom o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* iz ožujka 1967. godine.

(nastavit će se)

"ROĐEN KAO IRAC, POGINUO KAO HRVAT"

Thomas Crowley "Irac" je već za života postao legenda. Među brojnim stranim dragovoljcima koji su tijekom Domovinskog rata branili Hrvatsku, on se posebno ističe. Njegov ratni put je sljedeći:

- 1991. pristupa prvoj bojni HOS-a Ante Paradžik. Na Novljanskom i Jasenovačkom ratištu djeluje kao diverzant. Godine 1991. u prosincu prelazi u IX. bojnu HOS-a u Split, biva glavni instruktor hosočev u kampovima Trogira i u Čijevu.

- Livanjska bojišnica - ovdje je ostala mnogima u sjećanju činjenica kako je posve sam zarobio Tenk 55.

- Mostarsko ratište
- Dubrovačko ratište
- Popovo polje
- akcija Maslenica, oslobađanje Škabrnje, a u Zemuniku Gornjem biva teško ranjen.

- u Prkosu je do kraja travnja 1993. godine, nakon toga izvodi akciju Kakma kod Biograda, gdje je zapovijedao akcijom.

- Drniško ratište, Svilaja, akcija Donje selo, da bi 1994. godine vodio kamp za obuku za 114 brigadu. Ove kampove je prošlo oko 2000 pripadnika 114 brigade. Treći put je ranjen.

- na Južnom ratištu 10. lipnja 1995. godine pogiba.

Vojnika je bilo puno, ali ratnika poput njega...

Na snimkama se vidi kako hosočevi na pogrebu, HV i svi oni koji su ga poznavali odaju dužno poštovanje, ali i pokazuju

ponos. Veliki je to ratnik, diverzant, izvrstan taktičar, obučio je mnoge vojnim vještinama, irski Hrvat velikog srca. Njegovi suborci obilježavaju svakog 10. lipnja tužnu obljetnicu u Splitu, gdje je pokopan, i s ponosom se sjećaju njega, legende. Sjetimo se i svi koji živimo na slobodi zahvaljujući njemu, kao i svim poginulim hrvatskim braniteljima.

Laka ti hrvatska gruda, Tome...

Damir MARKUS

U SPOMEN

MARKO MAJHEN

Gornje Vratno

29. ožujka 1927. – 4. lipnja 2012.

Za Domovinu robijao tri godine, pet mjeseci i četrnaest dana

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Rijeka

U SPOMEN

ANTE ŠARIĆ

29. svibnja 1929. – 7. svibnja 2012.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Rijeka

IN THIS ISSUE

During the Greater-Serbian aggression on Croatia, the aggressor soldiers raped many women. While such crime in Bosnia and Herzegovina has had world publicity and gave rise to indictments at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, the public in Croatia is hardly aware of it. There were some writings in the papers; however, both politicians and statesmen ignored it. Aware of that inconceivable ignoring, **Marija Slišković** has collected a number of raped women's testimonies and published them in a book titled *Sunčica / Sunny*, after a girl seven months old, on whom rapists threw their uniforms because she was crying while her mother was raped.

When Vesna Pusić, a self-proclaimed fierce fighter for human rights and dignity, became a foreign minister, an association of raped women requested a meeting. The association's representatives wanted to explain their position and give incentive for criminal persecution of the perpetrators. Unfortunately, the minister did not even consider it necessary to respond to the request. When she did speak several weeks ago supporting the gay pride in Split, the raped women reminded her of their own rights. The minister responded with unheard-of cynicism: she invited the raped women to join the gay

pride, because its participants are victims just like them. Thus, the position of victims of brutal crimes has been put on equal terms with the position of persons with minority sexual orientation.

The public response to the minister's scandalous act is typical of Croatian society: the left-oriented media, which in Croatia make an enormous majority, just ignored the whole thing. No one criticised the minister for lack of good taste, let alone for ignoring the victims of crimes. That was undoubtedly motivated by political reasons: her advocating of Croatia, Serbia and other former Yugoslav states getting closer. The conservative media, which make a minority, have expressed their bitterness. In this issue, we publish Marija Slišković's reaction, and several others from the public.

*

During and after the Second World War, Serb chetniks and Yugoslav partisans demolished many churches in Croatia and Bosnia and Herzegovina. Several years after the war, a Catholic church was demolished in Stara Gradiška, a small town famous for one of the most notorious penitentiaries in Yugoslavia. The regime forced the imprisoned Catholic priests to tear down the church. A similar fate was meant for the church in Lepoglava, a small town in north-west Croatia, in which there also was a prison. **Dr.**

Augustin Franić describes how the church in Lepoglava was saved after all.

*

Historians **Vladimir Geiger, Ph. D.** and **Suzana Leček, Ph. D.** present the description of the daily life in Yugoslav prisons as given by **Mijo Šalković**, a lawyer, politician and writer. We also publish the first part of the text by **Kazimir Katalinić**, which was originally published in 1982 in emigration, in Buenos Aires. Katalinić analyses political causes, echoes and consequences of one of the best known operations of Croat emigration. That was the case of an illegal entry of 19 Croat patriots into Yugoslavia in June 1972. After the regime had forcedly smothered the *Croatian Spring* (1967-1971), members of the emigrant *Croat Revolutionary Fraternity* decided to carry out a spectacular operation, hoping that it would cause an uprising and the collapse of the communist order and Yugoslavia. The regime activated the army and the territorial defence. The operation failed: except for one sentenced to life, all others were killed in fight, or after being captured; some were put on secret trial and sentenced to death and executed. However, their operation can be considered a political success. It put a spotlight on the fragility and weaknesses of Yugoslavia and its security system before the eyes of the home and foreign public.♦

Stone bridge on the Korana river

IN DIESER AUSGABE

Während der großserbischen Aggression auf Kroatien haben die Soldaten des Aggressors viele Frauen vergewaltigt. Während dieser Verbrechen in Bosnien und Herzegowina eine weltweite Publizität bekam und sogar die Verurteilung durch den Internationalen Strafgerichtshof für das ehemalige Jugoslawien, in Kroatien ist er kaum bekannt. Die Zeitungen haben über ihn nicht geschrieben, ihn haben weder politische noch staatliche Faktoren beachtet. Nachdem sich **Marija Slišković** dieser unbegreiflichen Ignoranz bewusst wurde, sammelte sie eine Großzahl der Zeugnisse von vergewaltigten Frauen und veröffentlichte sie in dem Buch unter der Titel *Sunčica / Sunny*. Das Buch ist nach dem siebenmonatigen Mädchen genannt auf die Vergewaltiger ihre Uniformen warfen, wen sie weinte, während sie ihre Mutter vergewaltigten.

Als **Vesna Pusić**, die sich als große Kämpferin für Menschenrechte und Würde des Menschen ausgibt, Außenministerin wurde, bat ein Verein, der die vergewaltigten Frauen vertritt, um einen Empfang. Vertreterinnen des Vereins wollten der Ministerin ihre Position darstellen und die strafrechtliche Verfolgung von Straftätern fördern. Leider, Ministerin hat nicht einmal auf den Antrag geantwortet. Und als sie vor ein paar Wochen zur Unterstützung der Gay Parade in Split, erinnerten sie vergewaltigte Frauen, dass auch sie irgendwelche Rechte brauchen. Die Ministerin reagierte mit beispiellosen Zynismus: sie lud die vergewaltigte Frauen ein, sich der Gay Parade anzuschließen, weil die Teilnehmer der Parade auch Opfer sind. Damit ist die Stellung der Opfer von brutalen Verbrechen mit der Lage der Personen minderheitlichen sexueller Orientierung gleichgestellt.

Öffentliche Reaktion auf diesen skandalösen Ausrutscher der Ministerin ist typisch für die kroatischen gesellschaftlichen Umstände: linke Medien in Kroatien, die große Mehrheit bilden, haben ein-

fach die ganze Angelegenheit einfach verschwiegen. Niemand rief der Ministerin Mangel an gutem Geschmack vor, geschweige denn, der Ignorierung der Opfer von Verbrechen, die zweifellos politisch motiviert ist, bzw. mit ihren Befürwortung der Annäherung Kroatiens, Serbiens und anderer aus dem ehemaligen Jugoslawien entstandenen Staaten. Die Minderheit der konservativen Medien entlud seine Verzweiflung. In dieser Ausgabe veröffentlichen wir einen Kommentar von Frau Slišković und mehreren öffentlichen Reaktionen.

*

Während des Zweiten Weltkrieges und danach in Kroatien und Bosnien und Herzegowina, zerstörten die serbischen Tschetniks und jugoslawische Partisanen viele Kirchen. Mehrere Jahre nach dem Krieg wurde auch die katholische Kirche in Stara Gradiška zerstört, einer Stadt, in der es einer der berüchtigten jugoslawischen Gefängnis war. Wichtige Rolle bei der Zerstörung der Kirche bestimmte das Regime den eingesperrten katholischen Priester. Ein ähnliches Schicksal war für die Kirche in Lepoglava, einer kleinen Stadt im Nordwesten von Kroatien, in der es auch Gefängnis gab. **Dr. Augustin Franić** beschreibt wie die Kirche in Lepoglava doch gerettet wurde.

*

Die Historiker **Dr. sc. Vladimir Geiger** und **Dr. sc. Suzana Leček** bringen eine Beschreibung des Lebens in jugoslawi-

schen Gefängnissen, die der kroatische Anwalt, Politiker und Schriftsteller **Mijo Šalković** beschrieben hat. Wir veröffentlichten auch den ersten Teil des Textes von **Kazimir Katalinić**, der ursprünglich im Exil, 1982. in Buenos Aires veröffentlicht wurde. Katalinić analysiert die politischen Ursachen, Konsequenzen und Auswirkungen einer der bekanntesten Aktionen der kroatischen politischen Emigration. Es handelt sich um illegale Einreise von 19 kroatischen Patrioten auf das Gebiet des Jugoslawiens im Juni 1972. Nachdem das Regime gewaltsam das Kroatische Frühling (1967.-1971.) unterdrückt hat entschieden sich die Mitglieder der Emigranten Kroatischen Revolutionären Bruderschaft auf einer spektakulären Aktion, in der Hoffnung, dass ihre Invasion ein Volksaufstand und der Zusammenbruch des kommunistischen Regimes und Zerfall Jugoslawiens. Das Regime hat seine Armee und die territorialen Verteidigung in Bewegung gesetzt. Aktion ist fehlgeschlagen: außer einem Teilnehmer der zu lebenslanger Haft verurteilt wurde, die anderen Kommandos wurden im Kampf getötet, gefangen genommen und getötet oder in einem geheimen Prozess zum Tode verurteilt und hingerichtet. Aber in politischer Hinsicht, ihre Aktion kann als erfolgreich angesehen werden. Sie hat der Heimat- und ausländischer Öffentlichkeit die Schwäche und Zerbrechlichkeit Jugoslawiens und seines Systems gezeigt..

Preko

Pres.

Prezime i ime zločinca: K O C I J A N Marija, Nikina

Narodnost: Hrvatica Približna starost: rođ. 1928 god.

Mjesto rođenja: Klemac kć. Peruš 16

Svojstvo, služba, učenica-podvaditeljica ust. mladeži
položaj, zanimanje: Osudjenan na 8 mjes. pris. rada po V.S.XI .Kre.J.A.
Ličke kom.br.312 od 11.VII 1945

Poslednje boravište:

Z L O Ć I N	Vrijeme izvršenja	Mjesto izvršenja	Broj općeg registra	Primjedba
propagiranje i magaziranje za ust.vejsku	1941-45		30565	Istr.ods.j.

Zufl Zb

Potvrđeno se da je ovaj prijedlog
kao takav predložen i prihvitan je
U Zagrebu, dne 2. II.

Otsjek unutrašnjih poslova
pri Gradskom izvršnom N.O.-u
Opće upravlja podotsjek
S I S A K

Broj: 8700-1946

Sisak, dne 7. II. 1947.

Perodici

Novak Mihajla, krojačkog pomoćnika

S I S A K

Scopćuje Van se, da je nad Novak Mihajlom, krojačkim pomoćnikom
iz Šiška regđa 1947. godine dana 14. XII. 1946. izvršena surtna kazna streljanje
pošto molba za pomilovanje od strane Prezidijuma N. skupštine nije uvažena. -
Zašt. fraščan-Sloboda narodu !

Voditelj podotsjeka:

U. Anhefer/

Šef otsjeka:
/Umljenović/
J. Matković

